

עֲזְרֵי מַעַם הַשָּׁם עוֹשֶׂה שְׁמִים וְאָרֶץ

סֵפֶר

הַתְּגִלּוֹת

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשע"ה

הַזֵּהָר

בּוֹ יִבָּאֵר סֵדֶר הַתְּגִלּוֹת

סֵפֶר הַזֵּהָר

וְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הַקְּבָלָה

יוצא לאור על ידי "מפעל הזהר העולמי"
בעי"ה ק"ב בית שמש תובב"א
ל"ג בעומר שנת תש"ע לפ"ק

הטיבה ה' לטובים

הספר "מאורות הזהר" נדפס

בנדבת הרה"ח מוהר"ר

חיים אברהם ישעיהו בן ביילא ושלמה

לרפואה שלימה במהרה

זכות התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי וחבורתו הקדושה תעמוד לו למליץ יושר, שימלא ה' כל משאלות לבו לטובה ולברכה, בבריות גופא, פרנסה בשפע וברווח, עושר וכבוד, אריכות ימים ושנים טובים בבריאיות השלימות, אכ"ר.

התנצלות המוציאים לאור

היות והשקענו עמל רב ודמים מרובים שיצא הספר לאור מבורר ומנופה בלא שגיאות [לפי כוחותינו], ובכל זאת אמר נעים זמירות ישראל שגיאות מי יבין, ואפשר שנשארו אי אלו טעויות הדפוס וכדומה – לכן בקשתנו מכל לומד בספר באם ימצא טעות להודיענו, ותודה למפרע, כדי שנוכל לתקנו בהוצאה הבאה בעזרת ה'.

הבעלות וכל הזכויות אינן שמורות למחבר

כל אחד יכול לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, [וכל המעוניין יכול לקבל הטקסט חינם]. לאחסן במאגר מידע, לסדר או לקלוט בכל דרך ובכל אמצעי אלקטרוני אופטי או מכני אחר – כל חלק שהוא מהחומר בספר זה ובכל הספרים שהוצאנו לאור, הן ליחיד, הן לשימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה מותר ומצוה בהחלט בלא רשות מפורשת בכתב, ואם אחד מעוניין להדפיס נעזור לו בכל כוחותינו להוציא לאור בפחות מדמי עלות הספר.

מִפְתַּח הַפָּרָקִים לְסֵפֶר "הַתְּגִלוֹת הַזֶּהָר"

פָּרָק א - לְקוּט מֵאֲמָרֵי חֲזו"ל אֲוֹדוֹת לְמוֹד סְתָרֵי תוֹרָה לְפָנֵי
הַתְּגִלוֹת הַזֶּהָר..... קִיט

פָּרָק ב - סֵדֶר הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת וּמִסִּירַת סְתָרֵי הַתוֹרָה בְּסִפְרֵי הַקְדְּמוֹנִים קַכב

פָּרָק ג - הַתְּגִלוֹת סֵפֶר הַזֶּהָר..... קכו

פָּרָק ד - מִדּוּעַ לֹא נִתְּגַלָּה סֵפֶר הַזֶּהָר לְהַקְדְּמוֹנִים..... קכט

פָּרָק ה - תּוֹלְדוֹת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי וּבְנֵי רַבִּי אֶלְעָזָר..... קלא

פָּרָק ו - הַסְּתַלְקוֹת וּקְבוּרַת רַשִׁי"י..... קלז

פָּרָק ז - הַסְּתַלְקוֹת וּקְבוּרַת רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַשִׁי"י..... קמב

פָּרָק ח - חֻלְקֵי הַזֶּהָר..... קמה

פָּרָק ט - מִפְּרָשֵׁי הַזֶּהָר..... קנג

פָּרָק י - הַבְּקָעַת אוֹר הַקְּבִלָּה בְּצִפָּת..... קעא

מִפְתֵּחַ הָעֲנִיָּיִם לְסֵפֶר "הַתְּגִלּוֹת הַזֹּהָר"

פָּרָק א – לְקוּט מֵאַמְרֵי חו"ל אֹדוֹת לְמוֹד סְתָרֵי תוֹרָה לְפָנֵי הַתְּגִלּוֹת הַזֹּהָר..... קִיט

(א) לְקוּט מֵאַמְרֵי חו"ל, רֵאשׁוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים אֹדוֹת לְמוֹד סְתָרֵי-תוֹרָה עַד לְהַתְּגִלּוֹת סֵפֶר הַזֹּהָר..... קִיט

פָּרָק ב – סֵדֶר הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת וּמְסִירַת סְתָרֵי הַתוֹרָה בְּסִפְרֵי הַקְדְּמוֹנִים..... קִכָּב

(א) סֵפֶר יְצִירָה..... קִכָּב

(ב) בְּכַח סֵפֶר יְצִירָה אֶפְשָׁר לְבְרָא אָדָם, בְּהִמָּה חַיָּה וְעוֹף..... קִכָּג

(ג) סִפְרֵי ה"הִיכָלוֹת"..... קִכָּד

(ד) סֵפֶר הַבְּהִיר..... קִכָּד

פָּרָק ג – הַתְּגִלּוֹת סֵפֶר הַזֹּהָר..... קִכּו

(א) קְדְמוֹת סֵפֶר הַזֹּהָר הַקְדוּשׁ..... קִכּו

(ב) סֵדֶר גְּלוּי סֵפֶר הַזֹּהָר הַקְדוּשׁ..... קִכָּח

פָּרָק ד – מִדּוּעַ לֹא נִתְגַּלָּה סֵפֶר הַזֹּהָר לְהַקְדְּמוֹנִים..... קִכֶּט

מִדּוּעַ לֹא נִתְגַּלָּה סֵפֶר הַזֹּהָר לְהַקְדְּמוֹנִים..... קִכֶּט

(א) רַבִּי יְהוּדָה חֵטַּט מְבַאֵר מִדּוּעַ בְּדוּרוֹ נִתְגַּלָּה סֵפֶר הַזֹּהָר..... קִכֶּט

פָּרָק ה – תּוֹלְדוֹת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי וּבְנֵי רַבִּי אֱלִעֶזֶר..... קִלָּא

(א) לִדְתּוֹ בְּגָלִיל; רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי תִּלְמִיד מְבַהֵק לְרַבִּי עֲקִיבָא..... קִלָּא

(ב) יְשִׁיבָתוֹ הַקְדוּשָׁה בְּצִידוֹן וְחִבּוּר סִפְרָיו..... קִלָּב

(ג) רַבִּי שְׁמַעוֹן וּבְנֵי רַבִּי אֱלִעֶזֶר הִתְחַבְּאוּ בְּמַעְרָה י"ג שָׁנָה וְלָמְדוּ שֵׁם תוֹרָה בְּיַחַד.. קִלָּג

(ד) יְצִיאָתָם מִן הַמַּעְרָה פַּעַם רֵאשׁוֹנָה..... קִלֶּד

(ה) נִגְזַר עֲלֵיהֶם לַחֲזוֹר לַמַּעְרָה..... קִלָּה

התגלות הַזֶּהָר

ק"ז

- (ו) אִיךָ יֵצְאוּ לְחַפְשִׁי מִן הַמַּעֲרָה קלח
- פָּרָק ו – הַסְתַּלְקוֹת וְקִבּוּרַת רִשְׁבִּי** קלז
- (א) הַסְתַּלְקוֹת וְקִבּוּרַת רִשְׁבִּי, וְגִלּוֹי רִזִּין לִפְנֵי הַסְתַּלְקוֹתוֹ קלז
- פָּרָק ז – הַסְתַּלְקוֹת וְקִבּוּרַת רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רִשְׁבִּי** קמב
- (א) חֲלִישׁוֹתוֹ, הַסְתַּלְקוֹתוֹ וְקִבּוּרָתוֹ שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שְׁמַעוֹן קמב
- פָּרָק ח – חֻלְקֵי הַזֶּהָר** קמה
- (א) זֶהָר עַל הַתּוֹרָה קמה
- (1) סִפְרָא דְּצִנִּיעוּתָא קמה
- (2) "אֲדָרָא רַבָּא" – הַכְּנוּס הַגָּדוֹל קמז
- (3) אֲיִדְרָא זוּטָא קמז
- (4) רַעֲיָא מְהִימְנָא קמז
- (5) מְדַרְשׁ הַנֶּעֱלָם קמח
- (6) "אֲיִדְרָא דְּבִי מִשְׁכָּנָא", "הֵיכְלוֹת", "רִזָּא דְּרִזִּין", "סִבָּא דְּמִשְׁפָּטִים", "תּוֹסַפְתָּא" וְ"סִתְרֵי תּוֹרָה" קמט
- (ב) זֶהָר חָדָשׁ קנ
- (ג) תְּקוּנֵי הַזֶּהָר קנא
- (ד) סִבּוּם כָּל חֻלְקֵי הַזֶּהָר וְחֻלְקֵי קנב
- פָּרָק ט – מִפְרָשֵׁי הַזֶּהָר** קנג
- (א) רַבִּי שְׁמַעוֹן לְבִיא – "כֶּתֶם פֶּז", רֹאשׁ מִפִּיצֵי הַתּוֹרָה בְּצִפּוֹן אֶפְרַיָּקָא קנד
- (ב) רַבִּי מִשָּׁה קוֹרְדוּבִירוֹ – "אֹר יָקָר" – הַר"ם קוֹרְדוּבִירוֹ הוּא מְגִדּוּלֵי הַמְּקַבְּלִים שֶׁבְּכָל הַדּוֹרוֹת קנה
- (ג) רַבִּי מְרִדְכִי אֲזוּלָאִי – "אֹר הַחֲמָה" קנז
- (ד) רַבִּי שְׁלוֹם בּוֹזְגֶלוֹ – "מְקַדֵּשׁ מְלֶךְ" קנח
- (ה) "נִיצוּצֵי אוֹרוֹת", לְהַחֲיֶד א קנט
- (ו) "עֲטָרַת צְבִי" לְרַבִּי צְבִי הִירֶשׁ מוֹיִדִיטְשׁוֹב, בַּעַל מַחְבֵּר סֵפֶר "עֲטָרַת צְבִי", "פְּרִי קֹדֶשׁ הַלּוּלִים", "סוּר מֵרַע וְעֵשָׂה טוֹב" קס
- (ז) הַעֲטָרַת צְבִי הַחֲזִיק עֲצָמוֹ לְתַלְמִיד שֶׁל הַתַּנָּא הָאֱלָקִי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי, וְגַם שֶׁל הָאֶרֶ"י הַקָּדוֹשׁ קסא

ח) "זהר חי", - לרבי יצחק איזיק מקאמארנא, בעמח"ס "זהר חי", "היכל הברכה",
 "נתיב מצוותיך", עצי עדן, "פני זקן", "שלחן הטהור", ועוד..... קסג

ט) "דמשק אליעזר" לרבי אליעזר צבי מקאמארנא - בעל מחבר ספר "אור
 עינים", "בן ביתי" ועוד..... קסז

י) "דרך אמת"..... קסח

יא) "ניצוצי זהר"..... קסח

יב) "הסלם" לרבי יהודה אשלג, פרוש על הזהר בן ט"ז פרכים..... קסט

יג) "מתוק מדבש"..... קע

פרקי - הבקעת אור הקבלה בצפת..... קעא

א) מלך המשיח יתגלה בגליל תחלה..... קעא

ב) "כרם היה לידידי בקרן בן שמן"..... קעא

ג) ה"אור יקר" גלה גדלת הרמ"ק ורבינו משה קורדובירו בקבלה..... קעב

ד) לא היה אדם שהשפיע על עם ישראל כהאר"י הקדוש..... קעב

ה) השפעת ופעלות האר"י נמשכה בשנה ומחצה בלבד..... קעב

ו) אליהו הנביא היה "סנדק" האר"י..... קעג

ז) האריז"ל למד נגלות התורה עם השיטה מקבצת והרדב"ז..... קעג

ח) האריז"ל בא לעולם הזה רק בשביל תלמידו הרב רבי חיים ויטאל זי"ע..... קעג

ט) תורת הח"ן - הברית המברית עולם הזה עם עולם הבא..... קעג

י) משה אמת ותורתו אמת - אף גבהו דברי האר"י מהרמ"ק ורבינו משה
 קורדובירו..... קעה

יא) רבי חיים ויטאל נסמך להוראה מהאלשי"ך..... קעה

יב) לא זזה יד רבי חיים ויטאל מיד האר"י מעת שהחל לגלות תורת הח"ן..... קעו

יג) חכמי הקבלה בדורו אמרו על הרב רבי חיים ויטאל זי"ע שאין פמזהו במעלה
 ובחכמה..... קעז

יד) רבי חיים ויטאל ובנו רבי שמואל נקבעו לערך תורת האר"י ולהוציאה לאור.. קפ

טו) רבי שמואל ויטאל כתב תורת האר"י ביעילות עליונה..... קפ

טז) דמיון וקרבה בין האב לבנו..... קפא

יז) רבי שמואל ויטאל היה גלגול התנא רבי מאיר..... קפא

סֵפֶר הַתְּגִלוֹת הַזֶּהָר

– פֶּרֶק א – לְקוּט מֵאִמְרֵי חַז"ל אֹדוֹת לְמוֹד סִתְרֵי תוֹרָה לְפָנֵי הַתְּגִלוֹת הַזֶּהָר

א) לְקוּט מֵאִמְרֵי חַז"ל, רֵאשׁוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים אֹדוֹת לְמוֹד סִתְרֵי–
תוֹרָה עַד לְהַתְּגִלוֹת סֵפֶר הַזֶּהָר

א. אֵין דּוֹרְשִׁין ... וְלֹא בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית בְּשָׁנִים, וְלֹא בְּמִרְכָּבָה בְּיַחֲד, אֲלֵא אִם כֵּן הָיָה חֶכֶם וּמַבִּין מִדַּעְתּוֹ. כָּל הַמְּסַתֵּפֶל בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים רְתוּי [רְאוּי] לוֹ כָּאֵלוֹ לֹא בָּא לְעוֹלָם: מָה לְמַעְלָה, מָה לְמַטָּה, מָה לְפָנִים וּמָה לְאַחֹר.

(מִשְׁנָה חֲגִיגָה דָף י"א ע"ב)

ב. מַעֲשֵׂה מִרְכָּבָה הוּא, שֶׁעַל יְדֵי הַזְכָּרַת שְׁמוֹת שֶׁל קִדְשָׁה מִשְׁתַּמְשִׁים בְּכֶתֶר, וְצוֹפִין אֵיךְ מִשְׁמְרוֹת הַמִּלְאָכִים בְּמַעֲמָדוֹ, וְאֵיךְ הֵיכַל לְפָנִים מֵהֵיכַל, כָּעֵין הַסּוֹכֵין בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

(רַבֵּנוּ עוֹבְדֵיָה בְּרִטְנוֹרָא לְמִשְׁנָה חֲגִיגָה שָׁם)

ג. אֵין סִפֵּק שֶׁהַמְכּוֹן מָה שֶׁאַסְרוּ מִלְּלַמְדוֹ הוּא עַל כֹּחַ פְּעֻלָּתוֹ וּמַעֲשֵׂה שֶׁעַל יָדוֹ נַעֲשֵׂה, דָּאֵלוֹ יִדְעֵת אוֹתִיּוֹת וּמִלּוֹתָיו בְּלִבָּד הָרִי נוֹדַע,

וחלילה למחברים הקדושים שהיו כותבין אותו ומפרסמין אותו אלו היה זה בכלל האסור, אלא שהאסור הוא על ידיעת הפעלה והמעשה שעל ידו. וכפרוש רש"י בפרק ד' דקדושין (דף ע"א.): שם בן י"ב כו' משרבו הפריצים המשתמשים בו וכו'.

(תוספות יום טוב למשנה חגיגה שם)

ד. תנו רבנן, **מעשה בתינוק אחד** שהיה קורא בבית רבו בספר יחזקאל, **והיה מבין בחשמל** (לדרש מהו, רש"י), **ויצאה אש מחשמל ושרפתו**.

(חגיגה דף יג.)

ה. תנו רבנן, מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור והיה מהלך בדרך, ורבי אלעזר בן ערוך מחמר אחריו. אמרו לו: רבי, שנה לי פרק אחד במעשה מרובה. אמר לו: לא כך שניתי לכם, "ולא במרובה ביחיד, אלא אם כן היה חכם מבין בדעתו". אמר לו: רבי, תרשני לומר לפניה דבר אחד שלמדתי. אמר לו: אמור. מיד ירד רבן יוחנן בן זכאי מעל החמור, ונתעטף וישב על האבן תחת הזית. אמר לו: רבי, מפני מה ירדת מעל החמור, אמר לו: **אפשר אתה דורש במעשה מרובה, ושכינה עמנו ומלאכי השרת מלוין אותנו, ואני ארכב על החמור? מיד פתח רבי אלעזר בן ערוך במעשה המרובה ודרש, וירדה אש מן השמים וסבבה כל האילות שבשדה, פתחו כלן ואמרו שירה ... נענה מלאך מן האש ואמר: הן הן מעשה המרובה**.

א] עמד רבן יוחנן בן זכאי ונשקו על ראשו, ואמר: **ברוך ה' אלקי ישראל שנתן בן לאברהם אבינו שידע להבין ולחקר ולדרש במעשה מרובה**.

ב] כשנאמרו הדברים לפני רבי יהושע, היה הוא ורבי יוסי הפהן מהלכים בדרך, אמרו: **אף אנו נדרש במעשה מרובה**. פתח רבי יהושע ודרש. ואותו היום תקופת תמוז היה, נתקשרו שמים בעבים נראה כמין

קִשְׁת בְּעֵנֶךָ, וְהָיוּ מִלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מִתְקַבְּצִין וּבָאִין לְשִׁמְעָה, כְּבִנֵּי אָדָם שְׁמֵתִקְבָּצִין וּבָאִין לְרֵאוֹת בְּמִזְמוּטֵי (בְּשִׁמְחָה) חֶתֶן וְכֻלָּה.

ג] הֵלֶךְ רַבִּי יוֹסִי הַכֹּהֵן וְסִפֵּר הַדְּבָרִים לִפְנֵי רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַכָּאי, וְאָמַר: אֲשֶׁרִיכֶם וְאֲשֶׁרִי יוֹלְדֵתְכֶם, אֲשֶׁרִי עֵינִי שְׂכָף רָאוּ.

(חגיגה דף י"ד ע"ב)

ד] מִהֵנָּה לֵאמֹר אָנוּ לְמַדִּים עַל קִיּוֹם סוּדוֹת שֶׁנִּמְסְרוּ לְהַחֲכָמִים, הַמְכִּילִים רְזִים מִמְּלָאִים.

ו. תָּנוּ רַבָּנָן, אַרְבָּעָה נִכְנְסוּ לִפְרֻדָּס (עָלוּ לְרִקְיעַ עַל יְדֵי שָׁם, רַש"י), וְאָלוּ הֵן: בֶּן עֲזַאי, וּבֶן זֹמָא, אַחֵר וְרַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר לָהֶם רַבִּי עֲקִיבָא: כְּשֶׁאַתֶּם מַגִּיעִין אֶצֶל אַבְנֵי שֵׁשׁ טְהוֹר אֵל תֹּאמְרוּ "מִים מִים", מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר דּוֹבֵר שְׁקָרִים לֹא יָכוֹן לִנְגֹד עֵינָיו. בֶּן עֲזַאי הֶצִּיץ וַיֵּמֶת ... בֶּן זֹמָא הֶצִּיץ וְנִפְגַּע ... אַחֵר קֶצֶץ בְּנִטְיֵעוֹת. רַבִּי עֲקִיבָא יָצָא בְּשָׁלוֹם.

(חגיגה דף י"ד ע"ב)

וְאָכֵן, רַבִּי עֲקִיבָא שִׁיבָא בְּשָׁלוֹם הָיָה רַבּוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָנָאי (רָאָה מִנְחוֹת דָּף כ"ט ע"ב).

ז. מִדְּבַרֵי חַז"ל שֶׁנֶּעֱתְקוּ בַּפֶּרֶק שֶׁלִּפְנֵינוּ מוֹכַח, שֶׁבִּתְּוֹרָה שְׁבַע עַל פֶּה כְּלוּלִים גַּם סִתְרֵי-תוֹרָה - "מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית" ו"מַעֲשֵׂה מְרֻכָּבָה", שֶׁהֵם כְּלָלוֹת הָעוֹלָמוֹת וְסוּדוֹת הַהוֹנָה.

– פָּרָק ב –

סֵדֶר הַשְּׁתִּלְשָׁלוֹת וּמִסִּירַת סִתְרֵי הַתּוֹרָה בְּסִפְרֵי הַקְדָּמוֹנִים

בַּד בַּבֶּד עִם תּוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב, שֶׁנִּתְּנָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, נִמְסְרָה גַם תּוֹרָה שֶׁבַּעַל פֶּה, הַכּוֹלֵלֶת גַּם סִתְרֵי תּוֹרָה, הַנִּקְרָא "מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית" ו"מַעֲשֵׂה מְרַכְבָּה". וְכֵשׁ שֶׁהַתּוֹרָה הַנִּגְלִית טְעוּנָה בְּרוּר בְּקִשּׁוֹר לְפָרְטִיָּה וּכְלֻלֹתִיָּה, כֵּן הוּא, וּבִמְכַל שֶׁכֵּן וְקַל וְחֹמֶר, בְּנוֹגֵעַ לְמִסְרַת נִסְתֵּר דִּתּוֹרָה, שֶׁנִּמְסְרָה תַּמִּיד מִפֶּה לְאָזֶן, וְרַק בְּ"רֹאשֵׁי פָּרָקִים" וְרַק לְצִנוּעִין וְרֹאשִׁין בְּלִבָּד.

מִתְאִים עִם הַנִּל, נִבְיָא לְהֵלֶן כֶּמָּה פָּרָטִים עַל סִפְרֵי הַיִּסּוּד בְּתוֹרַת הַנִּסְתֵּר שֶׁהִגִּיעוּ לְדִינוֹ.

א) סִפְרֵי יִצִּירָה

א. סִפְרֵי יִצִּירָה נִתְיַחַס לְאַבְרָהָם אָבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם. וְכַתֵּב הָרַב שֶׁל"ה, דְּאַבְרָהָם אָבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם מְסָרוֹ לְיִצְחָק, וְיִצְחָק לְיַעֲקֹב אָבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם, וְהוּא מְסָרוֹ לְבָנָיו הַגְּדוֹלִים בְּנֵי לָאָה, וְיוֹסֵף שֶׁהָיָה קָטָן לֹא נִמְסָר לוֹ, וְהַשְּׁבָטִים הָיוּ מִתְעַסְקִים וּבּוֹרְאִים נַעֲרוֹת וְטִלְאִים וְהָיוּ מְטִילִים עִם הַנַּעֲרוֹת וְאוֹכְלִים אֶבֶר מִן הַחֵי מִן הַכְּשָׁבִים, וְיוֹסֵף לֹא יָדַע שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּסִ' יִצִּירָה.

(מִדְּבַר קְדָמוֹת לְהַחִיד "א מַעֲרַכַת ח' עֶרֶךְ חֻקָּמָה אוֹת י"ב)

ב. גַּם בַּכּוֹזָרִי (מֵאֲמֹר רַבֵּיעִי אוֹת כ"ה) יַחֲסֵ אֶת סִפְרֵי יִצִּירָה לְאַבְרָהָם אָבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם. וְזֶה לְשׁוֹנוֹ שֵׁם: אָמַר הַחֲבֵר, סִפְרֵי יִצִּירָה וְהוּא לְאַבְרָהָם אָבִינוּ כו'.

גַּם הָרַב רַבִּי חֲסִידָאִי בְּסִפְרוֹ אוֹר ה' הַזְּכִיר סִפְרֵי יִצִּירָה, וְיַחֲסוּ גַם הוּא לְאַבְרָהָם אָבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם.

ג. גַּם בְּסִפְרֵי יִצִּירָה עֲצָמוּ נִזְכָּר שֵׁם אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם. וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:

כיון שהביט אברהם אבינו וחקר והבין וחקק וחצב וצור ויצר וחשב ועלתה בידו, ונגלה עליו אדון הכל יתברך שמו לעד, וקראו אברהם אוהבו וכתר ברית לו ולזרעו עד עולם, והאמן בה' ויחשבה לו צדקה ... והקדוש ברוך הוא גלה לו את סודו.

(ספר יצירה פ"ו משנה ח')

ד. אבל הרס"ג כתב, שאברהם אבינו עליו השלום הוציא רק את הענינים שבספר יצירה בשכלו, אבל לא הוא כתבו בצורתו הנוכחית. וזה לשונו:

הקדמונים מסרו, כי ספר זה אברהם אבינו חברו ... ואינם אומרים שהוא קבע מלות הספר הזה כפי הסדר הזה, אלא אומרים שהוא הוציא את הענינים הללו בשכלו ... ולמדם לעצמו ולמדם למיחדים שהיו עמו, ולא חדלו להיות נמסרים בתוך אמתנו בלתי כתובים ... וכאשר היה הזמן אשר נתקבצו בו חכמי האמה ורכזו עניני המשנה והלבישום מלים משלה וקבעום, עשו ... עניני ספר זה בדומה לכך.

(פרוש הרס"ג לספר יצירה)

ה. יש המיחסים ספר זה לרבי עקיבא ששנה כן מפי הקבלה עד אברהם אבינו עליו השלום.

(פרוש "קול יהודה" על הכוזרי שם)

ו. ספר היצירה הוא מפרסם מאד, ושמו ותכנו נזכר בש"ס, במדרש, בזהר ובספרי הראשונים והאחרונים. והרבה מגאוני קדמאי חברו עליו פרושים, כגון רב האי גאון, הרס"ג, הראב"ד, דונש בן תמים, שפתי דונולו, יהודה בן ברזילי הברצלוני, רבי יצחק סגי נהור, רבי עזריאל מגירונה, רבי אלעזר מגרמיזא (בעל הרוקח), הרמב"ן, הגאון מוילנא, ועוד רבים.

ב) בכח ספר יצירה אפשר לברא אדם, בהמה חיה ועוף

א. אמר רבא, אי בעו צדיקי ברו עלמא, שניאמר (ישעיה נ"ט) כי עוונתיכם היו מבדילים (הא אם לא היו בהם עוונות אין פאן הבדלה (בינם לבין ה'),

רש"י). ופרוש רש"י **רְבָא בְּרָא גְבָרָא עַל יְדֵי סֵפֶר יְצִירָה**, שְׁלֹמֹדוֹ צִרוּף שֶׁל שֵׁם. (סנהדרין דף ס"ה ע"ב ופרוש רש"י שם). וְעַיֵן עוֹד שֵׁם בְּחֻדוּשֵׁי אֲגָדוֹת מֵהַרְשֵׁ"א, וּבִס' הַבְּהִיר סִימָן קצ"ו.

ב. **רַבִּי חֲנִינָא וְרַב אוֹשְׁעִיָּא הָווּ יִתְבִּי כָּל מַעְלֵי שַׁבְּתָא וְעַסְקֵי בְּסֵפֶר יְצִירָה, וְאִיבְרִי לֵהוּ עֲגָלָא תִּילְתָּא וְאֶכְלִי לִיהּ.** ופרוש רש"י: וממילא אֲבָרוּ עֲגָלָא תִּילְתָּא עַל יְדֵי שְׁהִיוּ מְצַרְפִּים אוֹתִיּוֹת הַשֵּׁם שֶׁבָּהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם, וְאִין כָּאן מִשּׁוּם מְכַשְׁפוֹת, דְּמַעֲשֵׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵן עַל יְדֵי שֵׁם קִדְשָׁה שְׁלוּ הוּא. (סנהדרין שם ופרוש רש"י). וְעַיֵן שֵׁם בְּדף ס"ו ע"ב, וְהִגִּירְסָא שֵׁם הִיא: **עַסְקֵי בְּהִלְכוֹת יְצִירָה.**

ג. וְאִנִּי שְׁמַעְתִּי וְלֹא אָבִין כּוֹנְנָתָם ז"ל, דְּאִיךָ יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת דְּגִבְרֵי רְבָא כִּי הֵי הָווּ עַסְקֵי כָּל מַעְלֵי יוֹמֵי דְשַׁבְּתָא בְּמַעֲשֵׂה שְׂדִים, וְהִיוּ נִהְנִים וְאוֹכְלִין הַדָּבָר הַנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי שְׂדִים. וְתוּ דְּבִסְפֵּר יְצִירָה הִיוּ עוֹסְקִין, וּבִין שְׁיִהִיָּה פְרוּשׁ "סֵפֶר יְצִירָה" הַנִּמְצָא אֲצִלָּנוּ שֶׁהוּא מֵיַחַס לְאַבְרָהָם אָבִינוּ, אוֹ כְּפֵרוּשׁ רִש"י ז"ל שְׁהִיוּ מְצַרְפִּים אוֹתִיּוֹת הַשֵּׁם וְכו'.

(שו"ת הרדב"ז ח"ג סימן ת"ב)

ד. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה, יָכִיל אֲנָא נָסִיב קֶרֶן וְאַבְטִיחִין וְעָבִיד לָן (עַל יְדֵי סֵפֶר יְצִירָה) אֵיילִין טְבִין [אֵילִים וְצִבְיִים] וְהִידְנִין (וְגַם הֵם בְּעֶצְמָם) עֲבִידִין אֵיילִין טְבִין.

(ירושלמי סנהדרין פ"ק ז' הלכה י"ט)

ה. כְּתַב הַגָּאוֹן מוֹרְנוּ הָרַב רַבִּי צְבִי ז"ל בְּתִשְׁבֻּבָּה הַנּוֹכַח [בְּקִנְטָרְס צוֹאֲרֵי שָׁלָל לְהַחִיד] א"ב הַפְּטֹרָה וְאַתְחַנֵּן, הַנּוֹכַחַת לְעִיל מִיְנִיהָ [שֶׁזְּקֵנוּ מוֹרְנוּ הָרַב רַבִּי אֱלִיהוּ ז"ל בְּרָא גְבָרָא עַל יְדֵי סֵפֶר יְצִירָה, עַיֵן שֵׁם. וְרֵאִיתִי בְּשִׂאלוֹת וּתְשׁוּבוֹת בְּנוֹ בְּסֵפֶר שְׂאֵלֹת יַעֲב"ץ (חֶלֶק ב' סִימָן פ"ב), שֶׁשְּׁמַע מֵהָרַב אָבִיו ז"ל מֵה שְׁקָרָה בְּאוֹתוֹ הַנוֹצֵר עַל יְדֵי זְקֵנוּ הַגָּאוֹן רַבִּי אֱלִיהוּ בְּעַל שֵׁם ז"ל, כִּי אַחֵר שֶׁרָאָהּ הוֹלֵךְ וְגָדֵל מְאֹד, נִתְּיָרָא שְׁלֵא יַחְרִיב הָעוֹלָם, עַל כֵּן לָקַח וְנָתַק מִמֶּנּוּ הַשֵּׁם שֶׁהָיָה דְּבוּק עֲדִין בְּמַצְחוֹ וְעַל יְדֵי כֵּן נִתְּבַטַּל וְנָשַׁב לַעֲפָרוֹ, אֲבָל הִזְיקוֹ וְעָשָׂה בּוֹ שְׂרִיטָה בְּכַנּוֹ בְּעוֹד שְׁנִתְעַסֵּק בְּנִתְיַקֵּת הַשֵּׁם מִמֶּנּוּ בְּחִזְקָה, עַיֵן שֵׁם.

התגלות הזהר

קכה

(מדבר קדמויות להחיד"א, מערכת יו"ד, אות כ"ז)

ו. ועין בפתחי תשובה יורה דעה סימן ז', שבהמה שנבראה על ידי ספר יצירה אינה צריכה שחיטה. והשל"ה הביא ראיה על זה ממה שכתוב שאחי יוסף עסקו בספר יצירה ומיברי להו בהמות ואכלו אבר אבר, כנ"ל סעיף א' אות א'. ועין גם כן בדרכי תשובה שם סעיף י"א שהאריך בזה.

ג) ספרי ה"היכלות"

ספרי ההיכלות, הנקראים "היכלות רבתי", "היכלות זוטרתית", "פרקי היכלות", "פרקי מרכבה", "אגדת רבי ישמעאל", ועוד, מיחסים לתקופת התנאים, ובמיוחד לרבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול ולרבי עקיבא.

ספרי ההיכלות כוללים: סודות הרקיע, צבא השמים, כסא הכבוד והיכל ה', ובהם: שעור קומה של יוצר בראשית, שמותיו של הקדוש ברוך הוא, כיצד דן הקדוש ברוך הוא את עולמו, שמות המלאכים, שירתם ותפלותיהם ועניני משיח וגאלה.

ד) ספר הבהיר

א. ספר הבהיר מיחס להתנא רבי נחוניא בן הקנה, מחבר תפלות "אנא בכח", ונחשב לספר הראשון שבו נכתבו סתרי תורה על מנת לפרסמם בגלוי. ועין בחיד"א (שנסמן להלן בסמוך) שמתאר אותו בשם "ראש המקבלים".

ב. הוא התחיל לחבר ספר בקבלה בפרסום. כי האף אמנם שכל דברי רבותינו זכרונם לברכה הם בנויים על חכמת האמת ... מכל מקום הלבישו הדברים מאד, שאינו נפר כלל כי הם המדברים סודי תורה. אבל רבי נחוניא בן הקנה התחיל לחבר ספר שנפר שהם סודות.

(שם הגדולים להחיד"א מערכת ספרים בערכו)

ג. כל גדולי המקבלים הראשונים שאבו ממעינו והלכו לאורו הבהיר, אשר הבהיק את העולם, טרם הופיע עוד אור הזהר.

(הרב שמואל לוריא בהקדמתו לספר הבהיר, הוצאת וילנא תרמ"א)

ד. רבי מאיר בן שלמה אבן-סהולה (ה'צא), תלמיד הרשב"א כתב פרוש רחב לספר הבהיר, שנדפס לראשונה, מכתב-יד, בשנת תרמ"א.

* * *

הספרים הנ"ל, ספר יצירה, ספרי ההיכלות וספר הבהיר, שמשו יסוד לספר הזהר הקדוש, שנבנה על שני יסודות: על סודות שנתגלו באותם הספרים ובעוד ספרים, ועל סודות חדשים שנגלו להם על ידי אליהו, המלאכים וכו'.

– פֶּרֶק ג – הַתְּגִלּוֹת סֵפֶר הַזֶּהָר

א) קדמות ספר הזהר הקדוש

א. מאז שנתגלה ספר הזהר, כאלף שנים לאחר שנגמרה עריכתו על ידי רשב"י וחבריו דיליה, השפיע לחיזוק האמונה, העמקתה, בסוּסָה וּהַפְצָתָה בקרב עם ישראל.

האור הגדול כזהר הרקיע שהאיר וזרח מן ספר הזהר, האיר לארץ ולדורים עליה גם בתקופות החשך לעם בני ישראל, בזמנים קשים, כאשר החרב התנוססה מעל ראשי עם בני ישראל, וסבלו מחרפת רעב ומאויבים מבית ומחוץ.

ואין בזה פלא כלל, כי רשב"י וחבריו דיליה, משה רבינו רעיָא מהימנא ומלאכי עליון, הטבע והעולמות כלם, שתפים הם ליצירה חשובה זו שנקרא ספר הזהר.

התגלות הזהר

קכז

ב. יש הרוצים לאחר את זמן חבור ספר הזהר, מפני שלדעתם חלקים מספר הזהר מחברים היו מאחרים יותר מזמן רשב"י.

ג. אמנם כבר כתב על זה הרב הקדוש רבי ירוחם ליינער, האדמו"ר מראדזין זצ"ל, וזה לשונו:

מאחר שהטענות כבר נשמעו, ולא חשו להן, אנו מחזיקים שמצאו טעם נכון שלא לחוש להן.

(הקדמת ספר זהר הרקיע להאדמו"ר מראדזין זצ"ל)

ד. וממשיך שם:

שְׁלוּמֵי אֱמוּנֵי יִשְׂרָאֵל הַמֵּאֲמִינִים בַּה' וּבַתּוֹרָתוֹ, וְקִבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה הַכְּתוּב בְּיַד מֹשֶׁה וְאֶת הַתּוֹרָה הַמְּסוּרָה עַל פֶּה בְּיַד מֹשֶׁה, קִבְּלוּ אֶת תּוֹרַת הַקִּבְּלָה וְהַסּוּד מֵאֵת הַתָּנָא רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאִי.

ומרן האר"י ז"ל הקדוש יסד כל יסודי הקבלה שלו על ספר הזהר וכתב פרושים עליו. וגאון עצנו, קדוש ישראל ופארו, מורנו ורבינו רבי ישראל בעל שם טוב זלה"ה, אביהם של חסידים, שהאיר לעולם בתורת שגרי החכמה והתבונה והדעת, בנה יסודי החסידות על ספר הזהר הקדוש וספרי האר"י ז"ל. והוא ותלמידיו הקדושים אחריו למדו את צנועים חכמה בבאור דברי הזהר הקדוש.

וּרְבִינוּ הַגָּר"א ז"ל אשר היה כאחד מן הראשונים ... וכל רז לא אגיס ליה ... **כתב פרושים על הזהר הקדוש והאדרא רבה קדישא והספרא** דצניעותא והתקוני זהר, ובבאורים על השלחן ערוך מביא מקורות מדברי הזהר ... **וכל תמימי דרך הולכים בתורת הזהר ומאמינים בו.**

(הקדמת ספר זהר הרקיע להאדמו"ר מראדזין זצ"ל)

ה. רבים מיחסים את עריכתו של ספר הזהר לדורות שלאחר רשב"י, בימי האמוראים. על נוכחותם של אמוראים בספר הזהר כותב הר"י נחום מטשרנוביל, וזה לשונו:

מי שזוכה להשיג אור הגנוז שבתורה, שעל ידי זה מביט מסוף העולם ועד סופו, אז אין חלוק אצלו במה שהוא עתה בהנה מיד, ובין מה שיהיה לדורות. ולכן אמר רשב"י בזהר מה שאמר [האמורא] רבה בר בר חנה, שהיה אחר כמה דורות, וכן אמרו רבותינו ז"ל על משה רבינו עליו השלום, שראה את רבי עקיבא יושב ודורש, אף על פי שהיה אחר דורות הרבה, וכל זה מחמת שעל ידי תורתם באו לאור הגנוז, ושם אין חלוק בין מיד ולדורות.

(מאור עינים פ'שת צו)

ו. יש הרואים את התקופה שבה נערך הזהר בצורתו כפי שהוא לפנינו - כתקופת הגאונים, מאות שנים לאחר פטירת רשב"י.

(הרב אברהם גלאנטי ב"אור החמה" לזהר פ'שת וישלח דף קנ"ט ע"א)

ב) סדר גלוי ספר הזהר הקדוש

א. בספר יוחסין לרבי אברהם זכותא נדפס קטע מכתב יד של רבי יצחק דמן עכו (מקבץ ידוע ותלמידו של הרמב"ן), המגלה לנו כמה עבודות חשובות ביותר בקשר להתגלות ופרסום ספר הזהר.

כאשר נכבשה עכו בידי המוסלמים (בשנת ה' אלפים נ"א), יצא רבי יצחק דמן עכו לספר, "לחקר כיצד נמצא בזמנו ספר הזהר אשר עשה רבי שמעון ורבי אלעזר בנו במערה". וזה לשונו:

ב. ומפני שראיתי כי דבריו מפלאים, ישאבו ממקור העליון, המעין המשפיע בלתי מקבל, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, רדפתי אחריו ואשאלה את התלמידים הנמצאים בידם דברים גדולים ממנו, מאין בא להם סודות מפלאים מקבלים מפה אל פה, אשר לא נתנו לכתב, ונמצאו שם מבארים לכל קורא ספר, ולא מצאתי תשובותיהם על שאילתי זאת מכונות, זה אומר בכה וזה אומר בכה...

שמעתי אומרים לי על שאילתי, כי הרב הנאמן הרמב"ן ז"ל שלח אותו מארץ ישראל לקטלונא לבנו, והביאו הרוח לארץ ארגון ... ונפל

בִּיד הַחֶכֶם רַבִּי מֹשֶׁה דִּי לִיאָוֹן. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׁמַעוֹלָם לֹא חִבֵּר רִשְׁבִּי סֵפֶר זֶה, אֲבָל רַבִּי מֹשֶׁה זֶה הָיָה יוֹדֵעַ שֵׁם הַכּוֹתֵב, וּבִכְחוֹ יִכְתֹּב רַבִּי מֹשֶׁה זֶה דְּבָרִים מִפְּלָאִים אֵלֶּה.

(סֵפֶר יוֹחֲסִין הַשְּׁלֵם דִּף פ"ז וְאֵילָךְ)

ג. עַל הַסִּבְרָא בְּסֵפֶר הַיּוֹחֲסִין שֶׁסֵּפֶר הַזֶּה נִתְחַבֵּר עַל יְדֵי רַבִּי מֹשֶׁה דִּי לִיאָוֹן, כָּבֵר כָּתַב הַגָּאוֹן רַבִּי דּוֹד לוֹרֵיָא בְּקִנְטְרִסוֹ "קִדְמוֹת סֵפֶר הַזֶּה" לְהוֹכִיחַ, שְׂאִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת שֶׁהֵרֵב מֹשֶׁה דִּי לִיאָוֹן חִבֵּר אֶת סֵפֶר הַזֶּה. וְהוֹכְחוּתָיו לָזֶה: (א) סִפְרֵי רַבִּי מֹשֶׁה דִּי לִיאָוֹן הִידְוּעִים לָנוּ (סֵפֶר "הַמִּשְׁקָל" וְסֵפֶר "הַרְמוֹן") שׁוֹנִים הֵם בְּאַפָּיִם מִסֵּפֶר הַזֶּה, וַיֵּשׁ בָּהֶם כַּמָּה דְּבָרִים הַסּוֹתְרִים לְדַבְּרֵי הַזֶּה. (ב) בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת כְּשֶׁרַבִּי מֹשֶׁה דִּי לִיאָוֹן מְבִיא אֶת דְּבָרֵי הַזֶּה כְּמִקּוֹר לְדַבְּרֵיו, לִפְעָמִים מוֹכַח שֶׁלֹּא הִבִּין כְּרֹאוֹי אֶת דְּבָרֵי הַזֶּה. (ג) בְּכַמָּה סִפְרִים שֶׁקִּדְמוֹ לְתַקּוּפַת רַבִּי מֹשֶׁה דִּי לִיאָוֹן מוּבָאִים כָּבֵר דְּבָרִים הַמוֹפִיעִים בָּזֶה, שֶׁמֶזֶה מוֹכַח שֶׁסֵּפֶר הַזֶּה קֵדָם לְרַבִּי מֹשֶׁה דִּי לִיאָוֹן.

– פֶּרֶק ד –

מִדּוּעַ לֹא נִתְגַּלָּה סֵפֶר הַזֶּה לְהַקְדָּמוֹנִים

(א) רַבִּי יְהוּדָה חֵיט מְבַאֵר מִדּוּעַ בְּדוּרוֹ נִתְגַּלָּה סֵפֶר הַזֶּה

א. אֲשֶׁרִינוּ מֶה טוֹב חֲלָקְנוּ שְׂזַכִּינוּ אֶל סֵפֶר הַזֶּה, מֶה שֶׁלֹּא זָכוּ קִדְמוֹנֵינוּ אֲשֶׁר קִטְנָם עָבָה מִמֶּתְנִינוּ, כְּמוֹ רַב הָאִי גָאוֹן וְרַב שֵׁשֶׁת גָּאוֹן וְהֵרֵב אֱלִיעֶזֶר מִגְרַמִּיזָא וְהַרְמֵב"ן וְהַרְאֵב"ד וְהַרְשֵׁב"א וְהַחֲכָמִים אֲחֵרִים זוֹלָתָם, שֶׁלֹּא טַעְמוֹ מִדְּבָשׁ, כִּי בְּזַמְנָם לֹא נִתְגַּלָּה.

ב. ואל תתמה מזה, כי בודאי לא נתגלה עד הדור האחרון אשר אנחנו בו היום. וסיוע לזה מצאתי בספר התקונים [סוף תקון ו'] וזה לשונו: אמר ליה אליהו לרבי שמעון: רבי רבי כמה זכאה אנת דמהאי חבורא דילך יתפרנסו כמה עילאי עד דאתגלייא לתתא בסוף יומיא, ובגינה ושביתם איש אל אחזתו ואיש אל משפחתו תשבו, עכ"ל.

ג. מבאר מכאן שספר הזהר היה עתיד להיות גנוז, ובאותו זמן יתהנו ממנו העליונים והם המלאכים עד שיבוא דרא בתראה, שאז יתגלה לתחתונים, ובזכות העוסקים והמטפלים בו יבוא משיח, כי תמלא הארץ דעה את ה' בסבתו, אשר זה יהיה סבה קרובה לביאתו...

ד. ואני יהודה בן לאדוני החכם וחסיד רבי יעקב חיט עליו השלום, בהיותי בספרד טעמתי מעט דבש ואורו עיני, ונתתי אל לבי לדרש ולתור בחכמה, והלכתי מחיל אל חיל לאסוף כל מה שימצא מהספר הנזכר [בימי לא נדפס עדין ספר הזהר, והיה נפוץ בצורת קנטרסים], ואספתי מעט פה ומעט פה עד שרבו היה בידי מהנמצא ממנו. ואני מאמין אמונה גמורה כי זכות זה עמד לי בכל התלאות הרעות אשר מצאוני בגרוש ספרד, אשר כל שומעם תצלנה שתי אזניו.

(הקדמת רבי יהודה חיט לספרו מנחת יהודה)

– פֶּרֶק ה –

תולדות רבי שמעון בן יוחאי ובנו רבי אלעזר

א. לידתו בגליל; רבי שמעון בן יוחאי תלמיד מובהק לרבי עקיבא

א. רבי שמעון בן יוחאי, ראש ה"חבריא קדישא" שהשתתפו בחבור ספר הזהר הקדוש, היה אחד מן התנאים הגדולים בדור השני שאחר חרבן בית שני, בזמן גזרות קשות של מלכות רומי על עם ישראל. שאר חברי ה"חבריא" הם: רבי אלעזר בנו, רבי אבא, רבי יהודה, רבי יוסי בר יעקב, רבי יצחק, רבי חזקיה בר רב, רבי חיאי, רבי יוסי ורבי יוסא.

ב. התנא הגדול רבי שמעון בן יוחאי נולד בארץ ישראל, בארץ הגליל, ונאסף אל עמיו זקן ושבע ימים בכפר מירון, לא הרחק מעיר צפת, ביום ל"ג בעומר.

ג. היה תלמידו המובהק של התנא הגדול רבי עקיבא, שקרא אותו "בני" (מעילה דף ז' ע"א). תכף אחר נשואיו הלך רש"י ללמד תורה בבני ברק בשיבת רבי עקיבא, שם ישב ולמד במשך י"ג שנה מבלי לבקר בביתו במשך כל זמן זה.

(ויקרא רבא פכ"א, ח)

ד. דבקוּתוּ ברבו הדגול היתה כל כך, עד שפֶּשְׁנָאָסֶר רבי עקיבא ונתפס בבית הסהר, מסר רש"י נפשו לחדר לשם לשמע ממנו תורה.

(פסחים דף קי"ב ע"א)

ה. בעת שהותו אצל רבו רבי עקיבא הסתיר את גדלותו מעיני כל, עד שאמר עליו רבו "דיף שאני ובוראך מכירין כחך".

אמר רבי בא: בראשונה היה כל אחד ואחד ממנה [סומך בסמיכת חכמים] את תלמידיו ... ורבי עקיבא - את רבי מאיר ואת רבי שמעון. אמר: ישב רבי מאיר תחלה. נתכרכמו פני רבי שמעון [שהיה סובר שאינו חושב אותו לכולם] - (פני משה). אמר לו רבי עקיבא: **דיך שאני ובוראך מכירין כחך** [כלומר, מכיר אני בך שכתך גדול הוא, ורבי מאיר שהוא יותר זקן ממך אמרתי שישב בתחלה, (פני משה)].

(ירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב)

ו. רבי שמעון בן יוחאי היה מחמשת התלמידים של רבי עקיבא שנשארו בחיים אחרי שמותו כ"ד אלף תלמידים של רבי עקיבא, ואותם החמשה תלמידים העמידו והחזיקו את התורה בזמן הקשה ההוא, ומהם יצאה תורה לכל ישראל.

(יבמות דף ס"ב ע"ב)

ז. דבקותו ברבו רבי עקיבא היתה עד כדי כך, שפעם אחת, אחרי פטירת רבו, כשנפלט מפיו אמרה שלא היתה לכבודו של רבי עקיבא, נצטער על זה כל כך, והתענה כל כך תעניתים עד שנשחרו שניו מרב התעניות.

(נזיר דף נ"ב ע"ב)

ח. כל מקום שנזכר בש"ס "רבי שמעון" סתם - הוא רבי שמעון בן יוחאי.

(פרוש רש"י שבועות דף ב' ע"ב)

(ב) ישיבתו הקדושה בצידון וחבור ספריו

א. רבי שמעון בן יוחאי יסד ישיבה גדולה בעיר צידון, ושם הרביץ תורה להרבה תלמידים.

ב. מלבד הלכותיו הנזכרות בש"ס, חבר גם מדרשים באגדה בלול עם הלכה, ונקראים "מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי", "ספרי", וביחוד ספר "הזהר הקדוש", שהוא דרשות, מאמרים, רמזים, וסודות, **שנתגלה להם על ידי משה רבינו - רעיא מהימנא ואליהו הנביא, ועוד נשמות צדיקים**

וּמִלֵּאכִים עֲלִיוֹנִים, וְכֵן מֵה שֶׁחֲדָשׁוּ הוּא וּבְנוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר וּשְׁאָר הַתַּלְמִידִים, ה"חֲבֵרִיא קִדִּישָׁא". כּוֹתֵב הַמֶּאֱמָרִים הָעֲמֻקִּים וְהַסּוּדוֹת הַנּוֹרָאִים מִפִּי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי, הָיָה רַבִּי אֲבָא, לְפִי צוּי הַרְשָׁב"י בְּיוֹם פְּטִירָתוֹ.

(זֶהר ח"ג דף רפ"ז ע"א)

(וְעַיֵן הַקִּדְמַת מוֹהֲרַח"ו זי"ע בְּסֵפֶר עֵץ חַיִּים, בְּדְפוּס יְרוּשָׁלַם תשמ"ח, דף י"ז ד"ה הֵלֵא)

תְּרַאֶה).

ג) רַבִּי שְׁמַעוֹן וּבְנוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר הַתַּחְבָּאוּ בַּמַּעֲרָה י"ג שָׁנָה וְלִמְדוּ שֵׁם תּוֹרָה בִּיחָד

א. לְאַחַר שְׁמַת רַבִּי עֲקִיבָא כְּשֶׁנִּהְרַג עַל יַד הַמַּלְכוּת נִהְגוּ תַלְמִידָיו וּשְׁאָר חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל לְהִתְאַסֵּף בְּכָרֶם עִיר "יְבֵנָה". פֶּעַם אַחַת יָשְׁבוּ שָׁם יַחַד רַבִּי יְהוּדָה בַּר אֶלְעִי, רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי, וְדִבְּרוּ מַעֲנִינִים שׁוֹנִים, עַד שֶׁבָּא לָהֶם לְדַבֵּר עַל דְּבַר מְמֻשָּׁלֶת רוּמִי. רַבִּי יְהוּדָה בַּר אֶלְעִי הָיָה מְשַׁבַּח, וְאָמַר: "כִּמָּה נְאִים מַעֲשִׂים שֶׁל אִמָּה זוֹ, תִּקְנוּ שְׁוֹקִים, תִּקְנוּ גִשְׁרִים, תִּקְנוּ מִרְחָצוֹת". רַבִּי יוֹסִי שֶׁתַּק. אֲבָל רַבִּי שְׁמַעוֹן לֹא יָכַל לְהִתְאַפֵּק, עָנָה וְאָמַר: "כָּל מֵה שֶׁתִּקְנוּ לֹא תִקְנוּ אֶלָּא לְצָרְכְּכֶם, תִּקְנוּ שְׁוֹקִים לְהוֹשִׁיב בָּהֶם זִוּנוֹת, מִרְחָצוֹת לַעֲדוֹן בָּהֶם עֲצָמִם, גִּשְׁרִים לְקַחַת מֵהֶם מָכֶס". בָּעֵת שֶׁדִּבְּרוּ נִמְצָא שֵׁם אִישׁ אֶחָד, יְהוּדָה בֶּן גִּרִּים שְׁמוֹ, כִּי תוֹלְדָתוֹ מִן אָב וְאִם שְׁנִתְגַּיְרוּ, וְהוּא לֹא הִבִּין וְלֹא יָדַע שֶׁנִּצְרָךְ לְהַשְׁמֵר בַּדְּבָרִים כְּאֵלֶּה, וְסִפֵּר דְּבָרֵיהֶם לְמִיּוֹדְעָיו, וְעַל יְדֵי זֶה נִשְׁמְעוּ דְּבָרֵיהֶם לְאַחֲרִים עַד שֶׁנִּשְׁמַע לְמַלְכוּת רוּמִי.

ב. מֵאֵד חָרָה אֶף הָרוּמָאִים עַל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי, יָעַן כִּי דִּבְּרָיו הֵם בְּזִיוֹן לְמַלְכוּת. עָשׂוּ מִשְׁפָּט עַל זֶה, וְיָצָא הַפֶּסֶק: יְהוּדָה בַּר אֶלְעִי שֶׁשְׁבַח יִתְעַלֶּה, יוֹסִי שֶׁשֶׁתַּק יִגְלֶה לְצִפּוֹרִי, שְׁמַעוֹן שֶׁגָּנָה יִהְרַג. מִיָּד נִוְדַע הַדְּבַר לְרַבִּי שְׁמַעוֹן שֶׁנִּחְרַץ מִשְׁפָּטוֹ לְהִרְגוֹ וַיִּירָא לְנַפְשׁוֹ, בָּרַח מִבֵּיתוֹ וַיִּתְחַבֵּא בְּחֹדֶר נִסְתָּר שְׂאֵצֶל בֵּית הַמִּדְרָשׁ, גַּם בְּנוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר יָשָׁב אֶצְלוֹ לְלַמֵּד אֹתוֹ וּלְשַׁמְשׁוֹ, אִשְׁתַּ רַבִּי שְׁמַעוֹן הִבִּיָּאָה לָהֶם בְּכָל יוֹם לֶחֶם לֶאֱכֹל וּמִים לְשִׁתּוֹת, וְכָךְ יָשָׁב שֵׁם אִיזָה יָמִים.

ג. ויהי כאשר נודע לרבי שמעון שהגזירה בתקפה ושמחפשים אותו, אמר לבנו: "תדע בני, שאני מיוחד כל היום, יען כי נשים דעתן קלה עליהן, ויכול להיות כאשר יצערו אותה תודיע איה אנו נמצאים, לכן עלינו לברח מפאן". ויברחו משם בלילה ויתחבאו במערה שהיא במקום שממה וציה רחוק מן הישוב, ואין איש עובר שם, ונעשה להם נס שצמחו שם עצי חרובין ויתאנים, גם נגלה להם מעין של מים טובים, ונזונו מהם.

ד. וכאשר הבינו שלא בקרוב יוכלו לצאת משם, דאגו שבגדיהם לא יבלו, לכן בשעת למודם פשטו בגדיהם וכסו את גופם עד צוארם בחול הנמצא שם. וכאשר היו צריכים להתפלל לבשו בגדיהם. כל היום היו שניהם עמלים בתורה ללא הפסק. שום נפש חיה לא ידע מהם, מלבד אליהו הנביא שהיה רגיל לבוא אצלם לגלות להם סתרי תורה. ככה ישבו שמה י"ב שנה. לאחר י"ב שנה מת קיסר רומי, ושם היה חק המלכות שכאשר מת הקיסר נתבטלו גזרותיו. אז בא אליהו אל המערה ויבשר להם שהגזירה נתבטלה, ורשאים המה לצאת ולבוא אל ביתם. ויצאו מן המערה.

ד) יציאתם מן המערה פעם ראשונה

א. כאשר הלכו בדרך היו שמחים רק בבתי בראי, אבל לא היו טובי לב בבתי גוואי. בקרבם היתה טמונה תרעמת, מדוע היו נחתכים מן העולם י"ב שנה על לא חמס בכפם. ואחר הליכתם איזו פרסאות ונתקרבו למקום ישוב נלאו, וישבו לנוח מעט.

ב. באותה שעה ראו, אשר לא רחוק ממקומם במקום שיח השדה בא איש אשר מלאכתו היא ללכד עופות השמים על ידי רשת שמפזר גרגרי תבואה בתוך הרשת, וכאשר נכנס הצפור בתוך הרשת לאכל הגרגירים נשמע קול דפיקת הדלת שנסגרת פתאם, והצפור נלכדה. לפעמים נכנסה הצפור ונלכדה, ולפעמים נכנסה ולא תלכד ויוצאת שלמה.

ג. הטו אזנם רבי שמעון ורבי אלעזר, וישמעו, שכאשר נכנסת צפור הנלכדת, נשמע תחלה בת קול מן השמים תבט "ספקלא", שמשמעותה היא שתספק דלת הרשת ותלכד הצפור. וכאשר נכנסת הצפור ואינה נלכדת,

נשמע תחלה בת קול מן השמים תבת "דימוס", שמשמעותה היא שנפטר ממיתה. אז אמר רבי שמעון לבנו: "הלא תראה בני, כי גם את הצפור אינה נלקדת בלי גזר דין מן השמים, מכל שכן האדם שאינו נלקד בפח בלי גזר מן השמים. זאת אומרת שאין לנו לחשב שנלקדנו במערה רק על פי גזר קיסר רומי, כי אם בלתי ספק, שכן נגזר מן השמים, וסבת הדבר גלוי וידוע לפני הקדוש ברוך הוא, ואסור לנו להתרעם ולהרהר אחר מדותיו". ובכן נתישבה דעתם וילכו הלאה.

ה) נגזר עליהם לחזור למערה

א. כֹּאשֶׁר הִתְחִילוּ לְהִתְקַרֵּב יוֹתֵר אֶל הַיָּשׁוּב, וַיַּעֲבְרוּ לִפְנֵי שְׂדֵה וַיֵּרְאוּ וַהֲנֵה יְהוּדִים חוֹרְשִׁים בְּשְׂדֵה זֹזְרָעִים תְּבוּאָה, וַיִּתְּמָהּ עֲלֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ בְּכַעַס: "מָה עוֹשִׂים הָאֲנָשִׁים הַמְּשַׁגְּעִים הַלֵּלוּ?! מִנִּיחִין עֶסֶק הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא חַיֵּי עוֹלָם, וְעוֹסְקִים בְּחַיֵּי שְׂעָה!" וּבִשְׁבִיל חֲרוֹן אַפָּם כָּל מְקוֹם שֶׁנָּתְנוּ עֵינֵיהֶם בְּכַעַס מִיַּד נִשְׂרָף. אֲזִי יָצְתָה בֵּת קוֹל מִן הַשָּׁמַיִם וַאֲמָרָה לָהֶם: "הֲאִם לְהַחֲרִיב עוֹלָמִי יֵצְאוּתָם?! חֲזְרוּ לְמַעֲרַתְכֶם". וַיַּעֲבֹר זֶה הָיוּ מְכַרְחִים לְחֹזֵר וּלְשׁוֹב לְאוֹתָהּ הַמַּעֲרָה, וְנִשְׁתַּהוּ שֵׁם עוֹד י"ב חֹדֶשׁ.

ב. לְאַחֵר שָׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ נִשְׁאוּ יְדֵיהֶם לַשָּׁמַיִם וַיֹּאמְרוּ: "אֵב הִרְחַמְנוּ! הֲלֹא גַם הַרְשָׁעִים אֵין נִשְׁפָּטִים בְּגִיּהֵנָם יוֹתֵר מִן י"ב חֹדֶשׁ, אִם כֵּן דֵּי לָנוּ לִהְיוֹת נְדוֹנִים כְּמִשְׁפַּט הַרְשָׁעִים". תִּפְלָתָם נִתְקַבְּלָה. שׁוֹב יָצְתָה בֵּת קוֹל וַאֲמָרָה: "יֵצְאוּ מִמַּעֲרַתְכֶם". וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם מִן הַמַּעֲרָה לָלֶכֶת לְבֵיתָם.

ו) אֵיךְ יֵצְאוּ לְחַפְּשֵׁי מִן הַמַּעֲרָה

א. כֹּאשֶׁר הִתְקַרְּבוּ פַּעַם שְׁנִית אֶל הַיָּשׁוּב, עוֹד לֹא נָחָה דַּעְתּוֹ שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר, וְלֹא יָכַל לְסַבֵּל הַתְּנַהֲגוֹת הָאֲנָשִׁים מִבֵּית יִשְׂרָאֵל, כִּיּוֹן שֶׁבְּזִמְנוֹ הָיוּתוֹ בַּמַּעֲרָה, לֹא יָדַע דָּבָר מִלְּבַד עֲמַל הַתּוֹרָה, וְלָכֵן כְּמַעַט שֶׁשָּׂכַח הַצִּטְרוֹכוֹת הַגִּשְׁמִי שֶׁל אָנָּשִׁי עוֹלָם הָזֶה. וַיִּבֶט עֲלֵיהֶם בְּתִמְהוֹן וּבְרָגִז, וְגַרְם בָּזָה הַזְקוּת לְאֲנָשִׁים. וּבְכָל מְקוֹם שֶׁהָיָה רַבִּי אֶלְעָזָר מְזִיק בְּמַבְטּוֹ, הָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן אָבִיו מְרַפָּא.

ב. כַּאֲשֶׁר רָאָה רַבִּי שְׁמַעוֹן מַעֲשֵׂי בְנוֹ, הִתְחִיל לְדַבֵּר לְבָנוֹ לְרַכֵּךְ לְבָבוֹ, וְהַמְלִיץ עַל יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: "תִּדְעַ בְּנִי! כִּי דֵי לְעוֹלָם אֲנִי וְאַתָּה שְׂתִיקִים בְּזָכוֹת שְׁנִינוּ".

ג. עוֹד נִזְדַּמְּן לַפְּנִיָּהם שָׂרְאוּ בְּעָרֵב שַׁבַּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, אִישׁ זָקֵן רַץ לְבֵיתוֹ, וּבָיָדוֹ שְׁתֵּי חֲבִילוֹת הַדָּס. וַיִּשְׁאַלוּ אוֹתוֹ: "לָמָּה לָּךְ אוֹתָן שְׁתֵּי חֲבִילוֹת הַדָּס?" אָמַר לָהֶם: "לְהָרִיחַ בָּהֶן לְכָבוֹד שַׁבַּת". אָמְרוּ לוֹ: "וַיִּמְדוּעַ עָשִׂיתָ מִהֵן שְׁתֵּי חֲבִילוֹת, וְלֹא דֵי לָךְ שִׁיְהִיו חֲבִילָה אַחַת?". אָמַר לָהֶם: "אַחַת כְּנָגֵד זְכוֹר וְאַחַת כְּנָגֵד שְׁמוֹר".

ד. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן לְבָנוֹ: "רָאָה כָּמָה חֲבִיבִין מַצּוֹת עַל יִשְׂרָאֵל! לָכֵן הִנֵּחַ רְגִזָּךְ מֵהֶם". וּמֵאֲזֻ וְהִלָּאָה נִתְיַשְׁבָּה דַּעְתּוֹ וַיֵּרָךְ לְבוֹ, וְלֹא הִזִּיק יוֹתֵר לְאִישׁ בְּמַבְטּוֹ.

ה. רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יֶאֱזִיר חוֹתֵן רַבִּי שְׁמַעוֹן שָׁמַע מֵהִתְנַאֵה הַקָּדוֹשׁ רַבִּי רְחוּמַאי שֶׁהָיָה זָקֵן מְאֹד שָׁאֲמַר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ כִּי חֲתָנוֹ יֵצֵא מִהַמְעָרָה, הֵלֶךְ אֵלָיו לְקַבֵּל פָּנָיו. רַבִּי שְׁמַעוֹן הָיָה מְלֵא פְּצָעִים מִן הַחוּל שִׁכְסָה אֶת גּוּפוֹ י"ג שָׁנִים בַּמְעָרָה, וְעַל יָדֵי זֶה נֶחֱלַשׁ כָּל גּוּפוֹ, וְהֵלֶךְ לְטַבְּרִיא לְרַחֵץ בְּחִמֵּי טַבְּרִיא לְחַזֵּק גּוּפוֹ וּלְהִתְרַפֵּא.

ו. כַּאֲשֶׁר הֵלֶךְ רַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַחֵץ בְּחִמֵּי טַבְּרִיא, הֵלֶךְ עִמּוֹ חוֹתָנוֹ וַיִּסּוֹף אֶת גּוּפוֹ בְּשֶׁמֶן זֵית לְרַפֵּא אֶת פְּצָעָיו. כַּאֲשֶׁר רָאָה רַבִּי פִּנְחָס אֶת פְּצָעֵי חֲתָנוֹ, לֹא יָכַל לְהִתְאַפֵּק מִבְּכִי, כִּי נִתְמַלֵּא רַחֲמָנוּת עָלָיו, וְדַמְעוֹתָיו יָרְדוּ עַל גּוֹף חֲתָנוֹ, וְכַאֲשֶׁר נָפְלוּ דַמְעוֹתָיו שְׁמִלּוּחִין הֵן כְּמִי מַלַח, הִרְגִּישׁ רַבִּי שְׁמַעוֹן עֲקִיצַת הַדַּמְעוֹת בַּמָּקוֹם הַפְּצָעִים וַיִּכְאֹב לוֹ. שָׁאֵל רַבִּי שְׁמַעוֹן אֶת חוֹתָנוֹ: "עַל מָה חוֹתְנִי תִבְכֶּה?", וַיַּעֲנֶהוּ רַבִּי פִּנְחָס: בּוֹכָה אֲנִי עַל צָרְתְּךָ וּמִכְאוּבְךָ, וְאוֹי לִי שְׁרָאִיתִיךָ בְּכָךְ!", וַיֹּאמֶר אֵלָיו רַבִּי שְׁמַעוֹן: "לֹא כֵן חוֹתְנִי! כִּי אִם אֲשֶׁרִיךְ שְׁרָאִיתִנִּי בְּכָךְ, שְׁאֵלְמֵלֵא לֹא רָאִיתִנִּי בְּכָךְ לֹא מִצָּאָת בִּי תוֹרָה כָּל כָּךְ". הַדָּבָר יָדוּעַ כִּי טָרָם שֶׁנִּפְרַד רַבִּי שְׁמַעוֹן אֶל הַמְעָרָה, כְּשֶׁהָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן מְקַשֶּׁה קוֹשִׁיא בְּלִמּוּדָם, הָיָה רַבִּי פִּנְחָס מְתַרָץ לוֹ שָׁנִים עֶשֶׂר תַּרְוָצִים. וְאַחֵר כָּךְ כַּאֲשֶׁר שָׁב מִן הַמְעָרָה, כְּשֶׁהָיָה רַבִּי פִּנְחָס מְקַשֶּׁה קוֹשִׁיא בְּלִמּוּדָם, הָיָה רַבִּי

שְׁמַעוֹן מִתְרַץ לוֹ עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה תְּרוּצִים. (עֵין שַׁבֵּת ל"ג ע"ב וְהַקְדַּמַּת הַזֶּהָר דף י"א ע"א וע"ב)

ז. לְאַחֲרֵי צֵאתוֹ מִהַמְעָרָה, הֵלַךְ רִשְׁבִּי לְבַחֵר 8 תַּלְמִידִים (וְהֵם: רַבִּי אַבָּא, רַבִּי יְהוּדָה, רַבִּי יוֹסִי בֶר יַעֲקֹב, רַבִּי יִצְחָק, רַבִּי חִזְקִיָּה בֶר רַב, רַבִּי חִיָּא, רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי יִיסָא), אֲשֶׁר יַחַד עֲמּוּ וְעַם רַבִּי אֶלְעָזָר בְּנוֹ הָיוּ אֶת הַ"אִידְרָא רַבָּא".

(זֶהָר ח"ג, אִידְרָא רַבָּא, דף קכ"ז ע"ב)

לִפְנֵי שְׁנַת־פְּרֻדָּה הַ"אִידְרָא רַבָּא", נִפְטְרוּ שְׁלֹשָׁה תַּלְמִידִים: רַבִּי יוֹסִי בֶר יַעֲקֹב, רַבִּי חִזְקִיָּה בֶר רַב וְרַבִּי יִיסָא. תַּלְמִידִים אֵלּוּ הִתְמַלְּאוּ בְּאוֹר הָאֱלֹקִי, וְלִכְּנֹן עֲבְרוּ לְעוֹלָם הַנֶּצַח. הַתַּלְמִידִים שֶׁנִּשְׁאַרוּ בַּחַיִּים רָאוּ כִּיצַד שְׁלֹשֶׁת חֲבֵרֵיהֶם נִשְׁאִים בְּיַדֵּי מַלְאָכִים. וְאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן דָּבָר וְנִשְׁתַּכְּחוּ הַחֲבֵרִים. צָעַק וְאָמַר, אוֹלֵי חֵס וְשָׁלוֹם נִגְזְרָה גְּזֻרָה עָלֵינוּ לְהַעֲנֹשׁ, כִּי נִגְלָה עַל יַדֵּינוּ מַה שֶּׁלֹּא נִגְלָה מִיּוֹם שֶׁעָמַד מֹשֶׁה עַל הַר סִינַי, בְּרָגַע זֶה יֵצֵאָה בֵּת קוֹל מִן הַשָּׁמַיִם וְאָמְרָה אֲשֶׁרִיד רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאֲשֶׁרִי חִלְקֶךָ וְחִלְקֶךָ הַחֲבֵרִים הַחַיִּים עִמָּךְ, כִּי נִגְלָה לָכֶם מַה שֶּׁלֹּא נִגְלָה לְכֹל צְבָאוֹת מַעְלָה.

(זֶהָר שָׁם דף קמ"ד ע"א)

– פָּרָק ו – הַסְתַּלְקוֹת וְקִבּוּרַת רִשְׁבִּי

א) הַסְתַּלְקוֹת וְקִבּוּרַת רִשְׁבִּי, וְגִלּוּי רִזִּין לִפְנֵי הַסְתַּלְקוֹתוֹ

א. כְּשֶׁחָלָה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי נִכְנסוּ לִפְנֵיו רַבִּי פְּנַחֵס וְרַבִּי חִיָּא וְרַבִּי אַבָּא מִן הַחֲבֵרָא קְדִישָׁא, וּבְנוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר הִיָּה מְשַׁמֵּשׂ אוֹתוֹ. כְּשֶׁרָאוּ שֶׁהוּא

נוטה למות אמרו לו: "האם מי שהוא יסודו של העולם, ימות?" אמר להם רבי שמעון: "תדעו שלא הבית דין שלמעלה מעינים בדיני, כי רואה אני שאין אנכי נמסר לא למלאך ולא להדיינים שלמעלה, שאין אני כשאר אנשים, אלא שהמשפט שלי הקדוש ברוך הוא בעצמו ישפט, ולא בבית דינו. וזהו שבקש דוד המלך (תהלים מ"ג) שפטי אלקים וריבה ריבי. וכן שלמה המלך אמר "לעשות משפט עבדו", הקדוש ברוך הוא לבדו ולא אחר. שהרי למדנו כאשר האדם נוטה למות, אז הבית דין שלמעלה מעינים בדינו, יש מהם נוטים לכף זכות, שמראים זכיותו של אדם, ויש מהם נוטים לכף חוב, שמראים העברות של אדם, ואין האיש יוצא מן הדין כמו שהוא מבקש. אבל מי שהדין שלו הוא מלך העליון על הכל, הרי זה משפט טוב, ואין יכול האיש לצאת אלא בטוב. מה הטעם?

לפי שמדותיו של מלך העליון נוטות לזכות תמיד, ובגדו סליחות עוונות פשעים וחטאים, כמו שכתוב (תהלים ק"ל) כי עמך הסליחה למען תנראה, עמך ולא אחר. ולפיכך אני מבקש מלפניו שהוא בעצמו ידין משפטי."

ב. אחר כך ראו שרבי שמעון היה אומר דבר מה, ופתאם נעלם רבי שמעון מאותו החדר ששכב בו, ויתמהו כל הנאספים שם, ומרב פחד ואימה לא יכלו לדבר דבר. לא ארכה העת, ופתאם פרץ הבינה ריח בשם חזק שהיה להם למשיב נפש ותחי רוחם. בתוך זה ראו שרבי שמעון נמצא על מטתו, ושמעו שהוא מדבר עם מישוהו, אבל לא ראו עם מי.

ג. לאחר ששקט רוח החברים, שאלו לרבי שמעון על הנפלאות שראו, מה ענינם? אמר להם רבי שמעון: "מה שראיתם שנעלמתי מכם, הוא ששלחו אחרי מלמעלה, כי בקשתי לראות מקומי בין מקומות הצדיקים שם, ולא הייתי שבע רצון מן המקום שהכינו עבורי, ובחרתי לי מקום אצל הנביא אחיה השילוני, ואחר כך נשלחתי בחזרה לביתי, ופרחו עמי שלש מאות נשמות צדיקים ללוות אותי עד ביתי, ועמם דברתי, זה הוא הקול ששמעתם, הוא ריח של גן העדן שבא עמנו."

ד. אז קרב אליו רבי אלעזר בנו ואמר אל אביו: "אבי. אבי! ואיה יהיה מקומי בגן העדן?" אמר לו רבי שמעון: "אשרי חלקך בני, זמן רב ימשך טרם שתבוא אלי, אבל שם בגן עדן בברתי גם עבורך מקום טוב, אשרי חלקנו וחלק שאר הצדיקים בגן עדן, העומדים להודות ולהלל לרבון העולמים כמו מלאכי השרת, כפנתוב "אך צדיקים יודו לשמך".

ה. ויהי כאשר הגיע יום הנורא, יום המיתה, והחבריא קדישא הכירו בו שזה יום האחרון שלו, נאספו כלם וישבו לפני רבי שמעון, והוא היה מחזיר על למודו כל התורה שלמד. [עין ח"ג רצ"ו, ב - אדרא זוטא]. פתאם ראו אור גדול כמראה אש שהיה מקיף סביב לבית מבחוץ, נבהלו החבריא קדישא ויצאו החוצה, ובפנים נשארו רבי אלעזר בנו ורבי אבא. פתח רבי שמעון את עיניו ואמר לרבי אלעזר: "צא החוצה וראה אם יש שם רבי יצחק תלמידי החביב שהצלתי אותו משליטת מלאך המות, ואמר לו שיכנס, ותושיבהו אצל מטתי שישמע חדושי תורה אשר אדבר, למען יוכל אחר כך לסדר החדושי תורה אשר ישמע ממני".

ו. אחר כך ישב רבי שמעון על מטתו ואור שמח היה מרחף על פניו, וישאל לרבי אלעזר איה המה החבריא קדישא, ומדוע אינם נכנסים. יצא רבי אלעזר וקרא להחברים שיכנסו, ודבורו עם כלם היה בהארת פנים של שמחה. אז נשא רבי שמעון ידיו לשמים והיה מתפלל תפלה. אחר תפלתו בחר איזה חברים מן החבריא קדישא שרק הם ישארו בביתו, והשאר יצאו החוצה. נשארו בפנים: רבי אלעזר, רבי אבא, רבי יהודה, רבי יוסי ורבי חייא. מיד בא ונכנס גם רבי יצחק. כאשר ראהו רבי שמעון שמח עמו ואמר לו: "אשרי חלקך! שמחה רבה וכמה מדרגות של קדשה יתוספו לך ביום הזה".

ז. אז אמר רבי שמעון להחברים שנשארו בפנים: "שמעו אלי חברים קדושים! כאשר עתה עת רצון ושיכינה הקדושה בתוכנו, מבקש אני שלא אבוא לעולם העליון בבשת פנים, ובכן חפץ אני לגלות לכם היסודות של חכמת הקבלה, אשר עד עתה עוד לא גליתי אותם לאיש. ובכן ישב רבי אלעזר לפני, ורבי אבא ישב מאחורי, ויכתב כל מה שאדבר. ושאר החברים

שנשארנו בפנים ישבו מן הצד וישמעו היטב את דברי, למען יכנסו לא רק באזנם, כי אם גם בעמק לבבם.

ח. אחר זה נתעטף רבי שמעון בטליתו והתחיל לדבר חדושי תורה בדרשות פסוקי תנ"ך על פי חכמת הקבלה העמקה. באמצע הדרוש הפסיק וצוה להעמיד כסא אצל מטתו, עבור רבי פנחס בן יאיר חותנו, שבא עתה מן גן העדן. אימה ופחד גדול נפל על החברים, ופחדו לשבת על כסאות וישבו על הקרקע, שוב התחיל רבי שמעון לדרש ולגלות הסודות של חכמת הקבלה העמקה, מארגים ומקשרים עם דרשות על פסוקי תנ"ך, ונקראים בשם "אדרא".

ט. רבי אבא ספר שכאשר הגיע רבי שמעון לדרש את הפסוק (תהלים קל"ג) "כי שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם", נשתתק אצל תבת חיים ולא נשמע ממנו יותר. רבי אבא אחז את העט בידו והטה אָזְנוֹ לשמע עוד ולכתב, אבל לא שמע. באותו רגע נבהל ונשתומם מן האור גדול כמראה אש אשר פרץ פתאם לבית, ענרת אחזה עיני כל החברים מחמת האור הגדול מאד, ולא יכלו לראות מה נולד שם, כי הכרחו להשתטח על הקרקע ופניהם למטה. כך שכבו ובכו, כי הבינו שרגע האחרון בא.

י. אור החזק עמד עת קצרה עד שנקטן, וחלף ועבר לגמרי. אז קמו החברים מן הארץ ויראו שהמנונה הטהורה קדש קדשים כבתה, רבי שמעון בן יוחאי צדיק יסוד עולם סגר עיניו לנצח, מעטף בטליתו, שוכב על צדו הימנית, ואור שמח חופף על צורתו הקדושה: רבי אלעזר עם שאר החברים פרצו בבכייה, ומרב צער ואנחה לא יכלו לפתח פיהם לדבר דבר.

יא. אך רבי חיאת התחזק, קם על רגליו ואמר: "חברים! באה העת שאנו מחיבים לחלק כבוד האחרון לאדוננו מורנו ורבינו, מנוחה המאירה קדש קדשים, נשתדל לעשות הלונה וקבורה כראוי לו".

יב. בתוך כך נפוצה השמועה במהירות בזק מפטירת רבי שמעון, הן בעיר והן בכל הגליל. מכל הסביבה התחילו המונים לזרם למירון לקחת חבל בהלונה שלו. אבל פרצה אז מחלקת גדולה בין ההמון, שהיו בהם חבורות

ואגדות מפמה מקומות, וכל אחת חפצה שרבי שמעון יקבר אצלם. ויהי כאשר היו מוכנים אל הלוגיה והקבורה, וחבריא הקדושה עם חכמי ישראל נשאו את מטתו החוצה, שקטה המחלקת, כי המטה התנשאה למעלה באור פרחה לאט לאט, וכל הנאספים הלכו אחרי המטה. גם נראה לפני המטה עמוד אש עד הארץ. וכך פרחה המטה עד לפני המערה שבכפר מירון, אז הבינו כלם שנצרך לקברו באותו המערה. כאשר הכניסו המטה למערה נשמעה בת קול אומרת הפסוק "יבוא שלום ינחו על משכבותם". וגם הפסוק "ואתה לך לקץ ותניח ותעמד לגרלך לקץ הימין".

יג. על פי הקבלה ידוע ומפרסם שרבי שמעון בן יוחאי נפטר ביום ל"ג בעומר. עם ישראל הקדוש מרגיש גדל קדשתו של אותו התנא, הארז אשר בלבנון, הענק שבין התנאים, הארי שבחבורה שהשאיר אחריו אור גדול אור המאור לכל העולם, הוא ספר "זהר" הקדוש עם שתי ה"אדרות", רבא וזוטא, שהם היסודות של חכמה האלוקית שנקראת חכמת הקבלה, לכן לא נשפח אור קדשתו מן העולם. ועד היום הזה כנסת ישראל חולקת לו כבוד גדול ביום היארצייט שלו, על ידי חגיגה גדולה מאת כמה וכמה עשרות אלפים אנשים מכל שכבות העם, שעושים הדלקה גדולה בשמן זית כל הלילה בכפר מירון, אצל מערת קברו. בחצר הגדול נבנה בית המדרש. ההדלקה נעשה בשמחה רבה על גג בנין המערה. ונקראת הלולא דרבי שמעון בר יוחאי. זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן.

(שם)

– פֶּרֶק ז' –

הַסְתַּלְקוֹת וְקְבוּרַת רַבִּי אֱלֶעָזָר בֶּן רֵשִׁיב"י

א) חֲלִישוֹתוֹ, הַסְתַּלְקוֹתוֹ וְקְבוּרָתוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלֶעָזָר בֶּן רַבִּי שְׁמַעוֹן

א. רַבִּי אֱלֶעָזָר בֶּן רַבִּי שְׁמַעוֹן לָעַת זְקוּנוֹתוֹ נַעֲשֶׂה חֲלָשׁ, וְלֹא הָיָה לוֹ כַּח
לָלֶכֶת לַלְמֹד בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ עִם הַיְשִׁיבָה. כֹּאֲשֶׁר חָלָה וְלֹא יָכַל לָקוּם מִמַּטָּתוֹ
נִתְגַּלָּה פַּעַם אַחַת גּוּפוֹ הַקָּדוֹשׁ, וְכֹאֲשֶׁר קָרְבָה אִשְׁתּוֹ לְכַסּוֹתוֹ שְׁחָקָה, אָבַל
מִיָּד הִתְחִילָה לִבְכוֹת. שָׂאֵל אוֹתָהּ רַבִּי אֱלֶעָזָר: "מִדּוּעַ שְׁחָקָת תַּחֲלָה, וּמִדּוּעַ
עַתָּה תִּבְכִּי?" עָנְתָה לוֹ אִשְׁתּוֹ: "שְׁחָקָתִי וְשִׁמְחָתִי עַל שְׂזָכִיתִי שְׂצָדִיק גָּדוֹל עִם
גּוֹף קָדוֹשׁ כָּזֶה הוּא בְּעָלִי, וְעַתָּה אֲנִי בּוֹכָה עַל זֶה שֶׁגַּם צָדִיק גָּדוֹל כְּמוֹךָ מְכַרַּח
לְמוֹת".

ב. יָדוּעַ שֶׁרַבִּי אֱלֶעָזָר הָיָה כָּל יָמָיו בְּטַבְּעוֹ אִישׁ תַּקִּיף בְּדַעְתּוֹ, וְלֹא הָיָה
נוֹשֵׂא פָנִים לְכָל אִישׁ, לָכֵן הָבִין שְׂיֵשׁ לוֹ הִרְבֵּה שׁוֹנְאִים בְּעִירוֹ. אַף גַּם בֵּין
הַתַּלְמִידֵי חֲכָמִים הִרְגִישׁ שְׂיֵשׁ לוֹ שׁוֹנְאִים הִרְבֵּה. לָכֵן דָּאָג שְׂכַאֲשֶׁר יָמוּת לֹא
יִקְבְּרוּ אוֹתוֹ בְּכָבוֹד תַּלְמִיד חָכָם. מִשּׁוּם כֵּן קָרָא קֹדֶם מוֹתוֹ לְאִשְׁתּוֹ וְכֵן צִוָּה
עָלֶיהָ.

ג. "יִוָּדַע אֲנִי שְׂיֵשׁ לִי הִרְבֵּה שׁוֹנְאִים בְּעִיר, וְאַפְלוּ בֵּין הַחֲכָמִים לֹא חֶסֶר
לִי שׁוֹנְאִים. דּוּאָג אֲנִי שְׂלֹא יִקְבְּרוּ אוֹתִי לְפִי כְּבוֹדִי, לָכֵן אֲנִי רוֹצֶה לְמוֹת עַל
מַטָּתִי בַּחֲדָר הָעֲלִיָּה, שֶׁשֵּׁם הָיָה מְקוֹם תּוֹרָתִי, וְשֵׁם תַּנְיָחִי אוֹתִי שׁוֹכֵב עַל
מַטָּתִי. בְּכָל פַּעַם תּוֹכְלִי לִכְנֹס לַחֲדָר הַהוּא בְּלִי כָּל פֶּחַד כְּאֵלוֹ אֲנִי בַּחַיִּים. אִךְ
הַזְּהָרִי לֹא לְגִלּוֹת סוֹד מוֹתִי לְאַף אָדָם. וְכֵן תִּאֲמָרִי לְכָל שׁוֹאֵל: כֹּאֲשֶׁר קִשָּׁה
עָלִי לְסִבֵּל הַתַּרְמִית וְהַשְׁקָר הַשׁוֹרֵר בְּעוֹלָם, לָכֵן הִסְגַּרְתִּי עֲצָמִי לְהִיּוֹת פְּרוּשׁ
מִן הָעוֹלָם בַּחֲדָר תּוֹרָתִי עַל הָעֲלִיָּה. וְכָל אִישׁ שֶׁיִּרְצֶה לְשָׂאֵל עֲצָה מִמֶּנִּי, אִזוּ

שִׁיבֹאוּ בְּעֲלֵי דִינִים לְדוֹן בְּדִין תּוֹרָה, יַעֲמְדוּ בְּבֵית לַמָּשָׁה וַיִּקְרְאוּ אֵלַי בְּקוֹל
רִם מִה שֶׁהֵם מִבְּקָשִׁים, וְאֲנִי אֶעֱנֶה לָהֶם מִמַּעַל כְּמוֹ בְּחַיִּים.”

ד. אִשְׁתּוֹ הִבְטִיחָה לוֹ לַעֲשׂוֹת כְּרִצּוֹנוֹ. וַיָּמָת רַבִּי אֶלְעָזָר עַל מִטָּתוֹ בְּחֹדֶר
תּוֹרָתוֹ אֲשֶׁר עַל הָעֵלְיָה. וְהִיא אִמְרָה לְכָל כְּצוּוֹי בְּעֵלְיָה. כֹּאֲשֶׁר בָּאוּ בְּעֲלֵי דִינִים
לְבֵיתוֹ, סִדְּרוּ טַעֲנוּתֵיהֶם בְּקוֹל רִם לַמָּשָׁה, אַחֵר כֵּן נִשְׁמַע מִהָעֵלְיָה הַפֶּסֶק דִּין
”אִישׁ פְּלוֹנִי זָכָאִי, וְאִישׁ פְּלוֹנִי חָיִב”. גַּם הִיָּתָה אִשְׁתּוֹ רְגִילָה לַעֲלוֹת לְחוּף אֶת
רֹאשׁוֹ בְּמִים וְלִסְרֹק שְׁעֲרוֹתָיו, וְהִיא נִרְאָה לָהּ כְּאִלּוּ הוּא יֵשֵׁן. כֹּאֲשֶׁר לְפַעֲמִים
נִעְקְרָה שְׁעָרָה בְּשַׁעַת סְרִיקָה, הִיא נִרְאָה בְּמָקוֹם הַהוּא בְּצַבּוּץ דָּם.

ה. פַּעַם אַחַת רָאָתָה תּוֹלַעַת זֹחֶלֶת בְּאַזְנוֹ, נִתְבַּהֲלָה, וְהִיא לָהּ צַעַר גָּדוֹל
מְזָה, וְאָמַר לָהּ בְּעֵלְיָה בְּחִלּוֹם שֶׁלֹּא תִכְפֹּד וְלֹא תִצְטָעַר עַל הַתּוֹלַעַת, כִּי זֶה
עֲנָשׁוֹ, יַעַן כִּי פַעַם אַחַת שָׁמַע שְׂאִישׁ אֶחָד בָּזָה לְתַלְמִיד חֶכֶם, וְהִיא בִּיכְלָתוֹ
לְמַנַּע וּלְעֲנֹשׁוֹ, וְהַחֲרִישׁ, לָכֵן נִעְנַשׁ שֶׁתּוֹלַעַת תִּנְשָׁכְנוּ בְּאַזְנוֹ לְאַחֵר מִיָּתָהּ, וְלֹא
תִחַשֵּׁשׁ לְיוֹתֵר מִתּוֹלַעַת זֹ.

ו. כָּכָה שָׁכַב רַבִּי אֶלְעָזָר עַל מִטָּתוֹ שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה שָׁנָה. יֵשׁ הָיוּ מֵאַמִּינִים
לְדַבְּרֵי אִשְׁתּוֹ שֶׁהוּא בְּחַיִּים, וַיֵּשׁ הָיוּ מִבִּינִים שְׂאִין זֶה דְּבָר פְּשׁוּט. פַּעַם אַחַת
מִסְרָה אִשְׁתּוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר סוּדָה לִשְׁכֻנָּתָהּ. בְּמִשְׁךְ הַיָּמִים נִעְשָׂה רִיב בֵּין אוֹתָן
הַנָּשִׁים, וְתִקְלָל הַשְּׁכֵנָה לְאִשְׁתּוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר: ”יְהִי סוֹפֵךְ שֶׁלֹּא תִבּוֹא לְקַבֵּר
יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ בְּעֵלְיָה!”, כֹּאֲשֶׁר נִשְׁמַע הַדְּבָר לְתַלְמִידֵי רַבִּי אֶלְעָזָר וְאוֹהֲבָיו,
הַתַּחֲלִילוּ לַחֲקֹר וּלְדַרֵּשׁ בְּתַקָּף בְּדָבָר הַזֶּה, עַד שֶׁנּוֹדַע לָהֶם הָאֱמֶת. הַשְּׁמוּעָה
נִפְוצָה מִיָּד בְּכָל הָעִיר וּבְכָל הַגָּלִיל שֶׁרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שְׁמַעוֹן מָת. אֲבָל
הַתַּלְמִידִים לֹא יָדְעוּ אֵיךְ לְקַבֵּר אוֹתוֹ, וְהַתְּנַכְחוּ בְּדָבָר.

ז. בָּעֵת הַהִיא בָּא רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּחִלּוֹם הַלֵּילָה לְהַתְּלַמִּידִים וְאָמַר: ”פְּרִידָה
אַחַת יֵשׁ לִי בֵּינֵיכֶם, מִדּוּעַ אֵין אַתֶּם מִבִּיאִים אוֹתָהּ אֵלַי?” אָז הִבִּינוּ
הַתַּלְמִידִים שֶׁנִּצְרָךְ לְקַבְּרוֹ בְּאוֹתָהּ הַמַּעֲרָה שֶׁל קְבוּרַת אָבִיו.

ח. וַיְהִי בַּיּוֹם שֶׁהִגְבִּילוּ הַתַּלְמִידִים לְהִבִּיאוֹ לְקְבוּרָהּ, נֶאֱסַף הַמּוֹן אֲנָשִׁים
שְׂבָאוּ לָקִים מִצּוֹת הַלְוִית הַמָּת, וּפְתָאם הַתְּרָאָה מִחֲנָה גָּדוֹל מִן הַסְּבִיבָה,
מְזַנִּים בְּמִקְלוֹת וּבְרִמְחִים, וְהִיא בָּהֶם עָרַב רַב שֶׁל יְהוּדִים וְאִינָם יְהוּדִים שֶׁלֹּא

הניחו להוציא את המת מן הבית להביאו לקבורה, באמרם, שזה שמונה עשרה שנה שלא נראתה חיה רעה בעיר בכל הגליל, ואין זה כי אם בזכותו. ההמון הזה נצחו והיו מכרחים להשאיר המת בבית.

ט. באשר הגיע ערב יום הכפורים, שעה שכל האנשים טרודים בהכנות ליום כפור, ולא עלה על דעת אף אחד שביום כזה יחפצו להביאו לקבורה, והלכו משם שומרי הבית, אז באו התלמידים בלאט, והוציאו בהחבא את רבי אלעזר במטתו, ומהרו ללכת אל הדרך המוביל לכפר מירון. בדרךכם ראו כמו שני נחשי אש הולכים לפניהם, אז הבינו כי נכון הדרך לפניהם, וכי יצליחו בקבורתו באין מונע ומעכב. באשר הגיעו לפתח המערה במירון, ראו והנה נחש גדול שנקרא "עכנא" הקיף לסגר את פתח המערה, והיה מנח זנבו בפיו, ויצעקו אליו: "עכנא, עכנא! הנח להביא את הבן אצל אביו" אז סר העכנא משם, ויקברו את רבי אלעזר אצל רבי שמעון אביו.

י. כשנפוצה השמועה שרבי אלעזר מת ונקבר אצל אביו, שלח רבי יהודה הנשיא, שהיה חברו של רבי אלעזר, לדבר נכבדות באלמנתו כי חפץ לקחתה לאשה. והשיבה: מעלין בקדש ואין מורידין, והוא לעמת רבי אלעזר כמו חל לגבי קדש. ויוסיף עוד רבי יהודה לשלח אליה בזה הלשון: "יכול להיות שבתורה היה רבי אלעזר גדול ממני, אבל האם גם במעשים הוא גדול ממני?!", והשיבה: "מי שהוא גדול יותר בתורה איני יודעת, אבל זאת ידעתי שבדאי במעשים טובים הוא היה יותר גדול, יען כי בקש וקבל עליו יסורין באהבה שיכפרו על כל ישראל".

– פֶּרֶק ח – חֲלָקֵי הַזֶּהָר

(א) זֶהָר עַל הַתּוֹרָה

- א. חֲלָקֵי זֶהָר מְדַפְּסִים בְּשִׁלְשָׁה כְּרָכִים: כְּרָךְ א' - עַל סֵפֶר בְּרֵאשִׁית; כְּרָךְ ב' - עַל סֵפֶר שְׁמוֹת וְכְרָךְ ג' - עַל סִפְרִים: וִיקְרָא, בְּמִדְבָּר, דְּבָרִים.
- ב. בְּרֵאשִׁית חֲלָקֵי זֶהָר, בְּכָרֶךְ הָרֵאשׁוֹן - זֶהָר עַל סֵפֶר בְּרֵאשִׁית - מְדַפְּסֵת "הַקְדָּמַת סֵפֶר הַזֶּהָר" (מִן דָּף א' ע"א עַד דָּף י"ד ע"ב). לְאַחֲרֵי הַקְדָּמָה זוֹ פְּרוּשׁ הַזֶּהָר עַל רֵב פְּרָשִׁיּוֹת הַתּוֹרָה. בְּסֵפֶר בְּרֵאשִׁית יֵשְׁנוּ זֶהָר עַל כָּל פְּרָשִׁיּוֹת חֲמֵשׁ זֶהָר, וְכֵן בְּסֵפֶר שְׁמוֹת וּבְסֵפֶר וִיקְרָא. עַל סֵפֶר בְּמִדְבָּר חֲסֵר זֶהָר לְפָרִשִׁיּוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת שֶׁבְּחֲמֵשׁ זֶהָר: מִטּוֹת [אַף כִּי לְפָרֶשֶׁה זוֹ יֵשׁ קִטְעַת קָטָן בְּדָף רנ"ט ע"ב] וּמִסְעִי. וּבְסֵפֶר דְּבָרִים חֲסֵר זֶהָר עַל הַפְּרָשִׁיּוֹת: דְּבָרִים, רָאָה, כִּי תָבוֹא, נִצְבִּים, וְזֹאת הַבְּרָכָה.

(1) סִפְרָא דְּצִנִּיעוּתָא

- א. "סִפְרָא" קָטָן זֶהָר, בֵּן שְׁלֹשָׁה דָּפִים (ח"ב דף קע"ו ע"ב - קע"ט ע"א), שֵׁשׁ שְׁמוֹ - "סִפְרָא דְּצִנִּיעוּתָא" - מַעֲיֵד עַל חֲשִׁיבוּתוֹ וְיַחֲדוּ, הוּא מִן הַמְּקוֹרוֹת הַחֲשׁוּבִים בְּיוֹתֵר וְהַתְּמַצִּיתִיִּים בְּיוֹתֵר שֶׁבְּסֵפֶר הַזֶּהָר. בּוֹ נִמְצְאוּ יְסוּדוֹת תּוֹרַת הַסּוּד בְּרָמְזִים דְּקִים וְעִמָּקִים.
- בְּחִיצוֹנִיּוֹתוֹ הוּא פְּרוּשׁ לְפִסּוּקִים מְרֻכְזִים בְּפָרֶשֶׁת בְּרֵאשִׁית (וְאַכֵּן בְּזֶהָר מִהַדוֹרֶת קְרִימוּנָה נִדְּפֵס הוּא בְּפָרֶשֶׁת בְּרֵאשִׁית), וְבוֹ חֲמֵשֶׁה פְּרָקִים, וּבְכִנִּיּוֹתוֹ הוּא מְכִיל, עַל-פִּי עֲדוּתוֹ שֶׁל רֶשֶׁב"י, אֵת הַיְסוּד שֶׁל תּוֹרַת הַקְּבֵלָה שְׁנֵת־פָּרֶשֶׁה בְּהִרְחָבָה בְּסֵפֶר הַזֶּהָר וּבְסִפְרֵי הַקְּבֵלָה שְׁלֹאֲחֶרִי.
- ב. זֶהָר לְשׁוֹנוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁלוֹם בּוֹזְגָלוֹ בְּפְרוּשׁוֹ הַדֶּרֶת מְלֶךְ:

רֶשֶׁב"י זי"ע אָמַר (זֶהָר ח"ב דף קע"ו ע"א): סִפְרָא דְּצִנִּיעוּתָא, חֲמֵשֶׁה פְּרָקִין אֵינוֹן, דְּכִלְיָן בְּהִיכָל רַב וּמְלִיין כָּל אֲרָעָא. פְּרוּשׁ, אֵלּוֹ חֲמֵשֶׁה פְּרָקִים

כוללים כל חכמת הקבלה ... כי ספרא דצניעותא הוא מועט מחזיק את המרבה, לשון קצר בחכמה נפלאה ומפארה.

(הדרת מלך לספרא דצניעותא סוף פ"א)

ג. הנסיון הראשון לפרש את "ספרא דצניעותא" נעשה ב"אידרות" - אידרא רבא ואידרא זוטא. לספר קטן זה נכתבו מספר פרושים, (מפרסם הוא פרוש הגר"א [וילנא והורודנא-תק"פ] "נפש לדוד" לרבי דוד לוריא). מלבד הפרושים הכוללים הזהר, הכוללים גם פרוש לספרא דצניעותא הנמצא בגוף ספר הזהר.

ד. יש המיחסים את "ספרא דצניעותא" ליעקב אבינו, אמנם הרב הקדוש מקאמארנא בספרו "זהר חי" כתב, וזה לשונו:

ספרא דצניעותא חברו רשב"י ... וסדרם מבריתות שהיו מקבלות לתנאים מהר סיני מימות משה, כעין שסדר רבינו הקדוש ששה סדרי משנה ממה שהיו שנויות מקדמת דנא.

(זהר חי, בסיום פרושו לספרא דצניעותא)

(2) "אידרא רבא" – הכנוס הגדול

א. ה"אידרא רבא" נמצא בזהר חלק ג' פרשת נשא (מן דף קכ"ז ע"ב עד דף קמ"ה ע"א), ונקרא "אידרא רבא", שפרושו: הכנוס הגדול. "אידרא" הוא מקום מושב החכמים, בדרך כלל כגון עגלה, ותוספת המלה "רבא" בא כדי להבדילו מן הכנוס היותר קטן - "אידרא זוטא" - שהתקיים מאחר יותר, שבו נוכחו פחות חכמים, כדלהלן.

ב. ב"אידרא רבא" בא תאור דיוניהם של תשעה מהחבריא של רבי שמעון בן יוחאי, שהתכנסו יחד עמו לדון בסודות הגדולים והעמקים של הקבלה. התשעה הם: רבי אלעזר בנו, רבי אבא, רבי יהודה, רבי יוסי בר יעקב, רבי יצחק, רבי חזקיה בר רב, רבי חיאי, רבי יוסי ורבי ייסא.

לאחרי פתיחת הדרוש בפי רשב"י, קמים החכמים, האחד אחר חברו, ודורשים בסוד האלקות, כאשר רשב"י משלים ומגיב על דבריהם.

התגלות הזהר

קמז

ג. עקרון של הדרשות בחלק זה באות לבאר את דברי ה"ספרא דצניעותא", המשמש לחלק זה מעין "משנה" ביחס ל"גמרא". ולכן לעתים נמצא ב"אידרא רבא" לשון "הספרא דצניעותא" כבסיס להסברם של חכמי האידרא.

ד. בסיומו של ה"אידרא" נפטרים שלשה מן החכמים, רבי יוסי בר יעקב, רבי חזקיה ורבי ייסא.

(3) אידרא זוטא

ה"אידרא זוטא" נמצא בזהר ח"ג פרשת האזינו (מן דף רפ"ז ע"ב עד דף רצ"ו ע"ב), ונקרא "אידרא זוטא", שפרושו: הכנוס הקטן, להבדילו מן הכנוס הגדול - "אידרא רבא". ב"אידרא זוטא" נתכנסו שוב החכמים בני חבורתו של רשב"י, והפעם שבעה במספר, לאחר פטירתם ב"אידרא" הקודמת - "אידרא רבא" - של שלשה מן החכמים הנ"ל.

ב"אידרא" זו זוכים החבריא קדישא לשמע תורה מרשב"י שתכנה, סכום הדברים שהתבררו ב"אידרא רבא".

(4) רעיא מהימנא

א. הספר "רעיא מהימנא", שהוא ה"ספר" הגדול ביותר הנכלל בספר הזהר, הוא מה שלמד וגלה משה רבינו, הרועה נאמן, לרשב"י וחבריא דיליה, שפלה תנאים ואמוראים. בכנוס חבריא קדישא זה, שהתקיים בבית מדרשו של רבי שמעון בן יוחאי, נתבררו ונתלבנו סודות וגלויים על מצוות התורה, שרשיהן וטעמיהן.

ב. "רעיא מהימנא" מכזר במספר פרשיות בגוף הזהר, חלקו גלוי ונדוע לנו ואף הדפס בדפים ועמודים נפרדים, וחלקו בא משלב בגוף הזהר. ה"רעיא מהימנא" נמצא בחלק ב' וג' של ספר הזהר (הכולל חמש שמות, ויקרא, במדבר, דברים), אבל לא נמצא, בגלוי, בחלק א' של ספר הזהר (חמש בראשית).

ג. כמה גדולי ישראל וחכמי דורות האחרונים עמלו למצא את ה"רעיא מהימנא", שהיה במקורו ספר גדול על כל התרי"ג מצוות, ולסדרו על-פי סדר של מצוות עשה ומצוות לא תעשה, ואף להדפיסו כספר בפני עצמו - ראה, לדגמא מאמר "רעיא מהימנא" - ספר המצוות", הנדפס בריש ספר הזהר מהדורת הרב רבי ראובן מרגליות. וראה גם נתיבות יאיר להרב משה יאיר וויינשטאק, שבו אסף דברי הרעיא מהימנא בהוספה פרוש.

ד. תוך כדי הרצאת הדברים, משתמש הרעיא מהימנא לפעמים בסוף הזהר, הנקרא בלשונו "חיברא קדמאה".

ה. מחלק ה"רעיא מהימנא" שבספר הזהר, שעוסק במצוות, אפשר ללמד כמה הלכתא רבנותא בהשנאה לשיטות רבותינו, ובפרט מאפן הרצאת הדברים הקדושים ברעיא מהימנא אפשר ללמד הרבה הכרעות בהלכה.

ו. דע כי חבור הזה הנקרא רעיא מהימנא, שעשה רשב"י עם הצדיקים אשר בגן עדן, היה לתקון השכינה וסעד וסמך לה בגלותא, כי אין סעד וסמך לשכינה אלא בסודות התורה ... וכל מה שיאמר פה מהסודות והענינים, הכל היה כוננת ליחד השכינה ולסעדה בגלותא.

(אור החמה לזהר ח"ב דף קט"ו ע"ב, בשם הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו])

(5) מדרש הנעלם

א. "מדרש הנעלם" נמצא בגוף ספר הזהר (פרשת וירא, חיי שרה, תולדות), ובזהר חדש (מן דף ב' ע"ב עד דף ל' ע"ב; מן דף מ"ו ע"ב עד דף מ"ז ע"ב) בזהר חדש הוצאת הרב רבי ראובן מרגליות) ובפרשיות בלק, כי תצא, וכל זהר חדש לשיר השירים, רות ואיכה).

ב. על הטעם שנקרא בשם "מדרש הנעלם" כותב הרמ"ז, וזה לשונו:

אתן טעם לשבח אל שם מדרש זה שקראוהו נעלם, והוא שרב ענין זה הוא על הנשמה שמקורה בבריאה, ששם גן עדן העליון. וכתב בפרדס שהדרש הוא בבריאה ... ומדרש הנגלה הוא סוד החיצוניות, ומדרש הנעלם

התגלות הַזֶּהֶר

קמט

הוא סוד הפנימיות, שהם הנשמות. ודרוש זה המיסד על הנשמה, שמו נאָה לו מדרש הנעלם.

(רמ"ז, הובא במקדש מלך לזהר פְּרִשֶׁת וַיֵּרָא, מהדורת זלקווא עמוד ק')

ג. לשונו של "מדרש הנעלם" הוא לפעמים לשון-הקדש, לפעמים ארמית, ולפעמים גם בלול משניהם.

ד. שלא כגוף ספר הזהר, הרי הדרשות שב"מדרש הנעלם" הם דרשות קצרות, ולא באריכות כבשאר חלקי הזהר. גם הענינים בהם דן ב"מדרש הנעלם" - מעשה בראשית, תורת הנפש, ימות המשיח ועולם הבא - אינם מסוג הענינים שבספר הזהר, שהם תורת האלקות, אצילות העולמות, כחות הרע ועוד.

(6) "אידרא דבי משפנא", "היכלות", "רזא דרזין", "סבא דמשפטים", "תוספתא" ו"סתרי תורה"

א. בספרי הזהר ישנם עוד חלקים העומדים בפני עצמם בסגנונם, בתכנם ובחשיבותם. והם:

א) "אידרא דבי משפנא", העוסק בעקר בסודות התפלה, והוא נמצא בזהר ח"ב פרשת משפטים (מן דף קכ"ב ע"ב עד דף קכ"ג ע"ב).

ב) "היכלות", העוסק בתאור היכלות הגן-עדן והגיהנם, ובו עניני תפלה רבים. ה"היכלות" נמצאים בזהר ח"א פרשת בראשית (מן דף ל"ח ע"א עד דף מ"ה ע"ב); ח"ב פרשת פקודי (מן דף רמ"ד ע"ב עד דף רס"ב ע"ב - היכלות מסטרא דקדושה; מן דף רס"ב ע"ב עד דף רס"ח ע"ב - היכלות מסטרא דטמאה).

ג) "רזא דרזין", העוסק בגלוי מהותו של האדם על-ידי תוי פרצופו וידי. ה"רזא דרזין" נמצאים בזהר ח"ב פרשת יתרו (מן דף ע' ע"א עד דף ע"ה ע"א).

ד) "סבא דמשפטים", שהוא פרוש רב ייבא סבא בעניני גלגולי נשמות וענשי הגוף שבקבר. ה"סבא" נמצא בזהר ח"ב פרשת משפטים (מן דף צ"ד ע"א עד דף קי"ד ע"א).

ה) **"תוספתא"**, הם קטעים ובהם ראשי פרקים בחכמת קבלת הזהר, והוא מפוזר בכל ג' חלקי הזהר.

ו) **"סתרי תורה"**, הם דרשות פסוקים מן התורה על עניני הנשמה וסוד האלקות, והם מפוזרים בזהר חלק א' (ספר בראשית).

עוד ספרים ומקורות שנזכרו בספר הזהר, עין גם כן להלן בסוף הפרק.

ב) זהר חרש

א. לאחר שנדפס ספר הזהר (במונטובה וקרימונה, בשנים שי"ח-ש"כ), נמצאו עוד כתבי-יד רבים הכוללים קטעים השייכים לפי תכנם לספר הזהר, שלא נכללו במהדורות ספר הזהר שנדפסו.

כתבי-היד שנמצאו שייכים לכל חלק הזהר, מהם דומים לזהר על התורה, מהם לחלקים הפנימיים שבהר (מדרש הנעלם, סתרי אותיות ועוד), ומהם שייכים בתכנם ובמהותם לתקוני הזהר.

ב. כשלים שנה לאחר הדפסת המהדורות הראשונות הנ"ל של ספר הזהר, קבצו את כתבי-היד וערכו אותם על-פי סדר פרשיות התורה והמגלות (כפי הנראה נעשתה העריכה על ידי המקבל רבי אברהם הלוי מעיר צפת), והדפיסום לראשונה בשאלוניקי (שנת שני"ז), ולאחר מכן בקראקא (שנת שס"ג), ומאז הדפס פעמים רבות במהדורות שונות.

ג. **"זהר חדש" על התורה** נמצא על מספר פרשיות מכל חמש. על חמש בראשית: בראשית, נח, לך לך, וירא, ויצא, וישב. על חמש שמות: בשלח, יתרו, תרומה, כי תשא. על חמש ויקרא: צו, אחרי, בהר. על חמש במדבר: נשא, חקת, בלק, מטות. על חמש דברים: ואתחנן, כי תצא, כי תבוא.

ד. בקטעי הזהר הנ"ל משלבים, בעמודות נפרדות: **"סתרי אותיות"** ו**"מדרש הנעלם"**. אחרי כן באים מדרשים - **"מדרש הנעלם"** - למגלות: שיר השירים, רות ואיכה. ובסוף מדפסים תקונים **["תקוני זהר חדש"]**, כדגמת התקוני זהר.

התגלות הזהר

קנא

ג) תקוני הזהר

א. **"תקוני הזהר"**, שנדפס בספר בפני עצמו, מכיל שבעים תקונים, ועוד י"א תקונים. ובמהדורות אחדות נדפסו עוד "תקונים" הנדפסים כבר ב"זהר חדש", שעל פי תכנם וסגנונם שיכים גם הם לתקוני הזהר.

ב. כל אחד משבעים התקונים שב"תקוני הזהר" מתחיל בבאור המלה "בראשית", וממשיך בבאור פסוקים אחרים, בעקר מפרשת בראשית, אך גם מן התנ"ך. וכל זאת על דרך הסוד, בדרשות המגלות צפוני וסתר תורה.

ג. על מהות הספר ותכליתו, ובעקר על שמו "תקונים", כותב רבי שלום בוזגלו, וזה לשונו:

ספר תקונים, כי תקוני העשיה עקר כל תקוניה, ואם לא תתקן ותעלה מהעשיה, איך יהיה תקון יצירה ובריאה, **כי תחלת הכל הוא תקון העשיה**.

הנה מצינו ועלה בדינו טעם הגיון לשם ספר התקונים, שכל פונת הרשב"י לתקן השכינה בעולם העשיה ... כי סגלת חבורא דא להביא גאלה וחרות מהגלות.

והגם שכל חבורי הרשב"י מקרבין הגואל ... הנה ספר התקונים בפרט, שלכונה זו חבורו, לתקן המלכות בעולם העשיה.

... מן השמים הרשוהו ועזרוהו לחבר זה ספר התקונים ... אמר רבי שמעון: זכאה חולקנא דעלאין ותתאין אינון באסקמותא לסייעא לן ... ובהקדמת התקונים ... רבי שמעון וחבריו, כד אתפנשו למעבד האי חבורא, רשותא אתיהיב לון ולאליהו עמהון ולכל נשמתין ... ולכל מלאכיה ... לגלאה לון רזין טמירין דלא אתיהיב רשו לגלאה עד דייתי דרא דמלכא משיחא.

(הקדמת פרוש פסא מלך לתקוני זהר)

ד. בריש ספר "תקוני הזהר", כמו בספר הזהר, באה הקדמה, ובראשה תמצית מהות הספר. וזה לשונו: "תקוני הזהר, דאינון שבעין אנפין לאורייתא

דפריש רבי שמעון בר יוחאי במלת בראשית מסתרי אורייתא, עכ"ל. לאחר ה"הקדמה" באים באורי השבעים תקונים, מהם ארבים ומהם קצרים.

ה. בכמה מהדורות של ספר "תקוני הזהר" מדפס בשולי העמודים תאריכי הימים מר"ח אלול עד יום הכפורים, שבהם קוראים קטעים אלו שבספר תקוני הזהר - על פי המנהג (הובא גם בהקדמת פרוש כסא מלך לתקוני זהר), ללמד ולקרא את התקוני זהר בארבעים הימים שמר"ח אלול עד יום-הכפורים, כדלעיל פרק י'.

ו. פרושי התקוני זהר. ל"תקוני הזהר" לא נדפסו פרושים רבים. ואלו הם הפרושים המפרסמים לתקוני הזהר: "אור יקר לרבנו הרב הקדוש רבי משה קורדבירו **"כסא מלך"** לרבי שלום בוזגלו; **"אור ישראל"** להמגיד הקדוש רבי ישראל מקוניץ; **"באורי הגר"א"** לתקוני זהר (וילנא, תרכ"ז), **"חמדת צבי"** לרבי צבי הירש; **"באר יצחק"** לרבי יצחק איזיק מפאלצק; **"באר לחי רא"י"** לרבי צבי הירש שפירא מדינוב; **"כגן הירק"** לרבי פליפא ג'יג', **"נצוצי זהר"** להרב ראובן מרגליות.

ד) סבוב כל חלקי הזהר וחלקיו

א. כל חלקי הזהר וחלקיו הפנימיים שכתבנו אודותם בפרק זה, רבם נתחברו על ידי רבי שמעון בר יוחאי, והנותרים - חלקם קדמו לרשב"י, ובהם השתמש רשב"י (כמו "ספרא דצניעותא"), וחלקם נכתבו או נערכו בדורות שלאחרי פטירת רשב"י (עין גם כן לעיל פרק כ"ב סעיף א' אותיות ה' - ו').

ב. אמנם מלבד חלקי הזהר הנ"ל, מזכרים בזהר עוד עשרות מקורות קדומים שהיו בידי רשב"י וחבריא דיליה, והם היו, ככל הנראה, היסוד לקבלת הזהר. לדגמא: "ספר רזיאל", "ספרא דאגדתא", "ספרא דאדם הראשון", "ספרא דאשמדאי", "ספרא חכמתא עלאה דבני קדם", "ספרא דחנוך", "ספרא דשלמה מלכא", "ספרא קדמאי", "צרופי דאתנון דאתמסרו לאדם בגן עדן", ועוד.

ג. ידיעת דבר זה מוכיח עוד יותר, שתורת הסוד שבספר הזהר, לא נתיצר בתקופת התנאים, כי אם היא מסרת עתיקת יומין שהשתמשו בה רשב"י וחבריו דיליה, בנו ויסדו עליה את קבלתם, ומקורה עוד בתורה שנתנה מאת השם למשה בסיני.

– פרק ט – מפרשי הזהר

א. בבואנו להתחקות על ספרות הפרוש ליסוד הקבלה - ספר "הזהר". עומדים אנו מול מספרם הדל של הפרושים שנכתבו לספר זה. בל נשכח שמאז גלוי ספר זה עברו כשבע מאות שנים - תקופה די ארכה, שעשתה פרות ופירי פרות כלפי כל ספרות אחרת ביהדות. (נשוה לדגמא את הזהר, לפרשנות רש"י על התורה, ולספר ההלכתי של הרמב"ם "משנה תורה". על ספרו של רש"י נכתבו למעלה ממאה פרושים ידועים, ועל ספרו של הרמב"ם - מספר מאות!)

ב. הטעם העקרי להעדר פרשנות רחבה לזהר, ככל הנראה נובע מאפנה הנסתר של תורה זו, ומן החשש לגלות אף לא טפח מסודותיה הכמוסים, בבחינת - "סוד השם ליראיו".

ג. טעם נוסף, הוא החשש מן הטעות בפרוש דברים העומדים ברומו של עולם, אשר כל חסר דיוק משנה ומשדד מערכות בכל העולמות! על כן יפה השתיקה, ובמיחד, וכל שכן הכתיבה!

א) רבי שמעון לביא - "כתם פז", ראש מפיצי התורה בצפון אפריקה

א. רבי שמעון לביא נולד בספרד בשעת בין הערבים, ערב וסמוך לשקיעתה של יהדות גדולה ומפארת. בשנת רנ"ב בעודו ילד, נטל את מקל הנדודים יחד עם כל יהודי ספרד, ושם פעמיו לצפון אפריקה הסמוכה. תחנתו הראשונה הייתה העיר פאס שבמרקו, שם גדל ונתגדל, וספג לתוכו הרבה תורה ויראה, קדשה וטהרה. רבי שמעון [הר"ש] לביא - כרבים מבני דורו שגלו מארץ מולדתם - שאף להגיע לארץ ישראל. ואכן, אחר תקופה ארפה (רנ"ב - ש"ט), פנה הוא בדרך לארץ הקדש, בעברו דרך לוב, בעיר טריפולי. נוכח הוא לדעת עד כמה גדולה היא בורותם של יהודי המקום בידיעת התורה, וממילא עד כמה רחוקים הם מקיום תורה ומצוות בשלמות. הרגשת אחריות אישית לגורל יהודי הקהלה ויהדותם, הביאה את רבי שמעון [הר"ש] לביא לדחות את עלייתו לארץ ישראל, לשהות במקום, ולהשתדל לשנות את פני הדברים העגומים. ואכן רבי שמעון [הר"ש] לביא החל להפיץ את התורה ולמודה בלוב, ותקן תקנות בתחומי היהדות השונים.

ב. וזה לשון החיד"א (ב"שם הגדולים" בערכו): "ואני שמעתי דהרב הנזכר היה דעתו לסע לארץ ישראל, וכשבא לטריפולי ראה שלא היו יודעין דת ודין, ואפלו תפלה וברכות כתקנו, ואמר בלבם כי טוב לו לקרבם לתורה וללמדם תורה וליראה את השם, וזה יותר מהליכת ארץ ישראל, וכן עשה והצליח כמעט לגינם והרביץ תורה שם".

ג. רבי שמעון [הר"ש] לביא האריך ימים, ונפטר בשנת שמ"ה, ומקום קבורתו בעיר טריפולי. מפרסם הוא שירו "בר יוחאי נמשחת אשריך, שמן ששון מחבריק" - על רבי שמעון בר יוחאי. רבי שמעון [הר"ש] לביא כתב פרוש רחב ועמק - "כתם פז" - לספר הזהר, שממנו נותר וידוע לנו רק פרושו לספר בראשית. שלא כשאר פרושי הזהר שנכתבו לאחר שנדפס הזהר, פרושו של רבי שמעון [הר"ש] לביא נכתב על בסיס כתבי יד של הזהר

שהיו בידו, ועל כן חשוב מאד פרושו, גם מן הבחינה הזאת שכן יכול לשמש לנו מקור לגרסאות ונסחאות שונים וקדומים של ספר הזהר.

ד. ספרו - "כתם פז" - הדפס כמאתים וחמשים שנה לאחר פטירתו, בעיר ליוורנו, בהשתדלות גבירי העיר טריפולי. מענין לצין שהשם "כתם פז" לחבור, נתן על ידי החיד"א, ששקה באותה עת בעיר ליוורנו, (בשם הגדולים ערך שמעון בן לביא מובא: "ונקרא הספר "כתם פז" גימטריא - שמעון לביא ז"ל. גם פ"ז ראשי תבות פרוש זהר"). הספר הדפס בשני כרכים. קבלתו של רבי שמעון [הר"ש] לביא מבססת על כתבי המקבלים שקדמו לו, (ואין בה כלל מהשפעת מקבלי צפת: מהר"ם קורדובירו והאר"י ז"ל) כגון: הרמב"ן (בעקר בפרושו לתורה), הריקאנטי, פרושו של רבי יהודה ח"ט - מנחת יהודה לספר "מערכת האלהות", רבי יוסף ג'קטיליא, רבי מנחם הציוני, רבינו בחיי בן אשר, ועוד.

ב) רבי משה קורדובירו - "אור יקר" - הר"ם קורדובירו הוא מגדולי המקבלים שבכל הדורות

א. רבי משה נולד כדור לאחר גרוש יהודי ספרד (רפ"ב), אך מקום לדתו אינו ידוע (יש המשערים בספרד). מלבד גדלתו בקבלה - שאודות לה זכה לפרסום ושמו נחקק לדורות בין גדולי ישראל - היה הר"ם קורדובירו גדול בתורה ושמש אף כדין. כן ידוע שהיה תלמידם של רבי יוסף קארו ורבי שלמה אלקבץ.

ב. תורתו בקבלה הנה סכום בהיר ונפלא של כל ספרות הקבלה שקדמו לו, דבר הבא לידי בטוי בספרו הגדול "פרדס רמונים" שבו סכם את עקרי תורת הקבלה, (מספר זה נעשו שני קצורים: "פלא הרמון" - לרבי מנחם עזריה מפאנו, ו"עסיס רמונים" - לרבי שמואל גליקו). ספרו בתחום המוסר מפרסם בשם - "תמר דבורה", ששמש בסיס לספרות המוסר שהשפעה מן הקבלה, ושהתפתחה בדורות הבאים, (כגון "ראשית חכמה" לתלמידו רבי אליהו די וידאש, ועוד).

הרב משה קורדובירו עסק כל ימיו בכתיבת פרוש לכל חלקי הזהר, אולם לא זכה שספר זה ידפס בימי חייו. ספר זה שעד כה היה בכתב יד (הכתב יד מכיל כשלוש עשרה אלף עמודים!), הנקרא בשם "אור יקר", מדפס בשנים האחרונות בירושלים, כארבע מאות שנה לאחר כתיבתו, ולעת עתה יצאו לאור כ"ב כרכים (תשכ"ב - תשנ"ד), על ידי הרב החסיד רבי מאיר אֶלְבוּם, מחשובי חסידי אֶלְכְסַנְדֶּר מדור העבר.

ג. הפרוש מתייחס לכל מלה ומלה שבה, מדקדק בה ומפרשה לארפה ולרחבה. לא פלא, שכל מי שיגיע על ערכו של ספר זה נתאוה ללמדו. מפרסם הוא נסיונו של הרמ"ע מפאנו שהזיל "אלף זהובים אדמים" לאלמנת הרב משה מקורדובירו, שתשאיל לו את הכתב יד על מנת להעתיקו, (ראה שם הגדולים להחיד"א בערך "אור יקר" שב"מערכת ספרים").

ד. נצטט מספר שורות מהקדמת הרב משה קורדובירו לספרו "אור יקר", בהם סכם מגמתו בכתיבת פרושו לזהר: "ובראותי אני משה... קורדובירו עצם חובת האדם בידיעת התורה וטעמיה ... ראיתי לבא ללקט קצת שושני וורדי נרדי סודות תורתנו הקדושה, בפרוש הפסוקים, וטעמי המצוות, ולחבר מהם מגלת ספר יקרא שמו "אור יקר" לסבות רבות... מפני שעקר הכונה בו לבאר דברי הרשב"י עליו השלום בכל פרטיו... מאיר ומבאר דברי הזהר בכלל ופרט, בסיעתא דשמיא... להיות סודות התורה יקרי הערך לא יערכם זהב וזכוכית... לבאר דברי הרשב"י עליו השלום בזהר ואו"ר יק"ר, ירצה אור מאיר, דהינו היות הזהר מתבאר לבד, בלי להוסיף כלל, אלא כפי מה שנלמד מתוך דבריו, וכפי מה שאנו יונקים משדי חכמתו... להיות כונת הספר להורות אל האדם דרך יעבד להקדוש ברוך הוא ושכינתיה, כי זה כל האדם".

ה. השפעתה העצומה של קבלת האר"י דחתה את למוד הקבלה על פי שיטתו ודרךו של הרב משה מקורדובירו לא נתבאר אלא על פי שיטת האר"י ז"ל. והגאון בעל החיד"א שם כותב: "וראיתי בספר חזיונות כתב יד לרבינו מורנו הרב רבי חיים ויטאל זצ"ל, שחלם [על] הרמ"ק [רבינו משה

קורדובירו] ז"ל, ובחלום ידבר בו הרמ"ק ז"ל שקבלת רבו האר"י ז"ל אמתית ופנימית. וְשֵׁם בְּעוֹלָם הַבָּא הוּא (הרמ"ק) לומד חכמת הקבלה על דרך רבו האר"י ז"ל.

ו. מורנו הרב רבי משה קורדובירו נפטר בצפת בשנת ש"ל, ונטמן סמוך לקברו של האר"י ז"ל.

ג) רבי מרדכי אזולאי – "אור החמה"

א. המקבל רבי אברהם אזולאי נולד לאביו רבי מרדכי אזולאי, שהיה ממשפחת המקבלים מקטלוניה שבספרד, בעיר פאס שבמרוקו (ש"ל).

עיר זו הייתה אז מרכז תורני גדול בארץ ומשפעת בחכמיה הרבים והגדולים. שם עלה ונתעלה בידיעת התורה על כל חלקיה: מקרא, תלמוד, קבלה. כמו כן נתודע אז לקבלת רבי משה קורדובירו - המבארת בספרו הגדול "פרדס רמונים".

רבים מספריו בקבלה יש להם גם שיטת הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו].

ב. הרב אברהם אזולאי אזולאי החליט לעלות לארץ ישראל - ככל הנראה לאחר פרענות שעברה באותה עת במרוקו, ובפרט בעיר פאס. בהגיעו לארץ ישראל (בשנת ש"ה) התישב אז בעיר חברון, שהייתה מרכז לתורה וללמוד הקבלה, ושם כתב את ספריו הקדושים, לתקופות קצרות התישב בערים ירושלים ועזה.

ג. הרב אברהם אזולאי אזולאי נפטר בשנת ת"ד (כ"א מרחשון וי"א כ"ה) בחברון, ושם נטמן.

ד. ספרו הגדול "אור החמה" הוא בין הפרושים החשובים ביותר שנכתבו על הזהר. בספר זה באו פרושי הזהר לרבי משה קורדובירו ולרבי חיים ויטאל (קדם שנתודע לתורת האר"י ז"ל). הפרוש הדפס בשלשה כרכים גדולים, ובהם פרוש לשלשת חלקי הזהר (בראשית - דברים). כמו כן כתב

הרב אברהם אזולאי את הספר "זהרי חמה", והוא קצור מן הספר "ירח יקר" - פרושו הגדול של רבי אברהם גלנטי לזהר.

ה. בשנת תרנ"ו הדפס הפרוש "אור החמה" בשלוב עם "זהר חמה", על ידי הרב הקדוש רבי יחזקאל שרגא הלברשטאם בן ה"דברי חיים" זי"ע, וכעת מצויים בו שלשת הפרושים של המקבילים: הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו], רבי חיים ויטאל, ורבי אברהם גאלאנטי. מדבריו בהקדמתו לפרושו: "... והחלק ב' [מן הספר "קריית ארבע" - הכולל את רב חבוריו בקבלה] נקרא שמו "אור החמה", והוא מאיר המעין באור החמה הבהיר להבין לשונות הזהר הבלתי עמקים, ונהנים ממנו כל העם מקצה, המבין והבלתי מבין".

ו. רבי אברהם בן רבי מרדכי אזולאי נולד בפאס (בשנת שכ"ה - שצ"ח) למשפחת מקבילים, היה מקבל מפרסם, אשר פרח בתור הזהב של התקופה ההיא. הוא כתב שלשה מדרשים המבססים על הזהר עם פרושו האריז"ל, "אור הלבנה", "אור החמה", ו"אור הגנוז". הרב אברהם אזולאי גם כתב ספר הנקרא "חסד לאברהם", בו הוא מציג נתוח עקרונות הקבלה.

ז. בנו של הרב הקדוש רבי אברהם אזולאי היה הרב הקדוש רבי יצחק אזולאי, בעל זרע יצחק מקושטאנדינא (הוא אבי הרב הקדוש רבי ישעיה, אבי הרב הקדוש רבי יצחק ורחיה, אבי מרן החיד"א ז"ל).

ח. חתני הרב הקדוש רבי אברהם אזולאי ז"ל היו הרב הקדוש רבי בנימין זאבי (אבי הרב הקדוש רבי אברהם ישראל זאבי), והרב הקדוש רבי דוד יצחק (אבי הרב הקדוש רבי אברהם ישראל זאבי), הרב הקדוש רבי אברהם אזולאי ז"ל נפטר, בשנת ת"ד לפ"ק כ"א (וגש אומרים: כ"ה) מרחשון זיעועכ"א.

(תו"ד מליצי אש)

ד) רבי שלום בוזגלו - "מקדש מלך"

א. רבי שלום בוזגלו נולד - במאה הי"ח - בעיר מראכש שבמרוקו, עיר קדומה ששמשה מאות בשנים כמרכז רוחני ליהודי דרום מרוקו. ארבעה

התגלות הזהר

קנט

מגדולי חכמי מרוקו שבדורו: רבי אברהם אזולאי, רבי יעקב פינטו, רבי ישעיה הכהן, ורבי יעקב גדליה - היו רבותיו בקבלה, כפי שידוע לנו מדבריו בהקדמתו, ומהבאת דבריהם ופרושיהם בפרושי הרבים על הזהר.

ב. פרוש "מקדש מלך", ושאר פרושיו לחלקי הזהר הנוספים: "הדרת מלך", "פני המלך", "הוד מלך", "כבוד מלך" (על מאמרים קשים שבזהר, על האידרות - רבה וזוטא - ועל ספרא דצניעותא), ו"כסא מלך" (על תקוני הזהר) - מבססים כלם על קבלת האר"י ז"ל, כפי שבאה בכתבי תלמידיו, ובראשם מורינו רבי חיים ויטאל. ואף שקבלת האר"י היא הקובעת בפרושי, הרי שבמקומות רבים נטה להסביר המאמרים על פי פשוטם של כתובים ברוח הזהר וכונותיו הנגלות.

ג. בפרושו שלב הר"ש [רבי שלום] בוזגלו גם מפרושי של הרב משה זכות על הזהר, פרוש שהיה מצוי בכתב יד, והוא שהדפיסו והוציאו לאור עולם.

ד. ספריו כתב לאחר שעזב את מרוקו והתישב בלונדון, אבל הדפיסם באמסטרדם (תק"י).

פרוש הר"ש [רבי שלום] בוזגלו לזהר, שני תכונות לו:

א. הוא הפרוש הראשון המקיף את כל חלקי הזהר.

ב. נכתב רק על פי קבלת האר"י ז"ל, שנתקבלה בלמוד הקבלה, על כן זכה הספר למהדורות רבות, (אגב, פרושו לזהר נפוץ ביותר בחוגי החסידים, ובמהדורות זאלקאו הובאו הסכמותיהם של האדמו"רים: רבי לוי יצחק מברדיטשוב ורבי יששכר דב מזלאטשוב).

רבי שלום בוזגלו נפטר בשנת תק"מ בלונדון.

ה) "ניצוצי אורות", להחיד"א

א. "ניצוצי אורות" הוא ספרו של החיד"א על הזהר, ובו אסף הערות הגהות ופרושים קצרים, אשר נאספו ממפרשי הזהר השונים, (מהם:

אספקלריה המאירה, רבי שלום בוזגלו, זהר חמה, והערותיו הוא עצמו תחת החתימה: מאי"ן [- מהצעיר יוסף אזולאי נר"ו]). ספר זה מדפס בשולי הזהר במהדורות רבות, ובו הערות מאירות עינים מסוגים שונים: פרושים בתחום הפשט ובתחום הקבלה, הערות עניניות, תקוני לשון, השואות למקורי חז"ל, ועוד.

ו) "עטרת צבי" לרבי צבי הירש מזידיטשוב, בעל מחבר ספר "עטרת צבי", "פרי קדש הלולים", "סור מרע ועשה טוב"

א. הגאון הקדוש הרב האלקי רצ"ה מזידיטשוב זללה"ה בעל מחבר "עטרת צבי" פרוש על הזהר הקדוש, "פרי קדש הלולים" על הפרי עץ חיים, "סור מרע ועשה טוב" הקדמה ודרך לעץ החיים, ועוד.

ב. הוא היה מסמך מרבו הקדוש והנורא מורינו הרב יעקב יצחק מלובלין זללה"ה ומשאך צדיקים, והחשיב עצמו כשלישי לבעל שם טוב הקדוש זללה"ה, כי בימי חרפו נסע תלמיד אחד מתלמידי הבעל שם טוב דרך מקומו, ועכבו רבינו רצ"ה אצלו כמה ימים, ולמד ממנו הרבה.

ג. הגאון הקדוש רבי משה טיטלבוים מאוהעל בהסכמתו על ספר עטרת צבי לרבינו הנ"ל כותב עליו בזה הלשון: איש אלקים קדוש, צדיק יסוד עולם, רבן של ישראל, ידעתי נאמנה שהיה מלא וגדוש בחכמה זו בחכמה בינה דעת עד להפליא, ועם קדושים נאמן, ועשה פרוש על כל הזהר, ואולי הוא מהשלמת התגלות חבורו דהזהר הקדוש דעל ידו ייתי פרקנא דישראל.

ד. הגאון הקדוש מורנו הרב רבי צבי אלימלך מדינוב בהסכמתו על עטרת צבי הנ"ל כותב בזה הלשון: וידוע לכל אשר עם גדל קדשתו ופרישתו וחסידותו, זכה שנפתחו לו שערי חכמה ובינה, והיה יחיד בדורו בחכמת האמת, ילאה הקלמוס מלספר עמק השגתו בחכמת האמת הלזו, והנה הוא הקדוש עשה לה אונים, עכ"ל שם. ובהוספותיו לספר סור מרע כתב בזה הלשון: וכמעט לא ראיתי ולא שמעתי בדורנו מי אשר העמיק בחכמה הנפלאה כמוהו.

ה. הגאון האמתני בשו"ת אמרי אש חלק אורח חיים סימן י"ט כותב על רבינו הנ"ל בזה הלשון: הגאון איש אלקים מורנו הרב צבי, וכותב שם ומי בדורנו זה אשר ישא אחריו לבבו לדמות את עצמו להרב הגאון רבי צבי הירש.

ו. אחיו הגאון הקדוש מורנו הרב אלכסנדר סענדר מקאמברג בספרו זכרון דברים (דף כ"ח ע"א) כתב בזה הלשון: ואחי מורי הקדוש בעשר מיני קדשות מורנו הרב רבי צבי זללה"ה באר מאמר הלז כפי תקף קדשותו ועצם בינתו והתפשטות דבריו עד רום שמי המעלות, והרוצה לטעם נפת צוף ודבש, יעין בדבריו הקדושים ויאירו עיניו.

ז. אחיו הקדוש והנורא מורנו הרב משה מסאמבור בספר תפלה למשה, בהקדמתו כתב בזה הלשון: מה ששמעתי מאחי אמ"ו איש אלקים קדוש מורנו הרב צבי הירש, ואקדם בהקדמתי אשר השגתי בו מחסידותו ופרישתו וענותנותו ומענינות חכמה אשר בו, לו אספר בשבחו כל הימים לא אוכל לספר אפס קצהו, וזאת השגתי אשר כל השגתי בו מאפס ותהו נחשבו מגדל עמקות החכמה והקדשה והפרישות והענוה אשר בו וכו'.

ח. הגאון הקדוש מורנו הרב יודא צבי מראזלא [תלמידו וחתנו ובן אחיו הרב רבי משה מסאמבור הנזכר] אמר, כי אין שום פסוק בכל התנ"ך אשר מורו דודו רבי צבי הירש לא גלה לו סודו.

ט. מורנו שאר בשרי הגאון הקדוש מורנו הרב רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב [תלמידו ובן אחיו הרב הקדוש רבי יששכר בעריש] בהספמתו על עטרת צבי כותב בזה הלשון: וכאשר שמעתי מפיו הקדוש שהוא מתלמידי רשב"י.

(עשר קדשות מערכת ב' מורנו הרב צבי הירש מזידיטשוב)

ז) העטרת צבי החזיק עצמו לתלמיד של התנא האלקי רבי שמעון בן יוחאי, וגם של האר"י הקדוש

א. בהספמת תלמידו ובן אחיו הרב הקדוש רבינו מורנו הרב רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע על ספר הקדוש העטרת צבי כותב בזה הלשון:

וכאשר שמעתי מפיו הקדוש שהוא מתלמידי רבן שמעון בן יוחאי, זכותו יעמד לנו. ובספר עטרת יעקב וישראל להרב הקדוש רבי יעקב האגר זי"ע תלמידו של רבינו מורנו הרב רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב, כותב בזה הלשון: ודע כי רבינו זה [העטרת צבי] למד תורה מפי הרשב"י והאריז"ל ממש, כאשר העיד בעצמו, והעיד לנו מורי [מורנו הרב רבי יצחק אייזיק] ז"ל מזידיטשוב, עד כאן.

פעם אחת שלח העטרת צבי מכתב לקברו של רשב"י והאר"י, וחתם "אני תלמידך צבי בן הינדא".

ב. פעם איקלעו לזידיטשוב אנשי צורה, שבאו מארץ הקדש לקבץ מעות לטובת רבי מאיר בעל הנס, שלח העטרת צבי עמם קנטרס שניחוהו במערת ציון רשב"י, ותלמידו הרב הקדוש רבינו מורנו הרב רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע ראה את הקנטרס בידם, וראה בו פרושים על מאמרי הזהר הקדוש, ובחתימת הקנטרס חותם תלמידך צבי בן הינדא, ומבקש העטרת צבי את רשב"י, שיגלה לו אם כון בפרושו לאמתו. נתן להם רבינו מורנו הרב רבי יצחק אייזיק מעות שיכתבו אליו מה שארע עם הקנטרס במירונו. כאשר חזרו לארץ הקדש כתבו אליו, כי אחר שהניחו את הקנטרס במערה יצאו החוצה, ואחר כמה רגעים כשנכנסו שנית לא מצאוהו עוד, ושום אדם לא נכנס לשם בין כך.

ג. פעם בליל שבת קדש, רצה חתנו הרב הקדוש רבי יודא צבי מראזלא זי"ע להגיש לו משקה לשתות, ושמע מבצע דלת חדרו קולם של כמה אנשים, וכאשר הסתכל דרך חור המפתח שבתוך הדלת, ראה איש זקן ואיש צעיר מפלפלים עם חותנו העטרת צבי, ובשבת קדש בסעדה שלישית כשהעטרת צבי פתח במאמר מהזהר הקדוש כדרךכו, אמר: מימרא זו פרשו רבינו שמעון בן יוחאי בעצמו כך, ואמר הפשט של רשב"י, ואחר כך אמר והאר"י הקדוש פרשה כך, ואמר הפשט של האר"י הקדוש, ואחר כך אמר ואני מפרש כך וכך, ושניהם רשב"י והאר"י הקדוש מסכימים לפשט שלי, וסיים "און טאמער גלייבט עטץ מיר נישט, פֿרעגט'ס דעם שווארצן גנב, ער

האט אריין געקוקט דורך די קלאמקע" (= ואם לא תאמינו לי, תשאלו הגנב השחור, הוא הסתפל דרך חור המנעול), כי הרגיש ברוח קדשו שחתנו הביט לתוך החדר.

ד. הוא הקדוש היה גאון בנגלה ובנסתר, ובעת אמירת התורה בסעדה ג' של שבת קדש, גלה סודות וענינים רמים וגבוהים.

ה. הרב הקדוש בעל דברי יחזקאל משינאנא זי"ע היה רגיל לספר, כי בעת שהעטרת צבי אמר תורה בסעדה ג', והמורה שעות שעל הקיר התחיל להקיש, צעק העטרת צבי "שא דרך ארץ", ותכף פסקו מלהקיש, וכן בכל פעם, ואחר אמירת התורה השלים כל הנקישות שחסר במשך שעת אמירת התורה. וסיים הרב הקדוש משינאנא: תראו מזה שאפלו דומם כמורה שעות יש לו דרך ארץ לדבורו של צדיק.

(עבודת עבודה דף רע"ט)

ח) "זהר חי", – לרבי יצחק איזיק מקאמארנא, בעמח"ס "זהר חי", "היכל הברכה", "נתיב מצוותיך", עצי עדן, "פני זקן", "שלחן הטהור", ועוד

א. הגאון הקדוש המקבל האלקי מארא דרזין, מורינו הרב יצחק יהודה יחיאל, המכנה רבי איזיק מקאמארנא (תקס"ו - תרל"ד), בן הגאון הקדוש רבי אלכסנדר סנדר, אחי הקדוש רבי צבי מזידיטשוב.

ב. היה גאון מפלג קדוש ובעל מקבל נורא, שחבר ספרים הרבה ה"ה, ספר עשירית האיפה על התורת כהנים, אוצר החיים על תר"ג מצוות, והיכל הברכה על המסרת, וזהר חי על הזהר הקדוש ה' כרכים, ונתיב מצוותיך, ומעשה אורג, ופני הזקן, ועצי עדן על המשניות, ופני זקן על ירושלמי שקלים, וספר נוצר חסד על אבות, ואלו נדפסו.

עוד נשארו ממנו בכתובים ספר שלחן הטהור על שלחן ערוך אורח חיים, והגהות על ש"ס בבלי וירושלמי, ופרוש על כמה מסכתות מירושלמי זרעים, והגהות על תקוני הזהר, (מגלת יוחסין שבספר בן ביתי תהלים).

ג. הגאון הקדוש רבי יצחק אַזיק יחיאַל הִיה נהירין ליה שְבילין דְרַקיע דְנהר-דְעה, הִיה צדיק יסוד עולם, וְשר בית הזהר, עיר וקדיש, וְזכה לְבן גדול, הגאון הקדוש רבי אַליעזר צבי סאפרין, שְהוציא גם כן ספרים הרבה, הוא בעל המִחבר ספר בן ביתי על התורה וחמש מגלות, וְדמַשק אַליעזר על זהר הקדוש ו' חלקים, וְספר אור עינים ב' חלקים ועוד.

ד. פְרושו על הזהר מבסס על קבלת האר"י ז"ל, ובו גם השפעת תורת מאורי החסידות - הבעל שם טוב ותלמידיו. פְרוש זה הדפס בחמשה כרכים גדולים בלעמבערג, והנו חבורו האחרון שִנְכַתב בערוב יָמיו, ולא זכה להשלימו, ואכן על זהר חמש דְבָרִים לא כתב פְרוש. הכרך החמישי מְסִים בְפְרוש לקטע המצוי בתחלת הזהר לספר דְבָרִים - בְבִאור הפסוק: "רב לך אל תוסף", ובזה הוא מְצֵא רָמֵז בְעַת מַחֲלָתוֹ, שְעָלְיוֹ לְהַפְסִיק בְכְתִיבַת פְרושו. ואכן, סמוך לכתיבת שורות אחרונות אלה נפטר. ספרו - "זהר חי" - הדפס לאחר פטירתו על ידי בנו הצדיק המקביל רבי אַליעזר צבי סאפרין, כְצוֹאת אביו המִחבר.

ה. פַעַם אחת אָמר שֵׁיש בְחֶלֶק נִשְמָתוֹ הַטְהוֹרָה חֶלֶק אֶחָד מִנִּשְמַת הָאָרִיז"ל, וְאָפְלוֹ הַצוֹרֶה שֶׁל הָאָרִיז"ל יֵשׁ לִי שְׁנָה בְשָׁנָה. וגם חלק אחד מִנִּשְמַת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב ז"ל, לְכֵן כָּל יָמָיו לֹא הָיָה יוֹם אֶחָד שֶׁלֹא הָיָה מְדַבֵּר מִן הַבַּעַל שֵׁם טוֹב ז"ל וְיִמְהָאֵר י"ז ל. וגם הִיָּה לוֹ חֶלֶק אֶחָד מֵהֵינּוּקָא הַנִּזְכָּר בְּזֵהר וכו'. ואמר שֵׁיש לוֹ עוֹד כְּמָה חֶלְקֵי נִשְמֹת מִנִּשְמַת תְּנָאִים וְאִמּוֹרָאִים, אֲבָל לֹא רָצָה לְגַלוֹת.

(עֶשֶׂר קְדוֹת מַעֲרַכַת ט' עמוד מ"ג)

ו. מורי דודי הקדוש [רבינו צבי] נִשְמָתוֹ הָיָה שְרָש הָרַב רְבִי חַיִּים וִיטָאֵל מְשָׁרֵש שְקֵרֹב אֶל נִשְמַת רְבִי עֲקִיבָא, שִנְתַּבֵּאֵר זֶה בְסִפְר חֲזִיוֹנוֹת עֲנִין הַמַּתְחִיל בְּעֲנִין אִשְׁתִּי אָמר לִי מורי, מְלָבֵד שְאֵחֵר כֶּן עַל יְדֵי מַעֲשֵׂיו הַמְפְלָאִים עָלָה עוֹד לְכֵמָה מִדְּרָגוֹת, וְכֵן נִשְמַת הָרַב הַקְדוֹשׁ מוֹרִינוּ הָרַב לוי יצחק מְבַרְדִּיטְשׁוֹב הָיָה מְשָׁרֵש הָרַב רְבִי חַיִּים וִיטָאֵל. וְעַם שְרָשִׁים אֵלּוֹ עָבְדוּ

התגלות ה'זהר'

קסה

מֶלֶךְ עֲלִיוֹן בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, בְּהִתְלַהּבוֹת וַיְחֻדִּים, כְּמַעַט שְׁלֹא נִמְצָא בִּימֵי הַתְּנָאִים כָּךְ. (מגלת סתרים).

(עֶשֶׂר קִדְשׁוֹת מִעֶרְכָּת ט' הָרַב הַקְּדוֹשׁ מוֹרְנוּ הָרַב רַבִּי יִצְחָק אֵיזִיק מִקְאֶמְאֶרְנָא)

ז. תִּפְלְתוּ הֵיטָה בְּדַבְּקוֹת נִפְלְאָה, וּפְעַל הָרַבָּה בְּתִפְלְתוֹ לְטוֹבַת יִשְׂרָאֵל. הוּא כּוֹתֵב בְּסִפְרוֹ הַקְּדוֹשׁ זֶהֱר חִי (בְּרֵאשִׁית דָּף רט"ו ע"ב): פֶּעַם אַחַת בְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת בְּשָׁנַת תַּקַּע"א לִפְרֵט, הִתְחִיל מוֹרֵי דוֹדֵי רַבִּינוּ הַקְּדוֹשׁ [הַעֲטָרַת צְבִי] לְהִתְפַּלֵּל קֹדֶם הַנֶּץ הַחֲמָה, וְעָמַד בְּתִפְלַת לַחֵשׁ שֶׁל שְׁחִירַת שֶׁשָּׂה שְׁעוֹת, וְהָיָה שֵׁם בַּעַל הַבֵּית אֶחָד [שְׁהָיָה שְׁמוֹ יוֹסֵף], וְאָמַר תְּהִלִּים עַד שְׁסִים כָּל הַתְּהִלִּים, וְאַחֲרֵי כֵן הִלֵּךְ לִישׁוֹן וּבָא לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וַעֲדִין לֹא סִים הַצַּדִּיק תִּפְלַת הַלַּחֵשׁ, וּבִעַת הַסַּעֲדָה לֹא נָתַן לוֹ הַמְּשִׁירַת לְאָכֵל כְּרָאוּי, וְהָיָה יוֹשֵׁב בְּאַיִזָּה זְוִית, וְאָמַר לְהַמְּשִׁירַת, רַבִּי מִצַּעַר אוֹתֵנוּ בְּאַרְיִכוֹת, וְאַתָּה בְּמִנִּיעַת הַמַּאֲכָל, וְשָׁמַע הַעֲטָרַת צְבִי זֹאת, לִקַּח כּוֹס שֶׁל יַיִן וְנָתַן לוֹ, וְאָמַר: יוֹסֵף אַתָּה אוֹמֵר שְׂאֲנִי מִצַּעַר אוֹתְךָ, הִתְדַּע שְׂיִישׁ כָּאֵן אֵיזָה מֵאוֹת בְּנֵי אָדָם, וְאַנִּי צָרִיךְ לְתַקֵּן לְכָל אֶחָד תִּקּוֹן נֶפֶשׁוֹ וְכָל הַצִּטְרוֹכוֹתָיו מִהַחֵל וְעַד גְּמִירָא. הָאֲמַת שְׁהִנְחַת בְּבִיתְךָ שְׁנֵי יְלָדִים בְּרִיאִים, וְהַיּוֹם נִחְלוּ שְׁנֵיהֶם, הָאֶחָד נִחְלָה שְׁהָיָה קָרוֹב לְמוֹת, וּבְתִפְלָתִי פְעַלְתִּי שְׁהַמְשַׁכְּתִי לוֹ חַיִּים, וְתִהְיֶה לֹאֵל חֹזֵר לְאֵיתָנוּ, וְהַשְּׁנִי לֹא הִשְׁגַּחְתִּי כָּל כֵּן וְהוּא כָּעַת בְּסִפְנָה גְדוֹלָה. וְנִתְּבַהֵל זֶה הָאִישׁ, וְתַכֵּךְ בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב אֶץ לְבֵיתוֹ, וְהָיָה מִכּוֹן כְּמוֹ שְׂאֵמֵר לוֹ הַעֲטָרַת צְבִי.

ח. הַעִיד עַל עֲצָמוֹ, שְׁהַכְנִיעַ אֶת הַשֵּׁר שֶׁל אוֹנְגָּאָרְן, וְעָשָׂה לוֹ חֲרִיץ בְּמִצָּחוֹ.

ט. אֶרֶץ שְׂבָאוֹ אֱלֹוֹ מֵאוֹת מִשְׁפָּחוֹת בְּבִכְיָה גְדוֹלָה, שְׁהַשֵּׁר גָּזַר עֲלֵיהֶם גְּזֵרָה שְׂאֲסוֹר לָהֶם לְדוֹר בְּכַפְּרִים, אֲלֵא מְכַרְחִים לְגוֹר בְּתוֹךְ הָעִיר, וְכָל פְּרִנְסָתָם הוּא מִהַכְּפָרִים. הִמָּה בָּכוּ לִפְנֵי שְׁיָרְחָם עֲלֵיהֶם לְבַטֵּל הַגְּזֵרָה הָרָעָה. אָמַר לָהֶם הַעֲטָרַת צְבִי, לִינוּ פֹה הַלִּילָה וּבּוֹאוּ לִפְנֵי בִבְקָר, וְכֵן עָשׂוּ.

בְּבִקָּר כְּשֶׁבָאוּ אֱלֹוֹ, אָמַר לָהֶם: בְּלִילָה זוֹ הֵיטָה לִי עֲלִית נִשְׁמָה, וְהִלְכְּתִי לְתִנְאִים, אֲמוֹרָאִים, רַבֵּנָן סְבוּרָאִי, וְכָלֶם אָמְרוּ שְׁכֵן צָרִיךְ לֵהִיּוֹת שְׁתִּדּוּרוֹ בְּתוֹךְ הָעִיר, לִפִּי שְׁבַכְפָּרִים אֵין מִנִּינִים, וְאֵין שׁוּמְעִים קִדְשָׁה וּבְרָכּוֹ, וְאֵין שֵׁם מְקוֹה. רַק הַתְּנָא הָאֱלָקִי רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי אָמַר שְׂאִי אֶפְשָׁר לְגַזֵּר זֹאת:

שָׁאם יסע יהודי דְּרֹךְ כֶּפֶר וְלֹא יִהְיֶה עִמּוֹ טְלִית וּתְפִלִּין, אוּ פֶת לֶחֶם לְסַעַד לְבוֹ, מֵאִין יִקְחֻ? וְאָמְרוּ בְּבֵית דִּין שֶׁל מַעֲלָה, שִׁישְׁאָלוּ פִּי צָדִיק אֲשֶׁר נִמְצָא עֲדִין בְּעוֹלָם, עָנָה רִשְׁבִּי הָלֹא יֵשׁ כָּאן רַבִּי הָעֶרְשָׁלָּע זִידִיטְשׁוֹבֶעַר, נִשְׁאַל אֶת פִּיו, וְשָׁאָלוּ אוֹתִי, וְאָמְרָתִי כִּרְשָׁבִי, וְעַתָּה סָעוּ לְבֵיתְכֶם לְשָׁלוֹם, כִּי הַשֵּׁר שְׁגֹזֵר גִּזְרָה זֹאת מֵת פֶּתְאָם וּכְבֵּר בְּטִלָּה הַגִּזְרָה, וְכֵן הָיָה.

י. רַבֵּינוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר צָבִי מְקַאמָרְנָא בְּהַקְדַּמְתּוֹ לְסִפְרֵי הַקְדוּשׁ זֶהָר חֵי (מֵאֲבִיו הַקְדוּשׁ רַבֵּינוּ מוֹרְנוּ הָרַב רַבִּי יִצְחָק אֵיזִיק מְקַאמָרְנָא זי"ע), מְסַפֵּר שֶׁפַּעַם אַחַת רָאָה הָעֵטֶרֶת צָבִי בַּחֲלוֹם הַלַּיְלָה, שֶׁנִּכְנַס לַהֵיכָל שֶׁל רַבֵּינוּ הַבֵּית יוֹסֵף, וְרָאָה הַרְבֵּה תַלְמִידֵי חֲכָמִים יוֹשְׁבִים בְּמַתִּיבְתָּא זֹו שֶׁל רַבֵּינוּ הַבֵּית יוֹסֵף, וּבִתְוֹכָם הָיָה יוֹשֵׁב אַחִיו הָרַב הַקְדוּשׁ רַבֵּינוּ אֶלְכְּסָנְדֵּר סְעֵנְדֵּר מְקַאמָרְנָא זי"ע, וְכִשְׁנִכְנַס הָעֵטֶרֶת צָבִי עִמָּד הַבֵּית יוֹסֵף מְכֻסָּא, וְאָמַר "בְּרוּךְ הָבָא רַבִּי הָעֶרְשָׁלָּע זִידִיטְשׁוֹבֶעַר", וּבִקֵּשׁ מִהָעֵטֶרֶת צָבִי שִׁיאֲמַר דְּבַר תּוֹרָה, הִשִּׁיב הָעֵטֶרֶת צָבִי, כָּאן יוֹשְׁבִים תַלְמִידֵי חֲכָמִים גְּדוֹלִים שְׁעוֹסְקִים בְּנִגְלוֹת הַתּוֹרָה, וְאֵנִי כָּל עֹסְקֵי בְּסוּדוֹת הַתּוֹרָה, אֲבָל אֵף עַל פִּי כֵן אֶגִּיד לָכֶם דְּבַר חֲדוּשׁ אֶחָד עַל פְּרִשְׁתָּנוּ זֹו פְּרִשְׁתִּי וַיִּגַּשׁ, וְאָמַר: כְּתִיב (בְּרֵאשִׁית מ"ז י"ד) וַיִּלְקֹט יוֹסֵף אֶת כָּל הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בָּאָרֶץ מִצְרַיִם וּבָאָרֶץ כְּנָעַן בִּשְׂבָר אֲשֶׁר הֵם שֹׂבְרִים, וְאָמְרוּ חַז"ל (פְּסָחִים קי"ט ע"א) שִׁיוֹסֵף לִקֵּט כָּל כֶּסֶף וְזָהָב שֶׁנִּמְצָא אֲזִי בְּכָל הָעוֹלָם, וְקִשָּׁה הָלֹא בֵּין הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב הָיוּ גַם צִלְמִים וְעִבּוּדָה זָרָה, וְהֵאִין הִתֵּר לְיוֹסֵף לִקַּח עִבּוּדָה זָרָה שְׁלָהֶם, הָלֹא הִילָכְתָּא הִיא (בְּיוֹרָה דָּעָה סִימָן קל"ט ס"א) שֶׁאֲסוּר לַהֲנוֹת מִעִבּוּדָה זָרָה, לָזֶה מְסִיס הַכְּתוּב בִּשְׂבָר אֲשֶׁר הֵם שֹׂבְרִים, הֵינּוּ לְשׁוֹן שְׂבִירָה וְכִתְיָתָהּ, שֶׁהֵעֲכּוּם בְּעֶצְמָם שִׁבְרוּ אֶת הַצִּלְמִים קִדָּם שֶׁנִּתְּנוּם לְיוֹסֵף, וְהִלָּכָה הִיא (שָׁם סִימָן קמ"ז ס"א) שֶׁאִם הֵעֲכּוּם בְּעֶצְמוֹ מִבְּטָל הָעִבּוּדָה זָרָה שֶׁלּוֹ מִכָּל וְכָל, מֵתֵר לְיִשְׂרָאֵל לַהֲנוֹת מִמֶּנּוּ. כֹּה אָמַר הָעֵטֶרֶת צָבִי שָׁם. עַל זֶה עָנָה הַבֵּית יוֹסֵף לְהָעֵטֶרֶת צָבִי, "טוֹב דְּבַרְתֶּם וְחֲדַשְׁתֶּם בַּתּוֹרָה".

יא. אַחֵר כֵּן אָמַר הַבֵּית יוֹסֵף בְּזֶה הַלְשׁוֹן: אַחִיר רַבִּי סְעֵנְדֵּר הַיּוֹשֵׁב כָּאן בִּקֵּשׁ אוֹתָנוּ לומר לָךְ שִׁישְׁ לוֹ בֶּן קָטָן בְּעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה, [הָלֹא הוּא הָרַב הַקְדוּשׁ רַבֵּינוּ מוֹרְנוּ הָרַב רַבִּי יִצְחָק אֵיזִיק מְקַאמָרְנָא זי"ע], וְאֵין מִי שִׁישְׁגִּיחַ עֲלָיו

ללמדו תורה, ומבקש ממך שתשגיח עליו ללמד עמו תורה הקדושה. השיב העטרת צבי, הריני מקבל עלי ללמד עמו, עד כאן תכן דבריו.

יב. קדם שנסתלק לחיי העולם בכה מאד, וכששאלוהו למה הוא בוכה, אמר שהתבונן האם נמצא עוד צדיק שיוכל לתקן נשמות כמו שהוא היה מתקן, עד שמצא מרגוע לנפשו, באמרו שרואה כי הרב הקדוש רבי יהודה צבי מסטערעטין זי"ע יוכל עוד לתקן נשמות כמותו.

(עבודת עבודה)

ט) "דמשק אליעזר" לרבי אליעזר צבי מקאמאנא - בעל מחבר ספר "אור עינים", "בן ביתי" ועוד

א. רבי אליעזר צבי (תק"צ - תרנ"ח), היה בעל מקבל גדול ונורא, וחבר ספרים נוראים על פי סוד וקבלה, והם ספר בן ביתי על התורה, על תהלים ועל חמש מגלות, זקן ביתו על אבות, בן ביתי על סיומי הש"ס, דמשק אליעזר על הזהר הקדוש ו' חלקים, אור עינים סודות וקבלה ב' חלקים, וראש בית על תקוני הזהר, הוא היה שר בית הזהר בדורו.

ב. הוא בנו וממלא מקומו באדמורות של האדמו"ר הראשון אור עינים, ראש בית אב לבית קאמאנא - רבי יצחק איזיק בעל "זהר חי".

ג. פרושו לזהר "דמשק אליעזר" שנדפס בו' כרכים (תרס"ב - תרפ"ב), נכתב בכונה להיות פרוש שיובן על ידי הלומדים הבאים להבין את הפשט דברי הזהר, ועל כן השתדל לבאר ולפרש כל תבה ותבה בהרחבה. פרושו, כפרוש אביו, מבסס על קבלת האר"י ז"ל, וספרי גדולי החסידות.

ד. בהקדמתו הוא כותב "שמעתי מאדמו"ר זלה"ה ששמע מפה קדוש רבינו יצחק בן מאטיל מלובלין, שרצונו הטוב היה שיהיה איש אחד בעולם שיפרש דברי הזהר הקדוש על פי פשט פשוט, בכל מקום שיכול לפרש על פי פשט, וכן אני בעצמי שמעתי גם כן מהרב הצדיק הגאון מורנו הרב צבי זצ"ל... שחשקה נפשו לראות בעיניו איזה פרוש על הזהר הקדוש שיהיה על פי פשט פשוט לזה.

בכח אלה הצדיקים הקדושים, בא לי עזר לי ברוך הוא וברוך שמו.
קבלתי עלי בלי נדר לילך בדרך זה לפרש על פי פשט בכל מקום שיוכל לסבל
פשט פשוט, והוא כדי שיוכל לדבק כל אחד מבני ישראל הקדושים בדברי
הזהר הקדוש הזה, כי ידוע הוא שעקר קניית דבקות הבורא ברוך הוא באין
ממש ובשמחה, הוא בא מלמוד דברי הזהר."

ה. הספר - מכתב יד - יצא לאור על ידי בנו וממלא מקומו - האדמו"ר
רבי יעקב משה סאפרין מקאמארנא.

(י) "דרך אמת"

א. הספר "דרך אמת" שנדפס עם רב מהדורות הזהר בשולי העמודים
זה מאות בשנים, נכתב ברבו על ידי רבי יששכר בער בן רבי משה פתחיה ז"ל
(מחבר הספר החשוב "יש שכר", ובו לקט כל מקורות הזהר הנוגעים
להלכה). שם הספר שנתן על ידי המחבר היה "אמרי בינה", אולם באחת
ממהדורות הזהר הדפס ספר זה ונתלוו אליו הגהות והערות מגדולי
המקבלים (ביניהם: האר"י, מהר"ם קורדובירו, ועוד), סגורים בסוגר מרבע,
על מנת להבדיל בין הספר "אמרי בינה", להערות הנוספות. ברבות הימים,
בהדפסה אחרת של הזהר, השמטו הסוגרים, וכל ההערות נצטרפו ליחידה
אחת שנקראה בשם "דרך אמת", על שם ספר שיחס להאריז"ל, וזאת כדי
לתת ערך מיוחד לספר זה (ואכן נמצא בשערי זהר שונים כתוב: "ובגליון
הגהות מרן מורנו הרב רבי חיים ויטאל - תלמיד האריז"ל - "דרך אמת").

ב. בספר זה, במיוחד פצת לאחר שנקוו אל תוכו הגהותיהם של גדולי
המקבלים על הזהר, ישנן הגהות, הערות והארות יקרות ערך, מהן: פרושי
ענין, מהן פרושי מלים, מקבילות לספרות הזהר, מראה מקום למפרשי הזהר
העוסקים בנדון, ועוד.

(יא) "ניצוצי זהר"

א. אף שיש הרבה מן המשתף בין ספרות הזהר לספרות חז"ל, לא טרח
מי מהעוסקים בזהר להראות - בהקף רחב - על הנקודות שבהן קים המכנה

התגלות הַזֶּהֶר

קסט

הַמִּשְׁתַּף, וְלִהְצִיבַע עַל מַקְבִּילוֹת בְּרַעֲיוֹנוֹת, בְּכוּוּנֵי הַחֲשִׁיבָה, וְלַעֲתִים אַף בְּמִשָּׂא וּמִתֵּן דּוֹמָה בֵּין שְׁנֵי הַתְּחוּמִּים.

ב. עַד שֶׁקָּם הַגָּאוֹן רַבִּי רֵאוּבֵן מִרְגְּלִיּוֹת ז"ל וְחִבֵּר סֵפֶר נִפְלֵא "נִיצוּצֵי זֶהֶר" עַל כָּל חֻלְקֵי הַזֶּהֶר: זֶהֶר עַל הַתּוֹרָה, הַתְּקוּנִים וְ"זֶהֶר חֲדָשׁ" (ת"ש-תשי"ג).

תְּכַנּוּ: א. מַקְבִּילוֹת בֵּין הַזֶּהֶר לְכָל מְקוּרוֹת חַז"ל: תַּלְמוּדִים - בְּבִלִי וִירוּשָׁלַמִי - וְהַמְדָּרָשִׁים הַשּׁוֹנִים.

ב. מַקְבִּילוֹת בַּזֶּהֶר עֲצָמוֹ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם.

ג. הָעֲרוֹת חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל לְדוֹרוֹתָם הַשִּׁיכִים לַהַזֶּהֶר.

ד. צִיּוּנִים וְהָעֲרוֹת הַלְכָתִיּוֹת שֶׁהַזֶּהֶר עוֹסֵק אוֹ מְרַמֵּז לָהֶם.

ה. פְּרוּשִׁים, הָעֲרוֹת וְהָאֲרוֹת לַהֲבִנֵּת דְּבָרֵי הַזֶּהֶר בְּמִקְוֹמוֹת רַבִּים.

יב) "הַסֵּלֶם" לְרַבִּי יְהוּדָה אֶשְׁלֵג, פְּרוּשׁ עַל הַזֶּהֶר בֶּן ט"ז פְּרָכִים

א. הַמְקַבֵּל הָאֱלֹקִי רַבִּי יְהוּדָה אֶשְׁלֵג, נוֹלַד בְּנוֹרָשָׁה בִּשְׁנַת תרמ"ו. בְּתַרְע"ט עָלָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהִתְיָשַׁב בִּירוּשָׁלַיִם. הֵגַם שָׁעֲמַל הַרְבֵּה בְּנִגְלוֹת הַתּוֹרָה, בְּכָל זֹאת עָקַר כַּחוֹ מִתְבַּלֵּט בְּתוֹרַת הַסוּד - הַזֶּהֶר וּשְׁאֵר סֵפָרִים וְכַתְבֵי הָאֲרִיז"ל.

ב. מִגְדוּלֵי הַמְקַבָּלִים בְּדוֹר הָאַחֲרוֹן הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אֶשְׁלֵג ז"ל. הוּא פָּתַח גִּישָׁה חֲדָשָׁה לַהֲבִנֵּת שִׁטַּת הָאֲרִיז"ל. כְּתַבּוּ הָעֲמָקִים וְהַמּוֹבִנִּים סִפְקוֹ מִפְּתֻחוֹת הַנְּחוּצִים לַהֲבִנֵּת הַזֶּהֶר. פְּרוּשׁוֹ הַשֵּׁלֶם לַזֶּהֶר הִזְדוּעַ כְּפְרוּשׁ "הַסֵּלֶם" הַקָּל בְּהַפְצַת הַלְמוּד בְּכַתְבִּים הַנִּשְׁגָּבִים וְהַסְתוּמִּים שֶׁל הַזֶּהֶר, שֶׁכֵּן תִּרְגֵּם כָּל הַזֶּהֶר לְלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הַמְדָּבָרַת כִּיּוֹם. הוּא פָּתַח אֶת הַשְּׁעָרִים לְסוּד תּוֹרַת הַח"ן, דֶּרֶךְ 16 פְּרָכִים הַמְהוּיִם אֶת הַסֵּפֶר הַנִּקְרָא "תַּלְמוּד עֶשֶׂר הַסְפִּירוֹת".

מִסִּפְרָיו רָאוּי לְצִיּוֹן: "תַּלְמוּד עֶשֶׂר סְפִירוֹת" בְּנֵי שְׁשֶׁה עֶשֶׂר פְּרָכִים, וְבוֹ סָכוּם בְּהִיר שֶׁל תּוֹרַת הָאֲרִיז"ל בְּמַהוּת "עֶשֶׂר סְפִירוֹת" וּשְׁאֵר עֲנֻפֶיהָ שֶׁל שִׁטָּה סְבוּכָה וּמְסַעֲפֶת זֹ. כְּמוֹ כֵּן כָּתַב הָרַב רַבִּי יְהוּדָה אֶשְׁלֵג סִפְרֵי בְּאוּר לְעֶרְכִּים וּלְמַנְחִים בְּמִשְׁגַּח הַקְבָּלָה ("פְּנִים מִסְפִּירוֹת"). סִפְרָיו שֶׁל הַר"י אֶשְׁלֵג

הם הנסיון המצלח ביותר להגיש לבן דורנו את תורת הנסתר בשפתו ובדרך הגיונו, ואין כמותם מבוא לכל המבקש לטעם ולדרך בשבילי הסוד.

הר"י אשלג נפטר בעצומו של יום הכפורים שנת תשט"ו.

על אף הגדול בהשפעת החסידות במקביל להתענינות המחדשת בקבלה, עדין נוכל לומר שרוב היהודים נשארו בורים בלמודי הקבלה. מצב זה החל להשתנות כאשר הרב אשלג סלל דרכו להבנת כתבי האר"י. בספרו "עשר הספירות" תאר בבהירות את כתבי האר"י ז"ל, שהיו מקשים להבנה לדורנו.

(יג) "מתוק מדבש"

ואחרון אחרון חביב זכינו בעשרות שנים האחרונות להבאור הקדוש "מתוק מדבש" להמקובל הגה"צ רבי דניאל פריש זצ"ל. נולד לאביו הרה"צ רבי נפתלי הירצקא זצ"ל.

בצעירותו עבר את מוראות השואה האזיקה רח"ל ופעמים עמד ממש לפני מיתה ונצל בנסי נסים.

זכה ועלה לארץ הקדש ופה הביא לאור את המעיין הגדול אשר בקרב בלומדו סתרי קבלה וזהר הקדוש ברבים. לנגדו עמדו דברי החוזה מלובלין זי"ע שאמר: רצוני שיהא אחד שיחבר פרוש בהיר ופשוט על הזהר הקדוש, שכל יהודי יוכל ללמד את הזהר, וכך נתחדש פירושו על כל חלקי הזהר ועל ספרי האריז"ל ועוד ספרים.

נתבקש לשיבה של מעלה במיתת נשיקה, אור לי"ד שבט תשס"ה, ומנוחתו פבד בעיר הקדש ירושלים תובב"א.

– פֿרָק י – הַבְּקֵצֶת אֹר הַקִּבְלָה בַּצֵּפֶת

בְּרֵאשִׁית הַמָּאָה הַט"ז גָּדַל הַיָּשׁוּב הַיְּהוּדִי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי אַחֲנִינוּ שְׂבָגוּלָה שְׁעָלוּ לַחֲוֹנָן עֲפָרָה, הַיָּשׁוּב בְּאֶרֶץ הַתְּרַכֵּז בְּעֶקֶר בִּשְׁנֵי מִרְכָּזִים, צֶפֶת וִירוּשָׁלַיִם. יְרוּשָׁלַיִם שָׁל אוֹתָהּ עֵת עֲטָרָה לְרֵאשָׁה כְּתָר גְּאוֹנוֹת וְהִלְכָה, בְּדַמוּתָם שֶׁל רַבֵּי עוֹבְדֵיָה מִבְּרִטְנוּרָה וְעוֹד. צֶפֶת הִפְכָה לְעֶרֶשׁ הַקִּבְלָה וְתוֹרַת הָרִז הַמִּתְחַדֶּשֶׁת.

א) מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ יִתְגַּלֶּה בַּגָּלִיל תַּחֲלָה

א. עֵקֶב סְמִיכוּתָהּ שֶׁל צֶפֶת לְמִירוֹן וְלִטְבְּרִיָה, לְרִשְׁב"י וּלְרַבֵּי מֵאִיר בַּעַל הַנֵּס, וְכֵן עֵקֶב מְסֻרַת הַמִּדְרָשׁ שֶׁמֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ יִתְגַּלֶּה תַּחֲלָה בַּגָּלִיל, נִהְרָו לְצֶפֶת חֲסִידִים וְקְדוּשִׁים, בַּעֲלֵי זָקָה מְבַהֲקֵת וְחוֹבְקֵת לְעוֹלָם הַסּוּד וְתוֹרַת הַקִּבְלָה.

ב) "כֶּרֶם הָיָה לַיְּהוּדִי בְּקֶרֶן בֶּן שִׁמְעוֹן"

א. רַבֵּי יוֹסֵף קֶאֱרוֹ הַנוֹדֵעַ יוֹתֵר בְּכַנּוּיוֹ "מֶרֶן הַבֵּית יוֹסֵף" רוֹאֶה בַּיָּשׁוּב הַיְּהוּדִים בַּצֵּפֶת חֶסֶד עֲלִיוֹן מִיַּחַד, וְכֵן הוּא כּוֹתֵב: "כֶּרֶם הָיָה לַיְּהוּדִי בְּקֶרֶן בֶּן שִׁמְעוֹן, כִּי כֹאֲשֶׁר רָאָה ה' עֲנִי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר הָיָה זֶה קְרוֹב לְאֵלָף וְחֲמִשׁ מֵאוֹת שָׁנָה נִדְּחוּ מֵעַל אֲדָמָתָם, מִגּוֹי אֶל גּוֹי וּמִמַּמְלָכָה אֶל עַם אַחֵר, בְּכִמָּה שְׁמִידוֹת וְכִמָּה גְרוּשִׁין. (כּוֹנֵתוֹ לְגְרוּשׁ סִפְרָד הַנוֹדֵעַ – שֶׁהָיָה מְקוֹם הַלְדָּתוֹ) זָכַר לָהֶם בְּרִית אֲבוֹתָם וְשָׁב אֶת שְׁבוּתָם וְקִבְּצָם מֵאַפְסֵי אֶרֶץ, אֶחָד מֵעִיר וְשֵׁנִים מִמִּשְׁפָּחָה, אֶל אֶרֶץ הַצִּבִּי וְנִתְיָשְׁבוּ בַּצֵּפֶת תּוֹבֵב"א, צִבִּי הִיא לְכָל הָאֶרְצוֹת".

(אֲבָקֶת רוֹכֵל סִימָן א')

(ג) ה"אור יקר" גלה גדלת הרמ"ק ורבינו משה קורדובירו בקבלה

א. רבי משה קורדובירו ידועה גדלותו העצומה בחכמת הקבלה. בשנת שע"ב למד בצפת עם רבי שלמה אלקבץ, ונשא את אחותו לאשה. רבי משה קורדובירו כתב את הפרוש הראשון הנתן להבנה של הזהר "אור יקר". ספריו הנוספים הם "אור נערב", "שעור קומה", "תמר דבורה", ו"פרדס רמונים".

(ד) לא היה אדם שהשפיע על עם ישראל בהאר"י הקדוש

א. רבים היו הענקים שגרו אז בצפת, ארזי לבנון שהטביעו חותמם ומשנתם על דורם ודורות הבאים. אך יותר מכלם זכה לכהן האר"י הקדוש. למן חתימת התלמוד ועד לדורנו, אין לה אדם שהשפיע כה רבות וכה נצורות על חיי העם היהודי בכל תפוצותיו כמו האריז"ל. השפעת האר"י על צביון העם היהודי, הנהגתו ודמותו - אין לה אח ורע, ואין לה הסבר טבעי כלל. מעטים וקצרים היו שנות חיי האר"י.

(ה) השפעת ופעילות האר"י נמשכה כשנה ומחצה בלבד

א. תלמידיו מעטים במספרם, יתכן מאד שלא הגיעו למנן חמשה עשר איש. ולא עוד אלא שעקר השפעת ופעילות האר"י לא הייתה אלא במשך כשנה וחצי בלבד, ובכל זאת זכה להטביע חותמו על כל האמה הישראלית, בצורה כה מעוררת כבוד וקדשה שאין בדומה לו. ללמדך שהדברים הרוחניים הנעלים אינם זקוקים לפרסום, ואינם קשורים כלל לזמן בהתהווהם והתפתחותם. רצון הבורא לא נהיר לבני אנוש כמותנו.

ב. האריז"ל נולד באֶלֶף הנוכחי בשנת רצ"ד בירושלים. הוא היה ניצוץ מנשמת משה רבינו.

ג. בהיותו כבן שלשים ושמונה בלבד נסתלק מן העולם, ונתעלה לגנוזי מרומים, [יומא דהילולא ה' מנחם אב של"ב].

(ו) אליהו הנביא היה "סנדק" האר"י

א. על פי האגדה הופיע אליהו הנביא בברית המילה של האר"י ושמש כסנדק. באותו מארע אמר אליהו הנביא לאבי האריז"ל, שעליו לשמור היטב על בנו מאחר שהוא צפוי להיות למקור אור גדול.

ב. בהיותו בן שמונה נפטר עליו אביו, אמו עברה להתגורר בבית אחיה הגדול במצרים, שהיה גאון עצום בנסתר ובנגלה. בביתו חנך וגדל ונתעלה בתורה, כשלאחר זמן הוא נושא את בת דודו לאשה.

(ז) האריז"ל למד נגלות התורה עם השיטה מקבצת והרדב"ז

א. במצרים למד האריז"ל עם הרבנים המפרסמים רבי בצלאל אשכנזי בעל ה"שיטה מקבצת" ורבי דוד בן זמרה (הרדב"ז). האר"י היה לסמכות תלמודית ורוחנית עוד לפני הגיעו לגיל 20. הוא קלט כל מה שלמדוהו מוריו. תוך למודיו נתגלה לו אור הזהר. הוא חי בקדושה וטהרה, מתבודד במקום נדח קרוב לנילוס במשך 31 שנה, בהן למד את סודות הקבלה.

(ח) האריז"ל בא לעולם הזה רק בשביל תלמידו הרב רבי חיים ויטאל זי"ע

א. בשנת ש"ל נצטוה האר"י מפי אליהו הנביא לעלות ממצרים לצפת, "שם תמצא חכם אחד, אשר כל ביאתך לעולם לא היתה אלא בשבילו" - הוא התלמיד הנאמן רבי חיים ויטאל (המהרח"ו). לפי דברי רבי חיים ויטאל, נצטוה האר"י לעלות לצפת על ידי רוח הקדש, וכך הוא כותב: "שני שנים קדם פטירת הרב זלה"ה בא אנוס ממצרים על פי הדבור, כי כן הגד לו ברוח הקדש".

(ט) תורת הח"ץ - הפריח המבריך עולם הזה עם עולם הבא

א. הרב רבי שלמה אלקבץ, מחבר המזמור לשבת "לכה דודי", (שנה - תל"ד) הקים בסלוניקי מרכז ללמוד הקבלה, אף זמן קצר לאחר מכן נמשך אף הוא לצפת לקחת חלק בתהליך החיזוק התורה שהחל אז. מקבלי צפת

חתרו במאמצים גדולים לשמור את התורה בשלמותה על עקרונותיה היסודיים וחקיה, על ידי כך שהראו כי נתן לישראל בכל שטחי החיים. דרך הקבלה נעשו מאמצים להראות שהדברים בהשם רואים אור רוחני וששים ושמים בכל מעשיהם.

ב. עוד קדם ביאת האר"י לצפת והתגלותו, הייתה בצפת חבורת מקבילים, קדושי עליון, בראשם עמדו רבי שלמה אלקבץ מחבר הפיוט "לכה דודי", וגיסו רבי משה קורדובירו - המכנה הרמ"ק.

ג. הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו] כבר הספיק אז לחבר ספרים רבים בתורת הקבלה, וביניהם ספריו הענקיים: "פרדס רמונים" - ספר המקביל לספר "עץ חיים" שחבר רבי חיים ויטאל, וכן ספר "אור יקר", והוא פרוש נרחב ביותר על ספר הזהר.

העיד האר"י כי בנשמת הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו] נתלבשה רוח בניהו בן יהוידע.

באותה השנה שעלה האריז"ל לצפת. - נפטר הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו]. זה היה בכ"ג תמוז שנת ש"ל.

ד. האריז"ל והרמ"ק [רבינו משה קורדובירו] הספיקו להפגש מספר פעמים ואהבת אמת שררה ביניהם.

ה. כאשר לוו את הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו] למקום קבורתו, הלך לפני המטה עמוד אש (אשר מובא בגמרא כתובות דף י"ז, שרק יחיד בדור זוכה לכה), כאשר נעצר העמוד מלכת, הבינו כי מקום זה הוא מקום קבורת איש האלקים הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו].

ו. תורת הקבלה והסוד שגלה האר"י הקדוש, אינה מקבילה לתורת הסוד שגלה הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו]. דומות הן בעקרי הדברים ושרשיהן, אך תורת האר"י מתעמקת ומסתעפת לשרשים גנוזים עמקים ורחבים.

(י) משה אמת ותורתו אמת – אך גבהו דברי האר"י מהרמ"ק [רבינו משה קורדובירו]

א. רבי מנחם עזריה מפאנו מגדולי חכמי איטליה הנחשב לגדול מפיצי תורת הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו], מגדיר את ההבדל בין קבלת הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו] לקבלת האר"י, באמרו: "משה אמת ותורתו אמת (הוא הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו]) לפי פשוטן של דברי הזהר והגאונים. כי פתח לנו החכם הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו] עליו השלום שיערים מצינים בחכמת האמת, אמנם גבהו דרכי האריז"ל מדרכי הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו], ויש לכל אחד מהם שיטות עמקות זה מזה עד להפליא, ואסור ונמנע לצרף ולערבב חכמת האריז"ל לא מיניה ולא מקצתיה בחכמת הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו]. כי הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו] דרש כל ימיו בעולם הבלימה ששנינו בספר יצירה, והיא מכלל חכמת האמת, בה דרכו רב המקבלים אשר היו לפנינו. אמנם האריז"ל היה דורש ביסודי האדרא וספרא דצניעותא, שהן עוסקין במתקלא ממש ובדגמא של מעלה". באור הדברים בקצרה: תורת הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו] מכוננת לעולמות התהו, ותורת האריז"ל מכוננת לעולמות התקון.

(יא) רבי חיים ויטאל נסמך להוראה מהאלישי"ף

א. רבי חיים ויטאל ז"ל נולד בצפת בשנת ש"ג לפ"ק, לאביו הרב המקבל רבי יוסף שהיה סופר סת"ם מפרסם. ולמד בישיבת רבינו מהר"ם, ונסמך ממנו להוראה בכ' אלול שנת ש"נ. בשנת של"א כשהיה בן כ"ח שנה הלך ללמד אצל רבינו האריז"ל חכמת האמת.

ב. הרב חיד"א בשם הגדולים כתב, שנשמת הרב רבי חיים ויטאל זי"ע הייתה גדולה מאד ונקיה יותר מכל בני דורו, והיה גלגול הרב המגיד. ורבינו האריז"ל צוה ששום אחד מתלמידיו לא יכתב את תורתו וחדושו זולת הרב רבי חיים ויטאל זי"ע.

יב) לא זזה יד רבי חיים ויטאל מיד האר"י מעת שהחל לגלות תורת הח"ן

א. הרב רבי חיים ויטאל זי"ע כותב בספרו שער הגלגולים וזה לשונו: דע מן היום אשר מורי האר"ז"ל החל לגלות זאת החכמה לא זזה ידי מידו אפלו רגע אחד, וכל אשר תמצא כתוב באיזהו קנטרסים על שמו ז"ל, ויהיה נגד מה שכתוב בספר זה, טעות גמור הוא, כי לא הבינו דבריו, ואם יש בהם איזה תוספות שאינו חולק עם ספרינו זה אל תשית לבך בקבע אליו, כי שום אחד מהשומעים את דברי קדשו לא ירדו לעמק דבריו וכוונתו. ולא הבינום, בלי שום ספק.

ב. ואם יעלה בדעתך לחשב שתוכל לברר הטוב ולהניח הרע, אל בינתך אל תשען, כי אין הדברים האלו מסורים ללב האדם כפי שכל האנושי, והסברא בהם סכנה עצומה, ויחשב בכלל קוצץ בנטיעות חס ושלום, לכן הזהרתך. ואל תסתפל בשום קנטרסים הנכתבים בשם מורי זלה"ה, זולתי במה שכתבתי לך בספר הזה, ודי לך בהתראה זאת, עכ"ל.

ג. הרב רבי חיים ויטאל זי"ע חבר ספר שמונה שערים מסדרים על ידי בנו הרב המקבל האלקי רבי שמואל. אך זהו מהדורא קמא שכתב רבי חיים ויטאל. כתבים נבחרים (מהדורא בתרא מהשמונה שערים) הטמין רבי חיים ויטאל בתכריך מיוחד - אותם צוה להטמין בתוך קברו ביום פטירתו. אמנם עשו וקימו צואתו, אבל אחר קבורתו, קימו תלמידיו סדר תעניות ועשו שאלת חלום והשבעות השמות הקדושים לקבל רשות רבם, והוציאו את הכתבים מתוך קברו. התלמידים רבי יעקב צמח ורבי מאיר פאפריש - הנקראים גורי האר"י, ערכו כתבים אלה. הספר שסדר מהר"ם פאפריש נקרא עץ חיים, שהפך להיות הספר המרכזי והמקיף ביותר לתורת הקבלה במכלול מאמריו, הקפם ועמקם. מה שסדר מהר"י צמח נקרא אוצרות חיים.

ד. רבינו בעל השל"ה כותב אודות ספר "עץ חיים", שזכה לראותו בדמשק בכתב יד: "מיום שנתנה תורה לא היה ספר כזה".

ה. עוד העתק מכתביו על ידי רבי אברהם בן אשר, ספר בשם שערי קדשה, עוד נדפסו ממנו ספר ארבע מאות שקל כסף, וספר הגלגולים מענין נשמות וגלגולים.

יג) חכמי הקבלה בדורו אמרו על הרב רבי חיים ויטאל זי"ע שאינ כמוהו במעלה ובחכמה

א. החיד"א בשם הגדולים כתב, שראה בכתב יד הרב רבי חיים ויטאל זי"ע ספר עץ הדעת טוב, דרשות על כל התורה על דרך פרדס, וגם חדושים על ש"ס ותוספות.

ב. בספר שבחי הרב רבי חיים ויטאל זי"ע כותב הוא עצמו כל מה שארע עמו עוד קדם יצירתו עד סוף ימיו. הוא מתחיל משנת ש"א ליצירה, ומסיים ביום כ' אדר שס"ט.

ג. בשנת שי"ז צוה רבינו הבית יוסף בשם המגיד הדובר בו למהר"ם אלשיך, שיזהר בתלמידו הרב רבי חיים ויטאל, כי הוא עתיד למלאות מקומו.

ד. חכמי ומקבלי דורו אמרו על הרב רבי חיים ויטאל זי"ע שאין כמוהו אדם גדול בישראל במעלה ובחכמה בדורו.

ה. רבי חיים ויטאל לא למד לפני האר"י מיד עם בואו לצפת - אלא כעבור חצי שנה. בה' אב שנת של"ב, פחות משנתיים מאז עלה עלה האר"י ונתישב בצפת - נפטר האר"י בחדש. מקום קבורתו נכרה ליד הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו] ורבי שלמה אלקבץ. במשך תקופה זו של כשנה וחצי או שנה ועשרה חדשים לדעת החיד"א, הספיק האר"י ללמד את תלמידו הרב רבי חיים ויטאל זי"ע את כל תורת הקבלה על בוריה.

ו. רבי חיים ויטאל מספר, כי לא זכה לחכמת האמת ולא נקלטה בלבו, עד שפעם אחת לקחו האר"י לימה של טבריה, שם שָׁכְרוּ ספינה קטנה ושטו על פני הכנרת, לפתע במקום מסים נטל האר"י כוס ומלא מים מן הכנרת, נתנו לרבי חיים ויטאל, וצוהו לשתות עד תמו. לאחר מכן אמר לו, כי היו

אלה מים מבארה של מרים, מאז נפתח לבו וקלט תעלומות חכמה ודעת לרב.

(ספר הגלגולים)

ז. בשנת של"ו היה במצרים, ומשנת של"ח עד שנת שמ"א ישב בירושלים, ובעת ההיא היתה המעשה המובא בשם הגדולים מהחיד"א, דשר העיר ירושלים ידע שחזקה המלך סתם את מי גיחון מפני סנחריב, ושאל אם נמצא איש גדול וחכם שיוכל לפתחו, ואמרו הגוים יש חכם מקבל אלקי רבי חיים ויטאל שמו, הוא בודאי יכול לפתחו, וגזר השר על הרב רבי חיים ויטאל זי"ע לפתח מי גיחון שנצרך לעיר מאד, ואם לאו ימיתהו.

ח. רבי חיים ויטאל עשה קפיצת הדרך, וברח לדמשק, ובא אליו רבינו האר"י בחלום ואמר לו הספלת עשו, כי השר הוא גלגול סנחריב, ואתה יש בך ניצוץ חזקה המלך, והיתה אז שעת הכשר לתקן ולפתח מי גיחון, כי שלא ברצון חכמים עשה חזקה המלך דבר זה, (שהוא מג' דברים שלא הודו לו חכמים), ובזה היתה אתחלתא דגאולה. השיבו הרב רבי חיים ויטאל זי"ע, לא רציתי להשתמש בשמות הקדש. אמר לו האר"י, הרי כבר השתמשת בשמות בקפיצת דרכך לדמשק. אמר רבי חיים ויטאל, אם כן אחזור לירושלים לפתחו, אמר לו האר"י, כבר עבר זמנו.

ט. בשנת שס"ד נחלה רבי חיים ויטאל במחלה מסכנת מאד, והיה נוטה למות ממש. אז הסתכל בב' עמודי אש שהיו סביבותיו, וגלו לו מן השמים שעדין לא הגיע זמן פטירתו, כי לא נגמר עדין בגן ביתו בגן עדן. וכשהקיץ משנתו הוסר ממנו החלי לגמרי.

י. ב' חשוון שנת שכ"ו נשא רבי חיים ויטאל את בת הרב הקדוש רבי משה סעדיה לאשה.

יא. בנו הרב הקדוש האלקי רבי שמואל, היה חתנו של מהר"י פינטו, הוא היה אחד מרבני דמשק, ואחר כך במצרים, וחבר חמשה קבצים דרושים ושו"ת, וספר חכמת נשים בעניני גטין וחליצה, ועוד כמה ספרים בכל החכמות.

יב. כמעט כל חכמי דורו של רבי חיים ויטאל היו תלמידיו, והיותר גדולים שבהם היו הג"ר חיים הכהן מארם צובה בעל טור ברקת על שו"ע, ור"י צמח, ור"מ פאפריש, מהר"ם אלשיך, ורבי אברהם אזולאי.

יג. תלמידו הגדול רבי יעקב צמח כשמונה חכמי המקבליים שנמסר להם חכמה זו מדור לדור, כשהגיע לרבינו האריז"ל, כתב וזה לשונו (בהקדמה ושבהי הרב של ספר שער הגלגולים): וברוך אלקי ישראל אשר לא עזב אמתו וחסדו שמוחץ ורופא, בידו הציץ והפרח, האיר וזרח, להאיר על הארץ, אל עבר פניו אור גדול הוא אבי החכמה אשר מלא ידיו לשבת על כסא מלכות האריז"ל תלמידו ותיק חי המדבר איש אלקי בוצינא דנהורא, החסיד הקדוש והענו מעלת כבוד רבינו חיים ויטאל ז"ל, ועשה לנו מודעה רבא לאורייתא קדישתא, וחלק מחכמתו ליראי השם, האיר פרקיו ומשפטיו באמרים שפירים מספרים שונים, פרושים על כל מאמרי הזהר הקדוש כמה דרושים תלי תלין על כל קוץ וקוץ וכו'.

יד. בנו רבי שמואל ויטאל בספרו שו"ת באר מים חיים כותב, שאביו רבי חיים ויטאל נכנס לפרדס רק אחר שמלא כרסו מהויות דאבני ורבא, והרביץ תורה ברבים בנגלה ואחר כך בנסתר. חמש תשובות (פ"ב-פ"ו) בספר הנ"ל נכתבו למר אביו רבי חיים ויטאל. הרבה ספרים חבר רבי חיים ויטאל שאינם מצויים בינינו. כתבו עליו שמ"ח ספרים חבר בקבלה, וגם את ספר הגורלות מיחסים לו, ובשנת ש"פ ביום ל' ניסן א' דראש חדש איר סליק נשמתו לאביו שבשמים בן ע"ז שנה, זכותו יגן עלינו ועכ"א.

טו. בערב שבת אחד, רבי משה אלשיך, הדרשן החשוב ביותר בזמן ההוא, בא אל האר"י ושאלו: "למה הוא (רבי משה אלשיך) גדול בשנים יותר ממני (רבי חיים ויטאל), והיה משעבד לי (רבי חיים ויטאל) לשמע הדרוש ממני... והשיב לו, כי הוא (האר"י) ז"ל לא בא לעולם אלא ללמד אותי (רבי חיים ויטאל) בלבד, ושכל שאר החברים לא היו יכולים ללמד אפלו אות אחת ממנו (האר"י), אלא כלם היו צריכים ללמד עמי (רבי חיים ויטאל).

(שער הגלגולים)

טז. כַּאֲשֶׁר שָׂאל רַבִּי חַיִּים וַיֹּטַל אֶת הָאֶרֶץ אוֹתָהּ הִשְׁאֵלָה שְׁנִשְׁאֵלָה עַל יְדֵי הָרַב אֶלְשִׁיף, עָנָה לוֹ הָאֶרֶץ יִשְׁלַמּוּד הַקִּבְלָה אֵינִי תְלוּי בְרַמַּת הַבְּנִתוֹ שֶׁל הַתְּלָמִיד, בְּהִשְׁכָּלְתּוֹ אוֹ בְּהִגְיוֹן שְׁלוֹ, אֶלָּא תְלוּי בְּנִשְׁמָה מְדַרְגָּה גְבוּהָה הַמְּגַלְגֶּלֶת בּוֹ.

(שַׁעַר הַגְּלוּלִים)

(יד) רַבִּי חַיִּים וַיֹּטַל וּבְנֵי רַבִּי שְׁמוּאֵל נִקְבְּעוּ לַעֲרוֹךְ תּוֹרַת הָאֶרֶץ וְלְהוֹצִיאָהּ לָאוֹר

א. לַתְּלָמִידוֹ הַנָּאֵמָן וְהָאֱהוּב רַבִּי חַיִּים וַיֹּטַל, וְכֵן לְבָנָיו שֶׁל רַבִּי חַיִּים וַיֹּטַל - רַבִּי שְׁמוּאֵל, הוֹתִיר הָאֶרֶץ יִשְׁלַמּוּד עֲרִיכַת רְעִיוֹנוֹתָיו וְהַעֲלָאֲתָם עַל הַכְּתָב, מִפְּעַל אֲשֶׁר הִנְצִיחַ אֶת שְׁגִשְׁוֹגוֹ שֶׁל תּוֹר הַזֶּהָב שֶׁל הַקִּבְלָה בְּצִפְתָּ. שְׁנֵי מִמְּשִׁיכָיו הַנָּאֵמָנִים סִכְמוּ כְּמָה שְׁאִפְשָׁר מַעֲשֵׂי רַבָּם וְאֵת חֻכְמָתוֹ בְּסִפְרִים הַמְּכֻנִּים "כְּתָבֵי הָאֶרֶץ".

ב. רַבִּי חַיִּים וַיֹּטַל הִפָּךְ לְדַמּוּת אֲגָדָתִית וּמִקּוּר חֻכְמָה לְמִקְבָּלִים בְּתַקּוּפּוֹת מְאַחֲרוֹת יוֹתֵר. אֵלֶּה יָכְלוּ לִפְנוֹת לַעֲבוּדָה הַמְּרֻכָּזָה וְהַבְּהִירָה שְׁלוֹ, עֲבוּדָה אֲשֶׁר פְּתַחַה וְחִשְׁפָּה אֶת הַתֵּכֶן הַסְּתוּם וְהַנִּסְתָּר שֶׁל יְסוּד תּוֹרַת הַקִּבְלָה - סִפְרֵי הַזֶּהָר.

(טז) רַבִּי שְׁמוּאֵל וַיֹּטַל כָּתַב תּוֹרַת הָאֶרֶץ בִּיעִילוֹת עֲלִיוֹנָה

א. רַבִּי חַיִּים וַיֹּטַל וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בָּנוּ עֲבָדוֹ יַחַד עַל מְנַת לְהוֹצִיא אֶת כְּתָבֵי הָאֶרֶץ לָאוֹר. רַבִּי שְׁמוּאֵל וַיֹּטַל כָּתַב כָּל מְלָה אֲשֶׁר הִעֲבִירָה לוֹ מֵאֲבִיו בִּיעִילוֹת שֶׁל סוֹפֵר מְשֻׁלָּם, וְהַסְּפָרִים שֶׁנִּכְתְּבוּ הִפְרוּ כְּסִפְרֵי הַלְמוּד הַמְּפָרְסָמִים בְּיוֹתֵר שֶׁל הַזֶּהָר.

ב. בְּדִיוֹק כְּמוֹ בְּמִקְרָה שֶׁל בְּחִירַת הָרַב חַיִּים וַיֹּטַל, גַּם בָּנוּ הָרַב שְׁמוּאֵל וַיֹּטַל נִבְחַר בְּצוּרָה זֶהִירָה מְאֹד לְמַלֵּא אֶת הַתְּפָקִידִים אֲשֶׁר הִטְלוּ עָלָיו בְּמִשְׁךְ חַיָּו.

טז) דַּמְיוֹן וְקִרְבָּה בֵּין הָאֵב לִבְנוֹ

א. בְּסֵפֶר הַגְּלֻגִּילִים מֵתָאֵר הָאֶר"י אֶת הַהִתְפַּתְּחוּת בְּנִשְׁמָתוֹ שֶׁל הָרַב שְׁמוּאֵל וַיִּטָּאֵל, אֶת מִשְׁמַעוּתוֹ וְאֶת הַקָּשָׁר שֶׁלָּהּ לַתְּפִקִּיד אֲשֶׁר יַעֲד לְרַבִּי שְׁמוּאֵל בְּמִשְׁךְ תְּקוּפַת חַיָּיו עָלֵי אֲדָמוֹת. לְפִי הָאֶר"י הִיָּה דַּמְיוֹן וְקִרְבָּה מִיַּחֲדִים בֵּין הָרַב חַיִּים וַיִּטָּאֵל לְבֵין בְּנוֹ רַבִּי שְׁמוּאֵל.

ב. אֲשֶׁתּוֹ רֵאשׁוֹנָה שֶׁל רַבִּי חַיִּים וַיִּטָּאֵל הִיָּתָה גְּלֻגוּל שֶׁל כֻּלְּבָא שְׁבוּעָה, חֲמִיּוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא. מֵאַחַר וְנִשְׁמָתָהּ שֶׁל אִשְׁתִּי רַבִּי חַיִּים וַיִּטָּאֵל הִיָּתָה שֶׁל זָכָר, לֹא הִיָּתָה יְכוּלָה לְלָדֵת יְלָדִים, כְּפִי שֶׁהָאֶר"י הִסְבִּיר, חֲנָה אִשְׁתִּי רַבִּי חַיִּים וַיִּטָּאֵל, תָּמּוֹת, וְהוּא יִשָּׂא אִשָּׁה שְׁנִיָּה. כְּאֲשֶׁר דִּרְגַת הַ"נֶּפֶשׁ" (הַדִּרְגָּה הַנִּמּוּכָה שֶׁל הַנִּשְׁמָה) תִּתְקַן, אִזּוּ יִקְבַּל רַבִּי חַיִּים וַיִּטָּאֵל אֶת דִּרְגַת הַרוּחַ (הַדִּרְגָּה הַשְּׁנִיָּה שֶׁל הַנִּשְׁמָה). וְכֵאֲשֶׁר הַ"נֶּפֶשׁ" שֶׁלּוֹ תִצְטָרֵף לִזּוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא, הַ"רוּחַ" שֶׁלּוֹ אִף הִיא תִצְטָרֵף לִזּוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא, וְרַק אִזּוּ יִרְשֶׁה הָרַב חַיִּים וַיִּטָּאֵל לְשִׂאת אֶת בֵּת זִוְגוֹ הָאֲמִתִּית. זֹאת תִּהְיֶה בְּדִרְגָּה רוּחָנִית כְּמוֹ דִּרְגָּתָהּ הַרוּחָנִית שֶׁל בֵּת זִוְגוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא, מֵאַחַר שֶׁנִּפְשׁוּ וְ"רוּחוֹ" שֶׁל רַבִּי חַיִּים וַיִּטָּאֵל וְזוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא הֵנּוּ מֵאַחֲדוֹת לְגִמְרֵי בְּדִרְגוֹת אֱלֹהִים. אִזּוּ יִשָּׂא אֶת גְּלֻגוּלָהּ שֶׁל רַחֵל בֵּתוֹ שֶׁל כֻּלְּבָא שְׁבוּעָה וְיִתְבָּרֵךְ בְּבֶן אֲשֶׁר יִקְרָא שְׁמוּאֵל.

(שַׁעַר הַגְּלֻגִּילִים)

יז) רַבִּי שְׁמוּאֵל וַיִּטָּאֵל הִיָּה גְּלֻגוּל הַתְּנָא רַבִּי מֵאִיר

א. בְּרוּר שֶׁהִרְקַע הַרוּחָנִי שֶׁל רַבִּי שְׁמוּאֵל וַיִּטָּאֵל הִיָּה מְסוּג מֵאִד נָדִיר: אִף עַדִּין לֹא נִרְאִית שׁוּם סִבָּה מִיַּחֲדָת, פָּרַט לְהַצְטִינוֹת כָּלְלִית, מְדוּעַ נִבְחַר הָרַב שְׁמוּאֵל וַיִּטָּאֵל לְמַלֵּא אֶת הַתְּפִקִּיד הַמִּיָּחֵד שֶׁל רְשׁוּם כְּתָבֵי הָאֶר"י כְּפִי שֶׁדִּוְחוּ לוֹ עַל יְדֵי אָבִיו.

ב. לְשֵׁם קִבְּלַת תְּשׁוּבָה עַל כֶּף, עָלִינוּ לַפְּנוֹת חֲזָרָה לְבַחֲנִית דְּמוּתוֹ שֶׁל הָרַב חַיִּים וַיִּטָּאֵל עֲצָמוֹ: יוֹם אֶחָד גָּלָה רַבִּי חַיִּים וַיִּטָּאֵל לְבְנוֹ, רַבִּי שְׁמוּאֵל, שֶׁהוּא גְּלֻגוּל רַבִּי מֵאִיר, הַתְּנָא הַמְּפָרָס. בְּחִלּוּמוֹ חָלַם רַבִּי שְׁמוּאֵל כִּי רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר לוֹ זֹאת בְּעֲצָמוֹ. בְּמִשְׁנֵה נֶאֱמַר שֶׁרַבִּי מֵאִיר הִיָּה סוֹפֵר גָּדוֹל בְּדוּרוֹ.

רבי יוסף ויטאל, סבו של הרב חיים ויטאל התבאר אף הוא בניצוח מנשמת רבי מאיר, וגם הוא נודע כסופר גדול בקיא ואמן שלא קם כמוהו.

ג. האר"י אמר על רבי יוסף ויטאל כי: "חצי העולם היה נזון בזכות זקני עליו השלום (הרב יוסף ויטאל), באמצעות התפללין הפשרים שהיה עושה, ואחר כך נתגלגל זקני בי הצעיר שמואל ויטאל, ולכן גם אני יש בי יכלת בכתיבה". וזהו הטעם מדוע היה מכשר ומסגל הרב שמואל ויטאל לערוך את כתבי האר"י בצורה כל כך מהימנה ומדויקת. (שער הגלגולים)

ד. מאז החלה תורת הקבלה מיסודו של האר"י הקדוש, להתפשט ולהתרחב. מספר לומדיה והוגיה גדל משנה לשנה והקיף רבדים מברורים מבני העליה שבכל ארצות הפזורה מזרח ומערב. נציג האישים שתורמו תרומה מכרעת להתפשטות תורת הקבלה: רבי יעקב צמח ורבי מאיר פאפריש תלמידי רבי חיים ויטאל, רבי אברהם גלאנטי תלמיד הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו], רבי ישראל סרוק תלמיד האר"י לפני ביאת רבי חיים ויטאל, ותלמידו רבי מנחם עזריה מפאנו, הם שהפיצו את מורשת האר"י ברחבי אירופה. רבי משה חיים לוצאטו - הרמח"ל, שנתן לתורת האר"י לבוש וגון מקורי מיוחד משלו. הבעל שם טוב מיסד החסידות ובחירי תלמידיו, שמלבד שהנהיגו הנהגות האר"י בקרב עדת החסידים, גם נתנו לתורת האר"י לבוש וגון ופנים חדשות. הגר"א מוילנא מנהיג עדות אשכנז והמתנגדים, יצק כל תורת האר"י לתוך ספריו, הגר"א היה מגדולי מעריצי האר"י, פעדות תלמידו רבי חיים מוולוז'ין, הכותב "עיני ראו יקר תפארת קדשת האר"י ז"ל בעיני רבינו הגדול (הגר"א) נשמתו עדן. כי מדי דברי עמו אודותיו היה נרתע כל גופו, ואמר: מה נאמר ומה נדבר מקדוש השם, איש אלקים קדוש ונורא כמוהו" (בהקדמת ספרא דצניעותא). רבי שלום שרעבי - המכנה השמ"ש, ראשי תבות שמו הרב ש'לום מ'זרחי ש'רעבי (הוא הרש"ש הקדוש), ראש חכמי מדרש בית אל בעיר העתיקה בירושלים שגלה רבדים עמקים חדשים בתורת האר"י בספריו המפלאים: "נהר שלום", ו"רחובות הנהר".

מִפְתַּח הַסְּפָרִים לְסֵפֶר "הַתְּגִלוֹת הַזֶּהָר"

1. מִשְׁנֵה חֲגִיגָה דָּף י"א ע"ב קִיט
2. רַבְּנֵנוּ עֹבְדֵיָהּ בְּרִטְנוֹרָא לְמִשְׁנֵה חֲגִיגָה שָׁם קִיט
3. תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב לְמִשְׁנֵה חֲגִיגָה שָׁם קב
4. חֲגִיגָה דָּף יג. קב
5. חֲגִיגָה דָּף י"ד ע"ב קבא
6. חֲגִיגָה דָּף י"ד ע"ב קבא
7. מְדַבֵּר קְדָמוֹת לְהַחֲיד"א מְעַרְכַּת ח' עֶרֶף חֲכָמָה אוֹת י"ב קבב
8. סֵפֶר יִצְיָרָה פ"ו מִשְׁנֵה ח' קבג
9. פְּרוֹשׁ הָרֶס"ג לְסֵפֶר יִצְיָרָה קבג
10. פְּרוֹשׁ "קוֹל יְהוּדָה" עַל הַכּוֹזְרֵי שָׁם קבג
11. שו"ת הַרְדֵּפ"ז ח"ג סִימָן ת"ב קבד
12. יְרוּשָׁלַּיִם סְנֵהֲדִרִין פֶּרֶק ז' הַלְכָּה י"ט קבד
13. מְדַבֵּר קְדָמוֹת לְהַחֲיד"א, מְעַרְכַּת יו"ד, אוֹת כ"ז קבה
14. שָׁם הַגְדוּלִים לְהַחֲיד"א מְעַרְכַּת סְפָרִים בְּעֶרְבּוֹ קבה
15. הָרַב שְׁמוּאֵל לוֹרִיא בְּהַקְדָּמָתוֹ לְסֵפֶר הַבְּהִיר, הוֹצָאת וִילְנָא תרמ"א קבה
16. הַקְדָּמַת סֵפֶר זֹהָר הָרָקִיעַ לְהַאדְמוּ"ר מֵרַאדִּין זצ"ל קבו
17. הַקְדָּמַת סֵפֶר זֹהָר הָרָקִיעַ לְהַאדְמוּ"ר מֵרַאדִּין זצ"ל קבו
18. מֵאוּר עֵינַיִם פָּרִשֶׁת צו קבח
19. הָרַב אַבְרָהָם גִּלְאֲנִי ב"אור הַחֲמָה" לְזֹהָר פְּרִשַׁת וַיִּשְׁלַח דָּף קנ"ט ע"א קבח
20. סֵפֶר יוֹחֲסִין הַשְּׁלָם דָּף פ"ז וַאֲיָלָף קבט
21. הַקְדָּמַת רַבִּי יְהוּדָה חֵיט לְסֵפֶרוֹ מִנְחַת יְהוּדָה קל
22. וִיקְרָא רַבָּא פכ"א, ח קלא
23. פְּסָחִים דָּף קי"ב ע"א קלא
24. יְרוּשָׁלַּיִם סְנֵהֲדִרִין פ"א ה"ב קלב
25. יְבָמוֹת דָּף ס"ב ע"ב קלב

26. נְזִיר דָּף נ"ב ע"ב..... קלב
27. פְּרוּשׁ רַש"י שְׁבוּעוֹת דָּף ב' ע"ב..... קלב
28. זֶהָר ח"ג דָּף רפ"ז ע"א..... קלג
29. זֶהָר ח"ג, אִידָּרָא רַבָּא, דָּף קב"ז ע"ב..... קלז
30. זֶהָר שָׁם דָּף קמ"ד ע"א..... קלז
31. שָׁם..... קמא
32. הִדְרֵת מְלָךְ לְסַפְּרָא דְּצִנְיָעוּתָא סוֹף פ"א..... קמו
33. זֶהָר ח'י, בְּסִיּוּם פְּרוּשׁוֹ לְסַפְּרָא דְּצִנְיָעוּתָא..... קמו
34. אֹרֹר הַחֲמֶה לַזֶּהָר ח"ב דָּף קט"ו ע"ב, בְּשֵׁם הָרַמ"ק וְרַבִּינוּ מִשָּׁה קוֹרְדוֹבֵירוֹ. קמח
35. רמ"ז, הוֹבָא בְּמִקְדָּשׁ מְלָךְ לַזֶּהָר פְּרִשְׁת וִירָא, מִהֲדוּרַת זִלְקוּא עֲמוּד ק'..... קמט
36. הַקְדַּמַּת פְּרוּשׁ בְּסֵא מְלָךְ לְתַקוּנֵי זֶהָר..... קנא
37. תו"ד מְלִיצֵי אֵשׁ..... קנח
38. עֶשֶׂר קְדָּשׁוֹת מַעֲרֶכֶת ב' מוֹרְנוּ הָרַב צְבִי הִירֶשׁ מִזִּידִיטְשׁוֹב..... קסא
39. עֲבוּדַת עֲבוּדָה דָּף רע"ט..... קסג
40. עֶשֶׂר קְדָּשׁוֹת מַעֲרֶכֶת ט' עֲמוּד מ"ג..... קסד
41. עֶשֶׂר קְדָּשׁוֹת מַעֲרֶכֶת ט' הָרַב הַקְדוֹשׁ מוֹרְנוּ הָרַב רַבִּי יִצְחָק אֵיִיזִיק
מְקַאמָאֲרָנָא..... קסה
42. עֲבוּדַת עֲבוּדָה..... קסז
43. אֲבָקַת רוֹכֵל סִימֵן א'..... קעא
44. סֵפֶר הַגְּלָגוּלִים..... קעח
45. שַׁעַר הַגְּלָגוּלִים..... קעט
46. שַׁעַר הַגְּלָגוּלִים..... קפ
47. שַׁעַר הַגְּלָגוּלִים..... קפא

